

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadeja Rink in Janja Lesjak

Mentorica: prof. dr. Zinka Kolarič

**NEVLADNE NEPROFITNE ORGANIZACIJE,
KI IZVAJAJO SOCIALNOVARSTVENE PROGRAME
ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE
V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2002

KAZALO

UVOD	3
1. OPREDELITEV IN SPLOŠNE ZNAČILNOSTI NEVLADNIH NEPROFITNIH ORGANIZACIJ (NNO)	5
1.1. <i>PROBLEM POIMENOVANJA NNO</i>	5
1.2. <i>DEFINICIJE IN ZNAČILNOSTI NNO</i>	7
1.3. <i>PREDNOSTI IN POMANKLJIVOSTI NNO</i>	10
1.4. <i>UMEŠČENOST NNO V DRUŽBENI PROSTOR</i>	12
1.5. <i>RAZNOVRSTNOST NNO</i>	15
1.6. <i>TIPOLOGIJA IN KLASIFIKACIJA NNO</i>	16
1.7. <i>VRSTE NNO PRI NAS</i>	18
1.8. <i>PRAVNE PODLAGE NNO</i>	21
1.9. <i>SPLOŠNE ZNAČILNOSTI NNO V SLOVENIJI</i>	25
2. NNO KOT IZVAJALKE SOCIALNOVARSTVENIH STORITEV	34
2.1. <i>KRIZA DRŽAVE BLAGINJE</i>	34
2.2. <i>SPLOŠNO O SISTEMU SOCIALNEGA VARSTVA</i>	37
2.3. <i>PREGLED RAZVOJA ORGANIZACIJ S PODROČJA SOCIALNEGA VARSTVA OTROK IN MLADOSTNIKOV</i>	47
3. EMPIRIČNA ANALIZA NNO, KI IZVAJAJO SOCIALNOVARSTVENE PROGRAME ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	53
3.1. <i>UVOD</i>	53
3.2. <i>KLASIFIKACIJA NNO, KI IZVAJAJO SOCIALNOVARSTVENE PROGRAME ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE, GLEDE NA NJIHOVO POSLANSTVO (MISIJO)</i>	53
3.3. <i>ANALIZA IN INTERPRETACIJA PODATKOV EMPIRIČNE RAZISKAVE</i>	62
3.4. <i>INTERPRETACIJA KVALITATIVNIH PODATKOV, PRIDOBLENIH Z INTERVJUJI</i>	90
4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ NNO.....	97
LITERATURA	110
PRILOGA	117

UVOD

Socialna problematika v zvezi s kakovostjo življenja otrok in predvsem mladostnikov vse bolj narašča. Zaradi družbenih, političnih, ekonomskih idr. sprememb, postajajo mladi najbolj socialno ranljiv oz. ogrožen del populacije, predvsem v obdobju prehoda iz šolanja v samostojnost. Med njimi prevladuje občutek brezupa in neperspektivnosti, ki se kaže v odnosu do okolja v obliki rizičnih vedenjskih vzorcev (pogostost samomorov, zlorabe drog ipd.).

Mladinsko stisko oz. problematiko družba premalo opaža. Zdi se, da mladi nimajo svoje 'kulture', v družbi delujejo kot raztresena množica posameznikov in so 'neopazni'. Življenjski slog mladih se spreminja, zaradi česar se pojavljajo potrebe po bolj kakovostnih storitvah, novih oblikah in metodah dela, ki bi učinkoviteje reševale vedno bolj naraščujoče in raznovrstne težave mladih – z manj sredstvi ter v večje zadovoljstvo uporabnikov.

Povečevanje revščine in socialne izključenosti mladih, ki je posledica fleksibilnega trga delovne sile, slabšanje socialne funkcije družine ter slabšanje sistema socialne blaginje, narekuje področju socialnega varstva zgostitev mreže in dopolnjevanje javnih institucij z nevladnimi neprofitnimi organizacijami in neformalnimi skupinami za samopomoč, obenem pa sili k medsebojnemu povezovanju vseh izvajalcev socialnih storitev. Nevladne neprofitne organizacije, ki delujejo organizirano, predstavljajo kot tvorci razvijajočega se nevladnega neprofitnega sektorja področje drugačnih načinov dela in pri tem znatne vire človeških energij, zamisli in sposobnosti.

Glavni predmet analize diplomskega dela so formalne nevladne (privatne) neprofitne organizacije, katerih področje dejavnosti je socialno varstvo oz. izvajanje socialnovarstvenih programov za otroke in mladostnike.

V raziskavi sva poskušali zajeti čimveč tovrstnih organizacij, katerih sedež je na ozemlju RS. Gre za organizacije, ki se ukvarjajo z vidiki in razsežnostmi socialnih in individualnih tveganj na različnih področjih vsakdanjega življenja mladih (družina, medsebojni odnosi, vrednotne usmeritve, izobraževanje, zaposlovanje, prosti čas ipd.). V skladu s tem izvajajo humanitarne akcije, nudijo učno pomoč, psihosocialno pomoč v stiski, skrbijo za duševno zdravje,

ukvarjajo se s problematiko drog, alkohola, hendikepa, zavzemajo se za otrokove pravice, nudijo zagovorništvo ipd. Pri tem delujejo predvsem na psihosocialnem področju. Njihovo poslanstvo je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov pa tudi njihovih družin.

Osredotočili sva se predvsem na splošne značilnosti tovrstnih organizacij. Preučevali sva njihovo številčnost, v katerih organizacijskih oblikah se pojavljajo, katere vrste socialnih storitev ponujajo mladim in kakšne vsebine projektov za njih izvajajo. V nadalje sva ugotavljali s katerimi težavami in ovirami se pri svojem delovanju največkrat soočajo, kdo izvaja dejavnost znotraj organizacij, s pomočjo katerih virov se financirajo ter v kolikšni meri sodelujejo z drugimi sorodnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami doma in v tujini. Na koncu sva izpostavili njihove najpogostejše probleme, s katerimi se soočajo danes. V diplomskem delu bova torej ugotavljali današnje stanje in posamezne splošne značilnosti nevladnih neprofitnih organizacij na področju socialnega varstva otrok in mladine ter kako in na kakšen način le-te odgovarjajo na potrebe in probleme mladih.

► Prvi del diplomskega dela (1. in 2. poglavje) je teoretične narave in je pomoč za nadaljne razumevanje značilnosti in delovanja nevladnih neprofitnih organizacij ter služi kot osnova za drugi in tretji del naloge.

► Drugi del (3. poglavje) zaobsega analizo in interpretacijo podatkov empirične raziskave, opravljene na vzorcu nevladnih neprofitnih organizacij. Zajema analizo, ki temelji na podatkih, ki sva jih zbrali s pomočjo anketnih vprašalnikov in opisuje, na podlagi podatkov, pridobljenih s pomočjo intervjujev in okroglih miz, današnje stanje nevladnih neprofitnih organizacij, ki izvajajo socialnovarstvene programe za mlade.

► V tretjem delu (4. poglavje) sva iz raziskave povzeli najine ugotovitve, ki so bodisi potrdile, bodisi ovrgle postavljene hipoteze. Opisali sva pogloblitne probleme, s katerimi se organizacije soočajo in ki ovirajo njihovo uspešno delovanje ter podali nekaj predlogov za njihov nadaljnji razvoj.

1. OPREDELITEV IN SPLOŠNE ZNAČILNOSTI NEVLADNIH NEPROFITNIH ORGANIZACIJ (NNO)

1.1. PROBLEM POIMENOVANJA NNO

Nevladne neprofitne organizacije (kot sva jih poimenovali) so, kot pomemben element pri zagotavljanju družbene blaginje, po svoji naravi zelo raznovrstne, saj vsebujejo značilnosti vseh treh sektorjev v družbi, torej so nekakšna mešanica med državnimi, tržnimi in neformalnimi organizacijami, kar jim daje širok spekter različnih značilnosti in otežuje njihovo enotno poimenovanje in opredelitev. Zaradi tega je tudi informiranost javnosti o tem kaj te organizacije so in kako delujejo bolj šibka, to pa jih omejuje pri uresničevanju namena, zaradi katerega so bile ustanovljene. V nadaljevanju bova predstavili teoretični koncept nevladnih neprofitnih organizacij za boljše razumevanje njihovih značilnosti kot vodilo skozi diplomsko delo. V tem poglavju bova predstavili problem poimenovanja in enotne definicije tovrstnih organizacij, njihovo raznovrstnost in umeščenost v družbeni prostor, tipologijo in klasifikacijo, vrste in pravne podlage za njihovo delovanje ter splošne značilnosti teh organizacij v Sloveniji.

Na samem začetku se nama zdi pomembno, da opomniva na dejstvo, da so neprofitne organizacije tudi javne, ne samo zasebne, zato se pojavi problem poimenovanja zasebnih neprofitnih organizacij, katerih ustanovitelj je zasebna fizična ali pravna oseba in ne država. Pri poimenovanju nevladnih neprofitnih organizacij namreč ni soglasja. Tako v literaturi kot v praksi se uporabljajo različna imena, s katerimi se te organizacije poimenujejo: neprofitne, nevladne, neodvisne, dobrodelne, človekoljubne, prostovoljne, organizacije civilne družbe, socialna ekonomija (socialna podjetja, socialne kooperative), iz davka izvzete organizacije, strokovne, profesionalne organizacije ipd. (Kolarič, 1994a: 108)

Lester Salamon (v: Ovsenik in Ambrož, 1999: 103) opozarja, da gre pri poimenovanju teh organizacij za enostranskost, saj vsaka pojmovna struktura izpostavi le eno od značilnosti organizacij in pri tem zanemari ostale:

- Izraz »*neprofitne*« organizacije je za nekatere teoretike neustrezen, saj ta izraz ne pomeni, da organizacije sploh ne ustvarjajo profita, ampak izpostavlja dejstvo, da njihov cilj ni maksimiziranje profita njihovim lastnikom. (Kolarič, 1994a: 108)

- Izraz »nevladne« organizacije pove, da država ni njihov ustanovitelj ali lastnik. Gre za organizacije, ki so v lasti privatnih akterjev (fizičnih in pravnih oseb) oz. so privatne. (Kolarič, 1994a: 108)
- Izraz »neodvisne« organizacije poudarja avtonomno, neodvisno vlogo organizacij v odnosu do države ter profitnih organizacij. Neodvisnost od teh entitet oz. njihova avtonomija pa je vprašljiva, saj so lahko močno odvisne od finančne pomoči države in profitnega sektorja. (Ovsenik in Ambrož, 1999: 103)
- Poimenovanje »dobrodelne« (»človekoljubne«, »humanitarne«) organizacije poudarja donatorsko naravo le-teh, saj na osnovi prostovoljnih prispevkov nudijo pomoč pomoči potrebnim posameznikom. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)
- Izraz »prostovoljne« (»volonterske«) organizacije označuje, da delo v organizaciji v celoti ali deloma opravljajo prostovoljci. Tudi ta izraz je problematičen, saj nekatere v svoje delovanje ne vključujejo prostovoljcev. Prav tako pa lahko tudi v javnih institucijah delo opravljajo prostovoljci. (Kolarič, predavanja, 1999)
- Pojem »socialna ekonomija« uporabljajo v Franciji, označuje pa socialna podjetja in socialne kooperative, v katerih se odvija na skupnih interesih temelječa komercialna dejavnost, pri čemer pa ne gre za altruizem. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)
- Izraz »iz davka izvzete« organizacije pove, da le-te niso obdavčene, kar pa ne drži, saj so obdavčene, vendar na drugačen način kot profitne. (Davka na dobiček ne plačujejo, morajo pa plačati davek od prodaje). (Kolarič, predavanja, 1999)
- Poimenovanje »organizacije civilne družbe« ali »civilnodružbene« organizacije je prav tako neustrezno, saj tovrstne organizacije niso edini del civilne družbe. Pojem civilnodružbenih organizacij namreč zajema tudi neformalne organizacije oz. neformalne socialne mreže kot so skupine za samopomoč, družine idr. (Kolarič, predavanja, 1999)

Vsi omenjeni izrazi so neustrezni, saj zajamejo eno značilnost organizacij in zanemarijo druge, označujejo pa isti sklop organizacij. Te so neprofitne (ustvarjen dobiček organizacija nameni nazaj v njeno dejavnost in ga ne razdeli med njene ustanovitelje, lastnike) in nevladne oz. zasebne (ustanovljene s strani privatnih akterjev in ne države).

Poimenovanja tovrstnih organizacij se od države do države razlikujejo, saj so odvisna od specifičnih okoliščin gospodarskega in političnega razvoja. Npr. ZDA in zahodnoevropske države večinoma uporabljajo izraz »neprofitne organizacije« in s tem poudarjajo njihovo

razlikovanje od profitnih. Za vzhodnoevropske države pa je bolj značilen izraz »nevladne organizacije«, s čimer poudarjajo razlikovanje le-teh v odnosu do javnih, državnih institucij (zaradi preteklih političnih razlogov). Pri nas je poimenovanje tovrstnih organizacij zelo raznoliko. V literaturi in praksi največkrat zasledimo izraze kot so nevladne, neprofitne ali volonterske organizacije. (Hrovatič, 1998: 181)

Glede na prej opisane pojme meniva, da je poimenovanje tovrstnih organizacij z izrazom - »nevladne neprofitne organizacije«, najustreznejše. Sam pojem - *nevladne (privatne) organizacije*, zajame namreč vse tiste organizacije, ki jih je ustanovil privatni akter in ne država (in so zato od države neodvisne, avtonomne, bolj svobodne pri svojem delu ipd.), vendar pa so te lahko tudi profitne. Pojem *neprofitne organizacije* pa na drugi strani zajame vse tiste, katerih cilj ni povečevanje profita njihovim lastnikom (izključuje profitne organizacije), vendar pa vključuje tudi javne organizacije. Zato je potrebno, da pri poimenovanju obravnavanih organizacij uporabljamo oba izraza hkrati, saj s tem izključimo javne in profitne organizacije in le tako zajamemo pravo skupino organizacij, ki spadajo v sfero civilne družbe.

Meniva, da izraz **nevladne neprofitne organizacije** (v nadaljnjem besedilu NNO) pokriva vse s strani privatnih akterjev (fizičnih ali pravnih oseb) ustanovljene organizacije, ki delujejo tako v javnem kot tudi skupnem interesu določenih skupin posameznikov oz. v splošno družbeno koristne namene ter izključuje profitno orientiranost oz. maksimiziranje profita njihovih lastnikov.

1.2. DEFINICIJE IN ZNAČILNOSTI NNO

Zaradi raznolikosti oz. različnih značilnosti NNO, je poleg poimenovanja prisoten tudi problem enotne definicije le-teh, zato obstaja več definicij tega termina različnih avtorjev: npr. Peter Dobkin Hall definira NNO kot: » /.../ celoto posameznikov, ki se združujejo za uresničitev enega od treh ciljev: (1) da bi izvajali javno službo, ki jim jo je dodelila država; (2) da bi izvajali javno službo po kateri je potreba, ki je niti država niti profitne organizacije niso pripravljene izpolnjevati; (3) da bi vplivale na politično usmeritev v državi, na profitni sektor ali druge neprofitne organizacije.« (Hall, 1987: 3)

Nekateri ameriški teoretiki pravijo, da je NNO kolektivna oblika prostovoljnega udejstvovanja posameznikov (Abrahamsberg v Ovsenik in Ambrož, 1999: 104). Connors (v: Ovsenik in Ambrož, 1999: 104) vidi NNO kot sredstvo za doseganje skupnih ciljev brez prisilnega delovanja. Abrahamsberg (v: Ovsenik in Ambrož, 1999: 112) pravi, da NNO delujejo v javnem interesu, njihov namen pa je trajno zagotavljati storitve in dobrine, ki so pogoj za uspešno delovanje družbe kot celote in posameznega človeka in niso ustanovljene zaradi ustvarjanja dobička. Nekateri ameriški teoretiki (Smith, Bucklin & Associates v Trunk Širca in Tavčar, 1998: 3) so mnenja, da je svet NNO zelo raznolik, ozko pa bi le-te opredelili kot organizacije, ki lastnikom ne prinašajo dobička¹ in nimajo lastnikov v smislu zasebnih podjetij.

Lester Salamon in Helmut Anheier (v: Ovsenik in Ambrož, 1999: 111, 112) navajata, da obstajajo štiri definicije NNO, in sicer legalna, ekonomska, funkcionalna ter strukturalno-operacionalna:

1. *Legalna (ali pravna) definicija* NNO je določena z zakonom posamezne države, zato ni enotna, saj ima vsaka država specifično pravno ureditev.
2. *Ekonomska definicija* opredeljuje NNO glede na vir prihodkov in določa, da so NNO tiste organizacije, ki dobijo več kot polovico prihodkov s članarini in dobrodelnimi prispevki oz. donacijami. Vendar pa je ta definicija sporna, saj so različne raziskave pokazale, da NNO s takšno strukturo prihodkov ne obstajajo.
3. *Funkcionalna definicija* definira NNO glede na funkcijo, ki jo le-te opravljajo. Med tovrstne organizacije uvršča tiste, ki služijo javnemu interesu in producirajo dobrine in storitve v javno dobro.
4. *Strukturalno-operacionalna definicija* pa poudarja strukturo in delovanje NNO ter vsebuje pet značilnosti tovrstnih organizacij, na osnovi katerih jih lahko uvrstimo v nevladni neprofitni sektor (v nadaljnjem besedilu NNS) oz. t.i. tretji sektor. Po tej definiciji so NNO:
  - ustanovljene formalno, (oblike neformalnega združevanja ljudi so pri tem izključene);

---

¹ Ko govorimo o dobičku NNO, mislimo na dobiček predvsem v smislu zneska ali nagrade, ki pripada ustanoviteljem oz. lastnikom organizacije za angažiranje njihovega kapitala in za upravljanje organizacije. Dobiček, ki ga ustvari NNO, ostane v organizaciji za njen razvoj in razvoj njene dejavnosti. Ker tako osnovni namen ustanovitve NNO ni ustvarjanje dobička, izvajanje njene dejavnosti nikoli ne sme biti podrejeno ustvarjanju le tega, ta je namreč lahko le sekundarni, podrejeni pokazatelj njene uspešnosti. (Trunk Širca in Tavčar, 1998: 5)

- privatne, nevladne glede na ustanovitelja, kar pomeni, da jih ustanovijo nevladni akterji (fizične ali pravne osebe);
- neprofitno-distributivne, kar pomeni, da morebiten dobiček uporabijo za uresničevanje svojega poslanstva in ga ne razdelijo med ustanovitelje ali člane organizacije;
- vodene in upravljane samostojno, kar pomeni, da so avtonomne (avtonomno vodijo svoje poslovanje) in neodvisne od države (to pa ne pomeni, da niso prisotni elementi javnega kot je npr. financiranje s strani države ter njen nadzor);
- so prostovoljne ali pa vključujejo določeno količino prostovoljnega dela, kar pomeni, da so prostovoljci pomemben del tako pri vodenju kot pri izvajanju dejavnosti in programov organizacije. (Salamon in Anheier v Ovsenik in Ambrož, 1999: 111, 112)

Zgoraj navedene definicije imajo svoje prednosti pa tudi pomanjkljivosti. Salamon in Anheier sta mnenja, da je strukturalno-operacionalna definicija najbolj uporabna oz. ima največ prednosti v primerjavi z drugimi, saj zajema najširšo množico organizacij z določenimi skupnimi značilnostmi. Avtorja navajata pet skupnih osnovnih značilnosti NNO, in sicer pravita, da so le-te formalno ustanovljene, neodvisne od države oz. državnih institucij, samostojno vodene in prostovoljne (deloma ali v celoti) ter neprofitno orientirane. Poleg teh osnovnih značilnosti navajata še dve, in sicer, da so neverske in nepolitične. (Salamon in Anheier, 1996: 17)

Glede na zgoraj omenjene opredelitve različnih teoretikov, lahko povzamemo naslednje značilnosti NNO:

- So formalno registrirane pravne osebe, ki jih ni ustanovila država temveč privatni, nevladni akterji (fizične ali pravne osebe).
- Obstajajo neodvisno od države, so avtonomne (samostojne pri upravljanju in vodenju organizacije), imajo lastna pravila delovanja ipd., kar pa ne pomeni, da ne morejo dobiti pomoči od države, na primer v obliki finančnih sredstev.
- Njihova primarna dejavnost je delovanje v splošno družbeno korist oz. v javno dobro in/ali v skupno dobro, se pravi, da je njihovo poslanstvo oz. namen splošno koristen. Delujejo lahko v javnem interesu ali v interesu članov.
- So neprofitne oz. neprofitno distributivne, kar pa ne pomeni, da ne ustvarjajo profita. Morebitni ustvarjen presežek prihodkov oz. dobiček namreč v celoti usmerijo nazaj v osnovne dejavnosti, oz. ga porabijo za uresničevanje osnovnega namena delovanja organizacije. Dobiček se tako ne deli med njene ustanovitelje, lastnike ali člane.

- Lahko opravljajo tudi gospodarske dejavnosti, vendar v omejenem obsegu, čeprav ne delujejo na področju, ki je ekonomsko dobičkonosno (na trgu).
- Svoje dejavnosti izvajajo (deloma ali v celoti) s pomočjo prostovoljcev.
- Pri svojem delovanju si prizadevajo biti politično in versko nevtralne.

1.3. PREDNOSTI IN POMANKLJIVOSTI NNO

NNO imajo tako svoje prednosti kot tudi pomanjkljivosti. Mnogo avtorjev povdarja predvsem njihove prednosti pred profitnimi in javnimi organizacijami, npr. njihovo visoko stopnjo fleksibilnosti, sposobnost hitrega prilagajanja oz. odzivanja na nove okoliščine in potrebe ter možnosti razvijanja novih pristopov k obvladovanju problemov. Zaradi različnih virov prihodkov je zanje značilna manjša kontrola s strani države in manjše podrejanje birokratskim pravilom, kar odpira možnosti za bolj osebne oblike dela z ljudmi. Ker ne delujejo v interesu političnih skupin, vzbujajo pri ljudeh zaupanje. (Mikuš Kos, 1996: 23)

Veljko Rus (v: Čopič, 1998: 80) navaja še druge prednostne lastnosti NNO. Pravi, da so cenejše od profitnih podjetij, ker prispevajo tudi svoje lastno delo v izvedbo programov. Imajo manjše stroške zaradi vključevanja prostovoljcev oz. neplačane delovne sile v delovanje organizacije ter zaradi pridobivanja privatnih donacij (prispevkov). Nimajo težke organizacijske strukture in so bolj specializirane. NNO zadovoljujejo tudi tiste potrebe, ki v klasičnih (javnih) organizacijah sploh niso zaznane (npr. gibanje hendikepiranih). Delujejo po principih samopomoči in niso ustanovljene v profitne namene. (Rus v Leskošek, 1998: 193)

Weisbrod (v: Bežovan, 1998: 69) pravi, da znotraj teh organizacij nihče nima pravice deliti dobiček, kar pa spodbuja učinkovitost. Kot naslednjo značilnost pa navaja, da so le-te oproščene plačevanja davkov, davčne olajšave pa tem organizacijam dajejo prednost pred profitnimi podjetji.

NNO pa imajo poleg pozitivnih tudi negativne lastnosti. Zaradi pomanjkanja skupne identitete včasih lahko delujejo z nasprotujočimi si cilji ali se ne povezujejo v skupne akcije, s katerimi bi lahko dosegli široko podporo javnosti. Šibkost pri vodenju ovira mnoge NNO, da bi učinkovito opravljale svoje poslanstvo. Pri tem gre velikokrat za težave pri pridobivanju finančnih sredstev. Če le-teh primanjkuje, dejavnost tovrstnih organizacij mnogokrat preneha.

Ena od pomanjkljivosti NNO pa je tudi netransparentnost² delovanja v očeh javnosti in nezadostno vzajemno informiranje. (Mikuš Kos 1996: 23)

Rus (v: Leskošek, 1998: 194) vidi slabosti NNO predvsem v naslednjem: ker jih ustanovijo posamezniki, ki so za to zainteresirani, le-te ponavadi z zmanjšanjem interesa ustanoviteljev tudi propadejo. NNO tako nimajo mehanizmov, ki bi omogočali stalnost. Ker je nadzor nad delovanjem tovrstnih organizacij majhen, lahko prihaja do zlorab, ki pa so za uporabnike organizacij lahko ogrožujoče. Ker nimajo stalnih virov prihodkov in so v veliko primerih slabo financirane, so odvisne predvsem od dela prostovoljcev, kateri pa za vodenje in upravljanje organizacije ponavadi nimajo določenega znanja in sposobnosti.

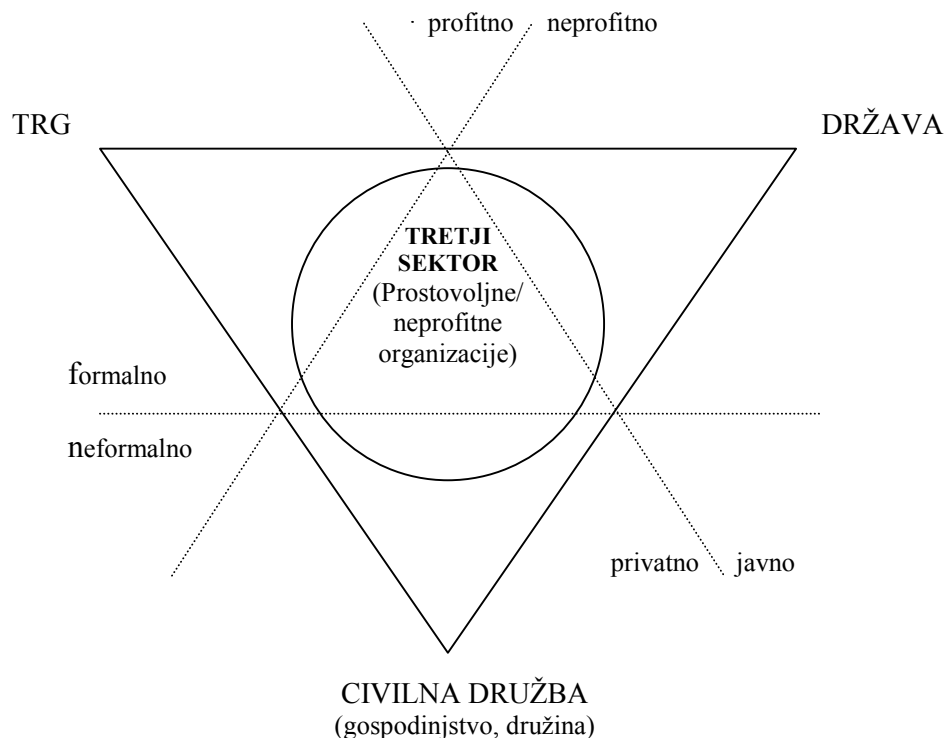
Zaradi omenjenih pomanjkljivosti, NNO ne morejo v celoti nadomestiti javnih institucij, lahko pa služijo kot njihovo dopolnilo pri uslugah države blaginje. NNO namreč ponavadi nudijo tudi tiste vrste storitev, ki jih javne institucije ne izvajajo oz. ne zagotavljajo. Zato so kljub vsem svojim slabostim za demokratične, postmoderne družbe zelo pomembne, če ne celo nujne, saj predstavljajo alternativo javnim neprofitnim organizacijam (zavodom), ki ne morejo več zadovoljiti vseh oz. vse bolj raznovrstnih in spremenjenih potreb ljudi. (Rus v Leskošek, 1998: 194)

---

² Transparenten -tna -o pomeni presojen, preseven, prozoren. (Verbinc, France (1974): Slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 724.)

1.4. UMEŠČENOST NNO V DRUŽBENI PROSTOR

Velikokrat prihaja do vprašanja, kje v družbi se nahajajo NNO. Zakaj se te organizacije nahajajo v določenem družbenem prostoru, ne obstaja neka določena teorija. Koncepta, ki odgovarjata na to vprašanje, sta koncept trikotnika blaginje³ in koncept civilne družbe.

Shema 1.4.1: Trikotnik blaginje (V. A. Pestoff, 1991)

Vir: Kolarič, Zinka (1997): Prostovoljne – neprofitne organizacije v Sloveniji. *Neprofitni management*, let. 1, št. 1, str. 17.

Peter Abrahamson je koncept trikotnika blaginje definiral na naslednji način:

V vseh sodobnih družbah obstajajo tri osnovne sfere, iz katerih pridobivamo dobrine in storitve za zagotavljanje potreb glede socialne varnosti in blaginje. Ta je odvisna od intenzitete in kombinacij odnosov, ki jih posamezniki uspemo vzpostaviti s temi tremi sferami. Te sfere so: *država* oz. javni sektor, *trg* oz. profitni sektor ter *civilna družba* oz. neformalni sektor (pri nekaterih avtorjih tudi skupnost oz. sfera skupnosti).

³ Razvili so ga družboslovci (Streeck in Schmitter 1985, Abrahamson 1987, Evers 1988) v drugi polovici osemdesetih let prejšnjega stoletja. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

Vsaka od teh treh sfer zagotavlja dobrine in storitve posameznikom na svoj način. Država le-te zagotavlja na osnovi moči. To pomeni, da pobira davke in jih redistribuira. Moč je instrument preko katerega deluje država. Denar je instrument preko katerega zagotavlja dobrine in storitve trg, instrument preko katerega deluje civilna družba pa je solidarnost. (Kolarič, 1997: 17)

V *sfero države* oz. javni sektor spadajo organizacije, katerih ustanovitelj, kontrolor in financer je država. Funkcija teh organizacij je, da zagotavljajo dobrine in storitve državljanom pod enakimi pogoji (Kolarič, predavanja, 1999). V *sfero trga* oz. profitni (komercialni) sektor spadajo profitno orientirane organizacije (podjetja), ki producirajo dobrine in storitve za potrošnike (Kolarič, predavanja, 1999). *Sfera civilne družbe* je del družbenega prostora, ki je izven meja države in trga. Lahko jo razdelimo na dva dela: en del je manjši, bolj zaprt, bolj zaseben in temelji na nadrecipročnih odnosih. Rus temu delu civilne družbe pravi skupnost. V njem se nahajajo entitete, ki so neformalne in neorganizirane – to so družine, sorodstvo, skupine za samopomoč, interesne skupine,... oz. t.i. neformalne socialne mreže. Drugi del pa je večji, bolj odprt navzven, bolj »javen«. Tu pa se nahajajo bolj formalne, bolj organizirane entitete oz. NNO (pa tudi neregistrirane skupine, ki delujejo prostovoljno) (Leskošek, 1996: 10). Za NNO lahko tako rečemo, da so ena izmed dimenzij civilne družbe.

Z razdelitvijo civilne družbe na dva dela dobimo še en sektor, t.i. nevladni, neprofitno-volonterski sektor za katerega se pogosto uporablja tudi izraz »tretji sektor«. Nahaja se v vmesnem oz. intermediarnem prostoru – med državo (javnim sektorjem), trgov (profitnim sektorjem) in skupnostjo (neformalnim sektorjem) (Shema 1.4.1). Ta sektor vključuje NNO, organizacije, ki ne spadajo niti v javni, niti v profitni sektor in niso plod neformalnega združevanja posameznikov. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998b: 45)

Celotni družbeni prostor je tako mogoče razdeliti na štiri sfere oz. sektorje. Poleg javnega, profitnega in neformalnega sektorja obstaja še nevladni neprofitni sektor (NNS). Slednji pa je v odnosu do preostalih sfer razmejen zelo nejasno. Je namreč hkrati odprt in hkrati zaprt. Dimenzija privatnosti ga sicer zapira v odnosu do sfere države, vendar ga hkrati odpira v odnosu do sfere trga in sfere skupnosti (saj je privatnost tudi značilnost entitet v sferi trga in skupnosti). Dimenzija neprofitnosti ga zapira v odnosu do sfere trga, a ga hkrati odpira v odnosu do države ter v odnosu do sfere skupnosti (saj je neprofitna usmerjenost v smislu delovanja v splošnem družbenem interesu značilna tudi za entitete v sferi države in

skupnosti). Dimenzija formalnosti pa zapira ta prostor v odnosu do skupnosti vendar ga hkrati odpira v odnosu do trga in države (saj je formalnost značilna tudi za entitete v sferi trga in države). (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

Meje med vsemi štirimi sektorji družbenega prostora so zelo tanke, zato lahko v NNS najdemo nekatere značilnosti drugih sektorjev. Ravno zaradi svoje mešane narave je postavljen v sredino trikotnika blaginje, posledica tega pa je velika raznolikost NNO, ki se v tem vmesnem prostoru nahajajo. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 154-155)

Posledica istočasne odprtosti in zaprtosti tretjega sektorja pa je poleg same raznolikosti NNO tudi raznovrstnost njihovih resursov, ki jih kombinirajo iz vseh treh sfer okoli njih. Država za delovanje tovrstnih organizacij prispeva del finančnih sredstev; trg prispeva delovno silo ter plačila njihovih uporabnikov, kot plačila za dobrine in storitve; skupnost pa prispeva prostovoljce, altruizem ipd. (Svetlik v Črnak Meglič, 1998: 19)

Ta vzpostavitev odnosov oz. sodelovanj med akterji iz vseh štirih sektorjev v družbi je značilna za t.i. pluralni sistem blaginje. Razvoj koncepta pluralnega sistema blaginje, ki je značilen za moderne družbe, je presegel nekdanji bisektorski pristop, ki je priznaval samo dva sektorja, in sicer javni in profitni sektor (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998b: 45). Bistvena značilnost tega koncepta je, da vse štiri sektorje obravnava kot enakovredne, komplementarne, povezane in sodelujoče. (Evers v Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 154)

Oba koncepta, koncept trikotnika blaginje in koncept pluralnega sistema blaginje, nam ponazarjata dejstvo, da država ni edina sfera, ki zagotavlja socialno varnost in blaginjo državljanov. To si namreč zagotavljamo tudi na trgu in v okviru civilne družbe (nevladnega neprofitnega sektorja in neformalnih socialnih mrež).

1.5. RAZNOVRSTNOST NNO

NNO se lahko med seboj po svojem delovanju zelo razlikujejo:

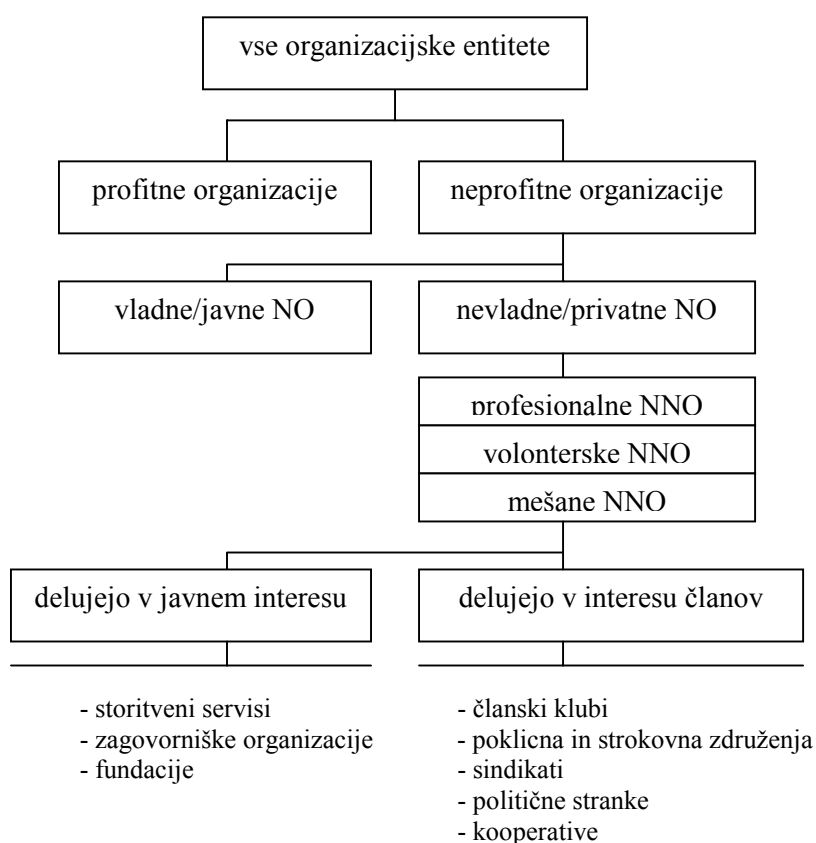
- Nekatere so bližje sferi države oz. so po svojih karakteristikah bolj podobne javnim, birokratskim neprofitnim organizacijam kot pa privatnim, čeprav je ustanovitelj privaten. Take NNO imajo koncesijsko pogodbo z državo, kar pomeni, da producirajo storitve za državo, ta pa jih financira. Državna sredstva predstavljajo tem organizacijam dominanten vir financiranja. So visoko formalizirane in profesionalizirane.
- Druge so po svojem delovanju bližje sferi trga. Večino svojega dohodka pridobijo s prodajo dobrin in storitev in se zato nagibajo bolj v profitni sektor oz. so po svojih značilnostih bolj podobne profitnim kot neprofitnim organizacijam in so visoko profesionalizirane (npr. socialna podjetja, kooperative).
- Nekatere NNO pa so bližje sferi skupnosti oz. neformalnim socialnim mrežam. Stopnja formalne organiziranosti in profesionalizacije sta zelo nizki, saj v svoje delo vključujejo predvsem prostovoljce. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

NNO so lahko majhne, lokalnega značaja, v katerih deluje le nekaj oseb, imajo malo zaposlenih in malo uporabnikov. Lahko pa so večje, v katerih deluje več oseb, imajo veliko uporabnikov ter široke programe dejavnosti, ki ponavadi pokrivajo večja področja ali pa celotno državo. (Mikuš Kos, 1996: 24)

Rekli bi lahko, da NNO nimajo nekih posebnih lastnosti, ki bi jih popolnoma razločevale od entitet v drugih sektorjih družbenega prostora, saj vsebujejo tudi nekatere njihove elemente. Od sfere države (javnih institucij) jih ločuje predvsem to, da zadovoljujejo parcialne in ne splošne potrebe ljudi, od profitnega sektorja se ločujejo po neprofitni usmerjenosti delovanja, od neformalnega sektorja pa po večji stopnji formalne organiziranosti (Črnak Meglič, 1998: 20). So podobne, hkrati pa zelo različne od entitet v ostalih treh sektorjih družbenega prostora. Kljub njihovi raznovrstnosti pa imajo tri skupne temeljne značilnosti: so privatne, neprofitne in formalne.

1.6. TIPOLOGIJA IN KLASIFIKACIJA NNO

Velika raznovrstnost NNO, ki se nahajajo med javnimi, profitnimi organizacijami ter neformalnimi socialnimi mrežami, predstavlja problem za njihovo empirično in komparativno preučevanje. Pri tem si lahko pomagamo z dvema teoretskima instrumentoma, in sicer s *tipologijo* ter s *klasifikacijo* neprofitnih organizacij. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

Shema 1.6.1: Tipologija neprofitnih organizacij

Vir: Kolarič, Zinka (1997): Prostovoljne – neprofitne organizacije v Sloveniji. *Neprofitni management*, let. 1, št. 1, str. 18

Tipologija omogoča identifikacijo tipov oz. vrst vseh organizacijskih entitet v družbenem prostoru. Izoblikovana je na osnovi petih kriterijev:

1. Glede na prvi kriterij, t.j. *kriterij ciljev, namenov in poslanstva (misije) organizacije*, se vse organizacije v družbenem prostoru delijo na profitne in neprofitne. Namen profitnih organizacij je maksimiziranje profita njihovim lastnikom, pri neprofitnih pa

je namen delovanje v javno dobro. Morebiten dobiček uporabijo za uresničevanje svojega poslanstva in ga, v nasprotju s profitnimi organizacijami, ne razdelijo med lastnike – so neprofitno distributivne.

2. Glede na *kriterij ustanovitelja (lastnika)* se neprofitne organizacije delijo na javne in privatne (navladne). Ustanovitelj javnih neprofitnih organizacij je država, ustanovitelji privatnih (nevladnih) pa so privatni akterji oz. privatne fizične in/ali pravne osebe.⁴
3. Privatne (nevladne) neprofitne organizacije se na osnovi tretjega kriterija, to je *kriterija izvajalcev dejavnosti organizacije*, nadalje delijo na tri tipe – čiste profesionalne, čiste volonterske ter mešane. V čistih profesionalnih NNO dejavnost organizacije v celoti izvajajo profesionalci, v čistih volonterskih jo v celoti izvajajo prostovoljci, v mešanih NNO pa dejavnost izvajajo oboji, profesionalci in prostovoljci.
4. Na osnovi četrtega kriterija, *kriterija uporabnikov (ciljne skupine)*, katerim je delovanje organizacije namenjeno, se vse NNO delijo na tiste, ki delujejo v javnem interesu in tiste, ki delujejo v interesu svojih članov⁵.
5. Po *kriteriju funkcije* spadajo med NNO, ki delujejo v javnem interesu, storitveni servisi, zagovorniške organizacije, fundacije itd.; med NNO, ki delujejo v interesu svojih članov, pa spadajo članski klubi, poklicna in strokovna združenja, sindikati, politične stranke, kooperative ipd.⁶ (Shema 1.6.1). (Kolarič, 1997: 17, 18)

Pri empiričnem in komparativnem proučevanju NNO in pri njihovem razvrščanju, si poleg tipologije NNO, lahko pomagamo tudi z njihovo **klasifikacijo**⁷.

---

⁴ Obstaja pa še tretja skupina neprofitnih organizacij, kjer gre za sodelovanje zasebnega in javnega sektorja. Te so t.i. »na pol javne« neprofitne organizacije. (Trunk Širca in Tavčar, 1998: 6); Gre za neprofitne org., katerih ustanovitelja sta zasebna fizična in javna pravna oseba. (Primer take organizacije: Inštitut Antona Trstenjaka.)

⁵ Po Salamonu ameriški NNS sestavljata dve skupini NNO – NNO, ki delujejo v javno koristne namene (»public serving organizations«) in NNO, ki delujejo v korist svojih članov (»member serving organizations«). Med prve uvršča fundacije, verske kongregacije, organizacije, ki producirajo zdravstvene, izobrazbene, socialnovarstvene in druge storitve, org. političnega pritiska in zagovorništva; med druge pa uvršča socialne klube, poslovna in profesionalna združenja (zbornice), sindikate, politične stranke ter zadrage. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

⁶ Pri nas med NNO, ki delujejo v javnem interesu spadajo zasebni zavodi, zasebniki s koncesijo, invalidska (socialna) podjetja, fundacije, ustanove, škofije, župnije in znotraj teh, verske org. Med NNO, ki delujejo v interesu svojih članov pa spadajo društva, združenja, klubi (nekatera društva, združenja in klubi delujejo tudi v javno koristne namene), politične stranke, sindikati in zadrage. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

⁷ »Standardna klasifikacija dejavnosti v Republiki Sloveniji razvršča vse pravne organizacije oz. subjekte v sedemnajst osnovnih področij. Organizacije, ki nas zanimajo, najdemo na štirih področjih: 1. izobraževanje; 2. zdravstveno in socialno varstvo; 3. druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti ter 4. eksteritorialne organizacije in združenja.« (Levičar, 1999: VI)

Mnogi raziskovalci so izoblikovali različne klasifikacijske sheme NNO. Vse temeljijo na *kriteriju področja*, (ki je osnovni kriterij razvrščanja organizacij) na katerem NNO deluje, razlikujejo pa se po opredelitvi in številu teh področij. (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001)

Mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij (»International Classification of Nonprofit Organizations« – ICNPO), ki sta jo sestavila Salamon in Anheier, je ena izmed obstoječih shem. V Sloveniji je le-to dopolnila Zinka Kolarič (1997, v: Levičar, 1999: VII). Njen kriterij je prilagodila našim razmeram ter opredelila 18 osnovnih področij⁸, na katerih delujejo naše NNO.

Pri klasifikaciji NNO pa bi lahko (poleg kriterija področja) uporabili tudi *kriterij ciljne skupine*, ki ji je delovanje organizacije namenjeno ter *kriterij ciljev in namenov*, ki jih želi organizacija pri svojem delovanju doseči:

- Ciljni skupini sta lahko celotna družba (vsi člani družbe) ali posamezna družbena skupina (npr. upokojenci, invalidi, otroci, mladostniki,...);
- Kriterij ciljev in namenov organizacije pa deli tovrstne organizacije na t.i. »večnamenske« in »namenske«. NNO, katerih ciljna skupina je celotna družba oz. poskušajo zadovoljiti potrebe vseh članov družbe, so večnamenske. Tiste, katerih ciljna skupina je posamezna družbena skupina oz. tiste, ki poskušajo zadovoljiti potrebe (delujejo v korist) določene skupine prebivalstva, pa so namenske NNO. (Kolarič, 1994a: 113, 114)

1.7. VRSTE NNO PRI NAS

Pojem NNO združuje »pisano paleto zasebnopravnih subjektov« (Horvat, 1994), ki jih poznamo pod nazivi, kot so društvo, zveza društev, zasebni zavod, ustanova/fundacija, verska skupnost/organizacija, invalidsko (socialno) podjetje, zadruga/kooperativa, mednarodna organizacija, mednarodna zveza, zbornica, sindikat, združenje, klub, politična stranka, interesna skupina itd. (Levičar, 1999: VI)

---

⁸ Ta področja so: 1. kultura in umetnost; 2. šport in rekreacija; 3. socialna in zdravstvena varnost/blaginja; 4. ekonomski, socialni in prostorski razvoj; 5. izobraževanje in raziskovanje; 6. okolje; 7. živali; 8. pravo in zagovornišтво; 9. mednarodno področje; 10. poslovno, menedžersko področje; 11. poklicno področje; 12. tehnično področje; 13. področje nabiranja finančnih sredstev; 14. področje požarne varnosti; 15. vojaško področje; 16. versko področje; 17. etnično področje; 18. ostalo. (Kolarič, 1997: 18)

NNO so praviloma pravne osebe, dopustne pa so tudi oblike brez pravne osebnosti⁹, ki ustrezajo kriterijem tovrstnih organizacij. Poznamo mnogo nazivov, s katerimi le-te označujemo, vendar pa lahko kot pravne osebe na podlagi obstoječe zakonodaje v Sloveniji obstajajo zgolj v naslednjih oblikah:

- ◆ *društvo* kot prostovoljno neprofitno združenje fizičnih oseb;
- ◆ *zavod* kot oblika opravljanja določenih nepridobitnih dejavnosti;
- ◆ *ustanova* kot namensko vezano premoženje;
- ◆ drugo, izjemoma *gospodarske družbe* (invalidska podjetja, zadruga). (Trstenjak, 1998b: 59)

Društvo je prostovoljno, samostojno in nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov. Od pristojnega ministrstva lahko pridobi tudi status društva, ki deluje v javnem interesu, v kolikor njegovo delovanje presega interese članov. V tem primeru lahko društvo kandidira za sklenitev koncesijske pogodbe z državo (Trunk Širca in Tavčar, 1998: 1, 2). Kot pravno organizacijska oblika lahko obstajajo v obliki društva oz. se ustanovijo na podlagi Zakona o društvih tudi npr. verska organizacija¹⁰, klub¹¹ in mednarodna organizacija (zveza)¹².

---

⁹ Te so npr. interesne skupine in politične stranke, ki se oblikujejo zaradi promocije in zaščite posebnih interesov v političnem sistemu.

Interesna skupina je tista skupina, ki se oblikuje zaradi promocije in zaščite posebnih interesov v političnem sistemu. Interesi, ki jih lahko predstavlja neka interesna skupina, so lahko ozki (v primeru poklicnih in t.i. »singleissue« skupin) ali širši (državljske skupine). Druge Marjan Brezovšek poimenuje kot javne interesne skupine. To so zasebne, neprofitne, nacionalne organizacije, ki politično posredujejo v imenu različnih splošnih družbenih ciljev, kot so npr. zaščita okolja, varnost in zdravje na delovnem mestu ipd., torej tiste, ki skušajo doseči kolektivno (skupno) dobro. Posebne interesne skupine so v političnem jeziku tiste skupine, ki delujejo v škodo »ljudstva« in s katerimi se ne strinjamo, medtem ko so javne interesne skupine tiste, s katerimi se strinjamo, saj govorijo za »ljudstvo« (Brezovšek v Lukšič, 1995: 19, 20). Posebne interesne skupine branijo partikularne interese, v selektivno in materialno korist članov in aktivistov organizacije (zaradi česar ima izraz negativno konotacijo), zato je problematična opredelitev »javnega interesa«, saj nobena interesna skupina ne želi, da jo javno mnenje zaznava kot sebično skupino. (Lukšič, 1995: 6)

Politična stranka se razlikuje od interesne skupine predvsem v tem, da tekmuje za oblast, medtem ko si slednje le prizadevajo za vpliv nanjo. Svetova interesnih skupin in političnih strank pa se v praksi velikokrat prekrivata ali medsebojno krepita. Nekatere stranke so zasnovane kot interesne skupine in nekatere interesne skupine so pod izrazitim vplivom političnih strank. Zato nekatere definicije interesnih skupin zahtevajo, da morajo biti te skupine relativno avtonomne do države kot tudi do političnih strank. (Lukšič, 1995: 7)

¹⁰ **Verska skupnost/organizacija** je prostovoljno neprofitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo predvsem zaradi enakega verskega prepričanja in izpovedi vere. V svojem okviru pa lahko na podlagi neprofitnih meril opravljajo tudi dejavnosti splošnega oz. posebnega družbenega pomena. Praviloma nimajo statusa pravne osebe, lahko pa ga pridobijo z vpisom v register kot pravne osebe zasebnega prava. (Kolarič in drugi, 2002: 115)

¹¹ **Klub** je zaprto združenje za negovanje družabnosti ali skupnih interesov. Kot pravno organizacijska oblika lahko obstaja le v obliki društva. (Veliki splošni leksikon, 1997: 1987)

¹² **Mednarodne organizacije** (MO) so »na pogodbi zasnovane in organizirane oblike sodelovanja znotraj samostojnih institucionaliziranih skupnosti, ki lahko imajo lastno subjektiviteto, ter so eventualno tudi priznane kot mednarodno pravni subjekti« (Ibler v Murgel, 1999: 577). Najširše bi lahko MO označili kot ustanove, ki jih ustanovijo organizacije, institucije ali posamezniki, da bi uresničili skupne interese na mednarodni ravni.

Zavod se ustanovi za opravljanje družbenih dejavnosti (dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, športa, socialnega, otroškega in invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti), če cilj opravljanja ni pridobivanje dobička. Poznamo javne in zasebne zavode (zakon razlikuje med javnimi in drugimi zavodi) (Svete, 1991: 605, 606). Danica Hrovatič omenja, da je ta oblika organiziranosti za NNO s socialnega področja redka in pripominja, da so zavodi primerni za programe s trdnejšim in profesionalno strukturiranim delovanjem (Hrovatič, 1998: 185). Verica Trstenjak pa prav tako govori o redkosti ustanavljanja zasebnih zavodov v praksi in je mnenja, da le-ti za civilno družbo nimajo večjega pomena. (Trstenjak, 1998a: II)

Ustanova/fundacija¹³ je na določen namen vezano premoženje. Namen je splošnokoristen ali dobrodelen in je praviloma trajen. Ustanova lahko npr. podeljuje štipendije, denarne nagrade, kupi zdravstveni aparat itd., lahko pa kot izvajalska ustanova izvaja še druge dejavnosti (Trunk Širca in Tavčar, 1998: 1). Ima lastnost pravne osebe, pri čemer je potrebna za ustanovitev poleg (praviloma) trajnega, splošno koristnega in dobrodelnega namena odobritev s strani državnega organa. Najpogosteje so ustanove ustanovljene za podporo kulture, znanosti, umetnosti, izobraževanja ter za izboljšanje socialne varnosti ljudi in druge splošne koristi (Trstenjak, 1991: 770). Ustanove so »neodvisen vir sredstev«, njihov namen pa se financira iz prihodkov, pridobljenih z metodo 'fund-raising', t.j. strategijo oblikovanja skladov oz. zbiranja finančnih in drugih sredstev. (Hrovatič, 1998: 185)

Pojem MO v najširšem pomenu vključuje tiste, ki jih ustanavljajo države in vlade ter na drugi strani tiste, ki jih ustanavljajo privatna združenja in institucije iz več držav na področju socialne dejavnosti, kulture, ekonomije itd. V osnovi se MO tako delijo na mednarodne vladne in mednarodne nevladne organizacije (Benčina in Simoniti, 1994: 31, 32). Slednje se od vladnih razlikujejo po tem, da niso nastale na podlagi mednarodne pogodbe, kot tudi ne na podlagi mednarodnega prava. Večinoma so ustanovljene v obliki pravnih oseb zasebnega prava, v skladu z notranjim pravom posamezne države, najpogosteje v obliki društva ali fundacije, pojavljajo pa se tudi v obliki zasebnih zavodov, zadrug idr. (Murgel, 1999: 578)

Mednarodne zveze se od MO razlikujejo predvsem z vidika organizacijske trdnosti, saj prve niso organizirane in institucionalizirane kot druge. »Šibke« mednarodne zveze (šibke zaradi nestalnosti, parcialnosti, npr. začasne zveze, občasno sklicane skupščine, kongresi, konference, konfederacije ipd.) so nasprotno »trdnim« medvladnim organizacijam. (Benčina in Simoniti, 1994: 35, 36)

¹³ **Fundacija** ni statusno-pravna oblika, ampak se lahko pojavlja v imenu ustanove, ki to je (Trstenjak, 1998b: 61) (primer: Ustanova Mali vitez: fundacija za pomoč otrokom ozdravljenim od raka). Podobno tudi podjetje v pridobitnem sektorju ni posebna statusno-pravna oblika, ampak je beseda, ki praviloma označuje vse kar je profitno. Statusno-pravne osebe so npr. d.o.o., d.d., d.n.o. ipd. (primer: Podjetje Medicina d.o.o.) (Trunk Širca in Tavčar, 1998: 1). Ustanove se tako v Sloveniji pogovorno imenujejo tudi fundacije ali če povzameva Verico Trstenjak, govorimo o »ustanovah oziroma fundacijah« (Trstenjak, 1998c: I). Kot fundacijo lahko opredelimo vsako pravno osebo, ki je ustanovljena za splošnokoristne ali dobrodelne namene in tega ne opravlja kot pridobitno dejavnost. (Trstenjak, 1998b: 61)

Gospodarska družba je po Zakonu o gospodarskih družbah pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Lahko se organizira kot osebna družba (družba z neomejeno odgovornostjo, komanditna družba in tiha družba) ali kot kapitalska družba (družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba in komanditna delniška družba). Gospodarska družba se šteje za le-to tudi tedaj, če v skladu z zakonom v celoti ali deloma opravlja dejavnost, ki ni pridobitna (http://www.gov.si/dz/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html). Na podlagi tega zakona lahko gospodarske družbe v Sloveniji delujejo tudi kot NNO npr. v oblikah invalidskih podjetij¹⁴ ali zadrug¹⁵.

1.8. PRAVNE PODLAGE NNO

S pravico do svobodnega združevanja¹⁶, ki je zagotovljena v 42. členu Ustave RS, so postavljeni temelji za najrazličnejše oblike interesnih združevanj posameznikov¹⁷ (Horvat,

---

¹⁴ **Invalidska podjetja** so podjetja, katerih dejavnost je, poleg drugih profitnih dejavnosti, v prvi vrsti usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb oz. organiziranje usposabljanja ter zaposlovanja, vključno z organiziranjem in izvajanjem dela na domu. Poleg poklicne rehabilitacije (usposabljanje, prilagajanje na delo ipd.) so druge dejavnosti še celotna ali delna oskrba oseb, ki so vključene v okupacijsko skupino oz. delavnico ter oseb, ki so na usposabljanju ali pa so zaposlene v podjetju, začasna in občasna nega v zvezi z izvajanjem socialnih in drugih programov in akcij, počitniška dejavnost, prevozi z motornimi vozili ipd. (Register invalidskih podjetij in zavodov za zaposlovanje invalidov, 1992: 1-66)

¹⁵ Evropska literatura šteje **zadruga** med t.i. osebne družbe, ki jih organizirajo posamezniki (potrošniki, proizvajalci ali varčevalci) v obrambo pred podjetniško organiziranim kapitalom. Zadruga je po definiciji Zakona o zadrukah (Ur. l. RS, št. 13/92) »organizacija vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov« (Toplak v Avsec, 1992: 5). Je podjetje s specifičnimi lastnostmi. Temeljna ideja zadružništva je gospodarska pomoč članom. Gre torej za ekonomski cilj, vendar z izrazito etičnim izhodiščem, ki je vzajemna samopomoč oz. proizvodno sodelovanje (kooperacija - odtod izraz kooperativa) med člani. (Kovačič, 1992: 16)

Rado Bohinc v svojem prispevku uporablja izraz kooperativa in sicer loči štiri tipe: splošne, članske, kmetijske in delavske kooperative. Članske in kmetijske kooperative so bolj neke vrste vzajemne zadruga, delavske so blizu tipu kapitalistične korporacije, za kooperative splošnega tipa pa zakon izrecno poudarja, da so negospodarske organizacije ('non-profit organisations'), torej oblike vzajemne pomoči njihovih članov. (Bohinc, 1990: 749, 750)

¹⁶ Poleg ustavno zagotovljene pravice do svobodnega združevanja pa RS obvezujejo še Evropska konvencija o priznavanju pravne osebnosti mednarodnih nevladnih organizacij iz leta 1986, ki jo je Državni zbor z zakonom ratificiral leta 1993, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in druga splošnoveljavna mednarodna načela.

¹⁷ Le-te se po značaju, načinu ustanovitve in organizaciji bistveno razlikujejo. Vendar za vsako posamezno obliko ne obstaja tudi poseben zakon. Zato Mitja Horvat v svojem prispevku o novem Zakonu o društvih pripominja, da bi bilo potrebno pripraviti več zakonov, Zakon o društvih pa naj bi (poleg temeljnih načel) določal le minimalne pogoje za ustanovitev, delovanje in registracijo oz. pridobitev statusa pravne osebe zgolj za društva (Horvat, 1994: 136). Kot primer lahko vzamemo invalidske organizacije, ki so bile ustanovljene na podlagi Zakona o društvih in so po pravno formalni ureditvi društva oz. njihove zveze. Se pa razlikujejo od društev (tudi od društev, ki delujejo v javnem interesu) tako po namenu delovanja kot tudi po vsebini dejavnosti. Osnovni namen društva je zadovoljevanje interesa članov, delovanje društva, ki deluje v javnem interesu presega interese njegovih članov, invalidska organizacija pa izvaja posebne socialne programe in storitve za invalide

1994: 135). Ta člen Ustave zagotavlja pravico do mirnega zbiranja in do javnih zborovanj (vsakdo ima pravico do svobodnega združevanja z drugimi), na drugi strani pa določa tudi dopustne primere zakonskega omejevanja te pravice, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni. Ta pravica je omejena tudi za pripadnike obrambnih sil in policije, ki ne morejo biti pripadniki političnih strank. Ustava RS določa možnost, da se ta pravica omeji tudi za tujce ali celo izključno pridrži za državljane RS, v vojnem ali izrednem stanju pa jo je mogoče začasno razveljaviti. (Travner, 1997: 38)

Združevanje lahko zajame različne razsežnosti in »/.../ ko se druženje iz povsem individualne sfere posameznikov razširi in dobi različne oblike in s tem posledično povezano tudi moč, pomeni to grožnjo pravni varnosti posameznikov« (Travner, 1997: 9). Zaradi tega je potrebna ustrezna pravna ureditev, ki naj bi preprečevala možne zlorabe, ker te neizogibno spremljajo dane svoboščine: »S pravnega vidika je nujno opozoriti, da je namen ustvarjanja zakonov v tem, da pravice in obveznosti subjektov omejujejo, nikakor pa ne dajejo«. (Horvat, 1994: 136)

Za ustanovitev in delovanje NNO pri nas, so bistveni naslednji zakoni:

Zakon o društvih (Ur. l. RS št. 60/95) podaja pogoje za ustanovitev, prenehanje in delovanje društev. Do sprejetja novega zakona leta 1995, je društva urejal Zakon o društvih iz leta 1974. Spremembe v družbenih odnosih in nova pravna in ustavna ureditev RS pa so zahtevale modernizacijo zakona, ki ni bil več primeren za urejanje pravnih vprašanj na področju ustanavljanja in delovanja društev.

Zakon ureja društvo kot pravno osebo zasebnega prava. Je pravno-organizacijska oblika, ki temelji na članstvu. Lahko ima premoženje, ki ga pridobiva s članarino, darili, volili, iz naslova materialnih pravic in dejavnosti društva, iz javnih sredstev in drugih virov. Presežek prihodkov nad odhodki pri izvajanju dejavnosti se mora porabiti za izvajanje dejavnosti, za katero je bilo društvo ustanovljeno. (Trstenjak, 1998a: II-IV)

Za delovanje društva določa Zakon o društvih naslednja temeljna načela:

- *Prostovoljnost* določa, da ni obveznega združevanja v društva. Nikogar ne moremo prisiljevati v združevanje z drugimi, niti ga ne moremo vključiti v društvo na podlagi

---

istovrstne skupine iz celotnega območja države. Tudi v postopku pridobitve statusa invalidske organizacije so razlike: predpisano je večje število ustanoviteljev kot za društvo, poleg tega pa so ustanovitelji lahko le osebe, katerim je dejavnost organizacije tudi namenjena. (Jalovec Jan, 1999: 59)

določenih lastnosti. Kakršnikoli avtomatizmi združevanja na podlagi določenih lastnosti niso dopustni. Načelo prostovoljnosti velja tudi za kolektive, ne samo za posameznike;

- *Samostojnost* določa, da morajo biti društva samostojna pri določanju namenov in ciljev ter načinu delovanja in s tem tudi področju delovanja. Pri tem pa so v skladu z ustavo omejena iz razlogov varnosti države, javne varnosti ter varstva pred širjenjem bolezni;
- *Neprofitnost* določa, da je združevanje v društva možno le za uresničevanje interesov, katerih namen ni ustvarjanje dobička. Društvo se ne sme ukvarjati s pridobitno dejavnostjo kot svojo izključno dejavnostjo. V kolikor opravlja dejavnost iz katere ima dobiček (in ki jo lahko izvaja le pod točno predpisanimi pogoji), ga mora uporabiti za izvajanje osnovne dejavnosti, za katero je bilo ustanovljeno;
- *Javnost* določa, da je potrebno zagotoviti javnost delovanja društva tako glede notranjih razmerij kot tudi glede delovanja društva kot celote v širši družbi. Javnost se zagotavlja tudi z javnostjo podatkov, vpisanih v register društev.

Pravna razmerja društva do drugih oseb civilnega prava in drugih naj bi zaščitila *registracija*. Načelo registracije določa, da društvo šele z vpisom v register postane pravna oseba civilnega prava in kot takšno lahko deluje v mejah, sprejetih v temeljnem aktu. Podatki vpisani v register ali evidenco so javni in jih sme pregledovati vsakdo. (Travner, 1997: 40)

Zavodi so pravno urejeni z **Zakonom o zavodih** (Ur.l. RS št. 12/91), ki je bil sprejet po osamosvojitvi RS leta 1991. Po zakonskih določilih so predvideni za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva in socialnega varstva idr., vendar cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. Zavod lahko opravlja eno ali več dejavnosti in tudi lahko ustvari dobiček, vendar ga sme po zakonu uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, razen če z aktom o ustanovitvi ni drugače določeno.

Zakon razlikuje med javnimi in drugimi zavodi med katerimi pa ni bistvenih razlik pri urejanju statusnih vprašanj. Zasebne zavode ustanavljajo zasebne fizične ali pravne osebe. Le-ti lahko pridobijo status zavoda s pravico javnosti, če jim je bila dodeljena koncesija za opravljanje javne službe. To pomeni, da ima tak zavod glede opravljanja javne službe vse pravice, dolžnosti in odgovornosti javnega zavoda (Svete, 1991: 605-607). Ustanovitev zavoda je zelo enostavna, saj zakon ne zahteva minimalnega ustanovitvenega premoženja,

ampak zgolj sredstva za ustanovitev in začetek dela (v praksi obstajajo tudi zavodi z minimalnim premoženjem 5000 tolarjev). (Trstenjak, 1998b: 60)

Zakon o ustanovah (Ur.l. RS št. 60/95), ki je bil sprejet leta 1995, ureja ustanovo kot pravno osebo zasebnega prava. V primeru ustanovitve javnopravne ustanove za to veljajo posebnosti, ki jih določa njen temeljni akt in drugi zakoni. Drugače pa za ustanove javnega prava veljajo enake temeljne značilnosti kot za ustanove zasebnega prava. Ustanovo lahko ustanovijo domače ali tuje pravne ali fizične osebe z dovoljenjem pristojnega državnega organa. Temelji na premoženju, ki mora biti primerno glede na namen ustanove. Njen najvišji in edini obvezni organ je uprava, ki ne sme sprejemati avtonomnih odločitev. K nekaterim odločitvam uprave (sprememba namena, prenehanje, sprememba naslova sedeža ipd.) je potrebno soglasje s strani državnega organa. Prenehanje naj bi bilo izjemno in sicer po zakonu ustanova preneha, če njeno premoženje ne zadošča za nadaljnje izpolnjevanje namena. Nad ustanovami predvideva zakon opravljanje državnega nadzora. (Trstenjak, 1998c: II-IV)

Bistveni elementi (značilnosti), iz katerih izhaja zakon pri opredelitvi ustanove in brez katerih obstoj ustanove ni mogoč, so namen, premoženje in organizacija. Namen ustanovitve mora biti splošnokoristen ali dobrodelen. Praviloma je trajen, vendar zakon dopušča tudi ustanavljanje ustanov s časovno omejenostjo. Ustanovitveno premoženje mora biti primerno za izvajanje namena ustanove. Ustanova brez premoženja ne more obstajati. (Trstenjak, 1995: III, IV)

Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS 30/93) ureja gospodarske družbe, ki praviloma opravljajo pridobitno dejavnost. Zaradi namena teh organizacij, ki je pridobivanje dobička, jih ne uvrščamo med NNO, vendar pa je v zakonu omogočena tudi ustanovitev gospodarskih družb, ki v celoti ali deloma opravljajo dejavnost, ki ni pridobitna (Trstenjak, 1998b: 61). Gospodarsko družbo lahko ustanovi vsaka domača ali tuja fizična ali pravna oseba, če zakon ne določa drugače, lastnost pravne osebe pa pridobi z vpisom v sodni register. Kot dejavnost sme opravljati vse posle razen tistih, ki se po zakonu ne smejo opravljati kot gospodarski posli. (http://www.gov.si/dz/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html)

Druga zakonodaja, ki je pomembna za NNO (poleg statusne zakonodaje) je tista, ki ureja razne dejavnosti in določa pogoje za opravljanje le-te. NNO lahko praviloma opravljajo vsako

dejavnost, razen če zakon, ki ureja določeno dejavnost to prepoveduje. Velik pomen ima za NNO tudi davčna zakonodaja. Primerni davčni sistem z ugodnim obravnavanjem NNO, t.j. z olajšavami in oprostitvami davka za donacije NNO lahko omogoči razcvet NNS. Pomembna pa je tudi zakonodaja, ki predvideva možnosti podeljevanja koncesij za izvajanje javne službe ter zakonodaja, ki določa nadzor npr. nad javnimi sredstvi (Zakon o računskem sodišču). (Trstenjak, 1998b: 61)

1.9. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI NNO V SLOVENIJI

Danes je v Sloveniji registriranih približno 16.600 NNO. Med njimi je okoli 16.000 društev, približno 200 zasebnih zavodov, 350 verskih organizacij ter 20 ustanov (PIC - Pravno informacijski center nevladnih organizacij). Med vsemi NNO tako pri nas prevladujejo društva, drugih oblik NNO pa je po oceni le okoli 4% (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 169). Društva v največjem številu delujejo na področju športa (28,6%) in kulture (11,6%), na področju socialnega varstva pa deluje le 3,5% društev. (Kolarič in drugi, 2002: 126)

Ena izmed značilnosti NNO v Sloveniji je dvojni princip njihove organiziranosti. To pomeni, da so lahko organizirane na manjši lokalni ravni (npr. na ravni občine) in povezane v zveze na ravni občine, regije ali države. Lahko pa so organizirane na nacionalni ravni in nimajo svojih organizacijskih enot na nižjih ravneh. (Kolarič, 1994a: 118)

Glede na tip, obstajajo čiste profesionalne, mešane ter (predvsem) čiste volonterske NNO. Slednje izvajajo svojo dejavnost izključno s prostovoljci, medtem ko čiste profesionalne izvajajo dejavnost samo z zaposlenimi profesionalci in le izjemoma vključujejo prostovoljce (npr. NNO, ki izvajajo storitve pomoči in varstva pomoči potrebnim na domu, cerkvene srednje šole, Karitasovi vrtci itd.). Mešane NNO pa izvajajo dejavnost organizacije z obojimi, z zaposlenimi in prostovoljci. (Kolarič, 1996: 3)

Naslednja značilnost slovenskih NNO je njihov »članski značaj«, kar pomeni, da delujejo pretežno v korist svojih članov (npr. športni klubi). Po ocenah je med vsemi delujočimi skoraj polovica članskih. Tako ostane le polovica takih, ki delujejo v javno korist oz. producirajo kolektivne dobrine in storitve. Glede na to lahko sklepamo na slabo razvitost NNS pri nas. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 168)

NNO se pri svojem delovanju srečujejo z različnimi problemi, ki nastajajo zaradi pomanjkljive strukturiranosti (zlasti z vidika profesionalnega napredovanja in kariere, pomanjkanja jasnih ciljev, ravni odločanja, prevzemanja odgovornosti ipd.), pomembni elementi pri tvorjenju le-te pa so naslednji:

- kadrovanje v smeri uravnoteženosti med delom prostovoljcev in zaposlenih delavcev;
- financiranje z uporabo različnih virov sredstev;
- vzpostavljanje partnerskih odnosov z državo in profitnim sektorjem. (Hrovatič, 1998: 187)

Zaposlenost (profesionalizacija) v NNS

Nerazvitost NNS se kaže tudi v številu zaposlenih oz. v dinamiki novega zaposlovanja, ki je pri nas v tem sektorju skoraj zanemarljiva (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 170). Rast zaposlenosti narašča zelo počasi, saj se je v zadnjih letih povečala le za približno 2,5% letno (Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij). Po številu je največ zaposlenih v športnih in gasilskih društvih, vendar pa je teh organizacij tudi največ (skupaj zajemajo 40,9% vseh društev). V NNO, ki delujejo na področju socialnega varstva (invalidska in humanitarna društva), pa kljub njihovem majhnemu številu (zajemajo le 3,5% med društvi) zaposlujejo kar 15,6% vseh zaposlenih v društvih. Na splošno pa povprečje zaposlenih v NNO znaša le 0,4, kar pomeni, da v povprečju v teh organizacijah ni zaposlena niti ena oseba. Stopnja profesionalizacije tovrstnih organizacij je posledično zelo nizka, saj znaša delež zaposlenih v NNO glede na vse zaposlene v RS le 0,7%.¹⁸ (Kolarič in drugi, 2002: 117-119)

Zaradi nizke stopnje zaposlenosti v NNO, kot posledica finančne nestabilnosti le-teh, vabi večina organizacij k sodelovanju zunanje strokovne sodelavce za bolj strokovno izvajanje dejavnosti, ki z izobraževanji, predavanji, pisanjem strokovnih člankov, svetovanjem ipd. bogatijo delo v organizacijah ter vnašajo nova spoznanja o vzgoji, odraščanju mladih in pomoči le-tem oz. o mladinski problematiki na splošno (<http://www.skala.salve.si>). Sicer pa NNO pri nas temeljijo predvsem na prostovoljnem delu, katerega pomemben del predstavlja

---

¹⁸ Povprečje zaposlenih in stopnja profesionalizacije v NNO sta izračunana na podlagi podatkov o društvih, saj statističnih podatkov o vseh zaposlenih v drugih pravno-organizacijskih oblikah NNO ni. (Kolarič in drugi, 2002: 117)

delovanje prostovoljcev, tako laikov kot strokovnjakov, na področju preprečevanja socialne izključenosti otrok in mladostnikov. Prostovoljci lahko s svojim delom v NNO veliko prispevajo k boljši kvaliteti življenja socialno ogroženih mladih, zato jih je potrebno podpirati z nudenjem dodatnih znanj, predvsem pa s spodbujanjem izmenjave znanj in izkušenj. Pomembno je njihovo usposabljanje, spremljanje njihovega dela, supervizija itd., pomembno pa je tudi, da imajo možnost soodločanja pri lastnem delovanju in delovanju organizacije. Pri nas večino prostovoljnega dela na tem področju opravijo mladi (dijaki, študentje) (Mikuš Kos, 2001: 9-11), ki kot sovrstniki še najbolj poznajo probleme s katerimi se soočajo mladi danes in lahko v sodelovanju s strokovnjaki na področju psihosocialne varnosti tvorijo učinkovito in celostno pomoč.

Financiranje in promoviranje NNO

Eden od pomembnih kazalcev vloge in pomena NNS v družbi ter o pogojih v katerih ta deluje, so tudi podatki o obsegu in strukturi virov financiranja NNO, ki predstavlja enega največjih problemov (predvsem v državah na prehodu) in je pri spodbujanju razvoja NNS v ospredju (Bežovan, 1997: 67). Pridobivanje sredstev v NNS, ki se imenuje 'fund-raising' ali oblikovanje skladov (pridobivanje sredstev) ima vse bolj osrednje mesto v NNO, saj se le s pomočjo profesionalnih pristopov lahko borijo za omejena sredstva potencialnih donatorjev, medtem ko z amaterskim načinom pridobivanja sredstev vse bolj izgubljajo možnosti za financiranje. (Svetlik, 1994: 968)

Poti po katerih prihajajo NNO do donatorjev so lahko različne:

- osebni stiki in metoda 'od vrat do vrat' (predstavniki NNO se osebno zglasijo pri potencialnem donatorju, ki mu predstavijo organizacijo in njene programe);
- organizacija dobrodelnih prireditev, kjer se zbirajo sredstva (npr. dobrodelni koncerti);
- predstavitev dejavnosti oz. projektov NNO po telefonu ali prek Interneta;
- zbiranje sredstev s pomočjo različnih medijev (radio, TV, časopis), kjer NNO predstavijo sebe in svojo dejavnost. (Mekinc, 1996: 125)

V ameriški literaturi so navedeni še drugi načini pridobivanja sredstev:

- osebna in neosebna pisma;
- načrtovano darovanje oz. pridobivanje zapuščin;

- klubi darovalcev. (Svetlik, 1994: 979)

NNO ponavadi omenjene načine pridobivanja sredstev med sabo kombinirajo, saj tako dosežejo boljše učinke. Velja pa, da čim bolj ko so stiki s potencialnimi donatorji osebni, tem večja je verjetnost, da bodo ti tudi darovali. Fund Raising School z Univerze Indiana v ZDA (v: Svetlik, 1994: 980) navaja, da med najuspešnejšimi načini pridobivanja sredstev spadajo osebni stiki in pa telefonski pogovori, medtem ko med najmanj uspešne načine navaja pridobivanje sredstev s pomočjo neosebnih pisem.

Pri iskanju donatorjev je zelo pomembna promocija dejavnosti posamezne NNO. Promoviranje si pri izvajanju pomaga z naslednjimi instrumenti, ki se med seboj prepletajo - oglaševanjem, pospeševanjem nabiranja sredstev, odnosi z javnostmi ter s publiciteto:

- *Oglaševanje* je oblika neosebne predstavitve same NNO, njenih dejavnosti in projektov, da bi do določene ciljne skupine potencialnih donatorjev pridobila čimveč sredstev. Poteka prek množičnih medijev, njegovi cilji pa so informirati, prepričati, spodbuditi začetni interes donatorjev. Le-te je potrebno opozoriti na obstoj same NNO, uporabnost njene dejavnosti, kvaliteto projektov ter na njen splošnokoristen in dobrodelen značaj. Najbolj značilni instrumenti oglaševanja so oglasi v tisku, na radiju, brošure, letaki ipd.;
- Med t.i. *pospešeno nabiranje sredstev* spadajo razne akcije NNO, ki kratkoročno spodbujajo donatorje k darovanju (dobrodelne prireditve, okrogle mize ipd.);
- *Odnosi z javnostjo* so skupek akcij NNO, ki so usmerjene k zaposlenim, uporabnikom, donatorjem in celotni javnosti, da bi dosegli njihovo zaupanje in ugodno mnenje o delu NNO. Dobri odnosi z javnostjo oz. ugodno javno mnenje je zelo pomembno za NNO, saj je njihovo financiranje v veliki meri odvisno od donacij donatorjev. Le-ti bodo prispevali sredstva le, če bo javno mnenje imelo pozitiven odnos do njihovih dejavnosti;
- *Publiciteta* je načrtovana oblika objavljanja sporočil o obstoju in delovanju NNO. Poteka prek množičnih medijev (npr. članki o projektih NNO v časopisu), njen osnovni namen pa je obveščanje javnosti. NNO mora objavljati informacije o svojih dejavnostih, saj v konkretnem okolju zadovoljuje splošne družbene interese. Publiciteta pa je pomembna tudi zaradi velike verodostojnosti, saj novinarskim člankom javnost bolj zaupa kot običajnim oglasom. (Mekinc, 1996: 125)

Kot donatorji NNO lahko nastopijo pravne osebe, kot so podjetja, samostojni podjetniki ter druge NNO (društva, zasebni zavodi, fundacije) ali fizične osebe v obliki posameznika (Mekinc, 1996: 124, 126). NNO predstavijo svoje programe možnim darovalcem (posameznikom ali podjetjem) ter jih zaprosijo za pomoč v denarju ali kaki drugi obliki (Svetlik, 1994: 969). Pri tem pa igra država zelo veliko vlogo saj lahko s svojim davčnim sistemom in drugimi ukrepi, pridobivanje sredstev NNO zavira ali pa pospešuje. Vlogo posrednika med darovalci in NNO (prejemniki) pa imajo tudi fundacije, ki zbirajo sredstva (oblikujejo sklade) in jih porazdeljujejo med NNO, ki opravljajo določeno družbeno koristno dejavnost (socialnovarstveno, izobraževalno ipd.). (Svetlik, 1994: 970)

Zelo pomemben vir sredstev NNO, vendar pri nas še ne toliko uveljavljen, predstavlja profitni sektor. Pri darovanju podjetij gre za posebno izmenjavo med profitnimi in neprofitnimi organizacijami - prve darujejo slednjim sredstva za različne programe, NNO pa ustvarjajo ugodne razmere za delovanje profitnih organizacij, s tem ko skrbijo npr. za socialno ali zdravstveno varstvo oz. kakovost življenja družin zaposlenih ter za ugled profitnih organizacij v javnosti (Svetlik, 1994: 972). Podjetja se odločijo darovati za določeno dejavnost NNO zaradi več razlogov:

- zaradi trženja - pri čemer podjetje usmeri denarna ali materialna sredstva neposredno na možne kupce (npr. podjetje, ki izdeluje računalnike, te podari organizaciji in s tem pridobi potencialne kupce svojih izdelkov med uporabniki, ko se ti zaposlijo);
- zaradi izboljšanja odnosov z javnostjo - pri čemer se podjetja usmerjajo k širši ciljni skupini, predvsem pa k predstavnikom okolja, v katerem delujejo. Z donacijami NNO si želijo ustvariti dobro podobo oz. ugled v javnosti (npr. tobačna tovarna namenja sredstva za raziskovanje raka);
- zaradi t.i. prosvetljenega egoizma - pri čemer podjetja z investiranjem v različne programe NNO (npr. v izobraževanje, v zmanjšanje odklonskih pojavov, kot sta uživanje drog in kriminal ipd.), koristijo predvsem sebi, saj si tako zagotavljajo dobro delovno silo, s tem pa pritegnejo tudi kupce in poslovne partnerje (npr. založba, ki nameni sredstva izobraževalnemu programu, pričakuje dobro prodajo knjig);
- zaradi davčnih olajšav - saj se podjetja raje odločijo za darovanje NNO, kot pa da bi plačevala večje davke državi (Galaskiewicz v Svetlik, 1994: 973), v kolikor je davčna zakonodaja dovolj stimulatívna.

Salamon in Anheier (1994, v: Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 171) med glavne vire financiranja NNO uvrščata dotacije države (subvencije in plačila na podlagi koncesijskih in drugih pogodb); privatne donacije in prispevke (darila od posameznikov, podjetij, fundacij, zapuščine,...); ter plačila za storitve in izdelke, katere organizacije neposredno prodajajo svojim uporabnikom. Glede na prevladujoč vir financiranja v določeni NNO pa sta oblikovala tri glavne modele financiranja - model dominacije državnega financiranja, model dominacije privatnih donacij in prispevkov ter model dominacije lastnih sredstev.

Mednarodna primerjalna raziskava strukture prihodkov (v: Kolarič in drugi, 2002: 123) klasificira vire prihodkov NNO na naslednji način:

- plačila za storitve (prihodki iz neprofitne ali profitne dejavnosti, članarine idr.);
- prihodki iz javnih virov (dotacije in subvencije države, občin ter skladov);
- prihodki od donacij (prispevki posameznikov, podjetij, fundacij, dotacij sorodnih organizacij in zapuščine).

Če razdelimo prihodke NNO v Sloveniji po tej klasifikaciji, jim (po podatkih za leto 1996) plačila za storitve predstavljajo najpomembnejši vir financiranja (44%), prihodki od donacij jim predstavljajo 29% vseh sredstev, prihodki iz javnih virov pa zajemajo 27%. Najpomembnejši posamični vir prihodkov predstavljajo članarine (19,7%), dotacije občin (18,9%) in donacije podjetij (14,3%). Drugi posamični viri so še prihodki iz profitne in neprofitne dejavnosti, donacije občanov, dotacije in subvencije države, prenos sredstev iz predhodnega leta, donacije sorodnih organizacij, donacije fundacij, donacije drugih skladov, zapuščine in drugi viri. Lahko bi rekli, da je za NNO v Sloveniji značilna pluralnost njihovih virov financiranja, prevladujejo pa prihodki, ustvarjeni z lastno komercialno dejavnostjo (model dominacije lastnih sredstev). (Kolarič in drugi, 2002: 123-125)

Strukture prihodkov se med posameznimi vrstami NNO in posameznimi področji dejavnosti razlikujejo. Glede na raznolikost teh struktur so tudi njihove povprečne višine prihodkov različne. Med vsemi NNO imajo pri nas najvišji prihodek društva s področja socialnega varstva. Med njimi prednjačijo invalidske organizacije, takoj za njimi pa humanitarne, medtem ko imajo društva z drugih področij delovanja precej manjši prihodek. (Kolarič in drugi, 2002: 121)

Ker NNO nimajo zakonsko zagotovljenega dotoka državnih sredstev, si skušajo sredstva za svoje delovanje zagotoviti s pridobivanjem sredstev od različnih donatorjev (posamezniki, fundacije, podjetja), z vlogami za sofinanciranje s strani države ter s tržno menjavo (prodaja izdelkov ali storitev, članarina) (Gronbjerg v Svetlik, 1994: 975). Pri tem se morajo obrniti na dovolj širok krog potencialnih donatorjev, kar pa predstavlja NNO velik problem saj si ponavadi ne morejo privoščiti profesionalcev, ki bi trajno skrbeli za dotok sredstev, zato jih običajno najemajo (Svetlik, 1994: 976). V Sloveniji se mora 'fund-raising' v še nerazvitem NNS spopadati z zakonskimi ovirami ter negativno tradicijo doniranja. Zato bo potreben dolgotrajen proces spreminjanja mentalitete ljudi, da se bo v njih sprožilo pozitivno moralno etično stališče do splošno koristnih in dobrodelnih namenov NNO, pri čemer bodo odločilnega pomena kvalitetne propagandne akcije in pravilno komuniciranje NNO s potencialnimi donatorji. (Mekinc, 1996: 126)

Odnos NNO z državo in sodelovanje z drugimi organizacijami

Podatki o obsegu in strukturi virov financiranja NNO povedo tudi o tem, kakšen je odnos med NNO in državo. Država se umika s področja neposrednega zadovoljevanja socialnovarstvenih potreb državljanov. Predpisuje zakone in pravila ter določa, ureja in regulira delovanje civilne družbe. Ustvarja pravno osnovo za delovanje NNO, s svojo davčno zakonodajo pa naj bi vzpodbujala tudi njihov razvoj, pri katerem ima tako regulatorno kot tudi podporno vlogo, saj tovrstne organizacije tudi sofinancira. Zaradi tega je država najpomembnejši partner NNO. (Mikuš Kos, 1996: 19–21)

Stein Kuhnle in Per Selle (v: Kolarič, 1997: 20) sta izoblikovala tipologijo odnosov med državo in NNO na osnovi dimenzij bližine in oddaljenosti med njimi v smislu komunikacij in kontaktov ter odvisnosti in neodvisnosti v smislu financiranja in kontrole. Obstajajo štiri tipi tovrstnih odnosov:

- bližina in odvisnost definirata odnos »integrirane odvisnosti« - NNO so finančno odvisne od države in integrirane v sistem blaginje;
- bližina in neodvisnost definirata odnos »integrirane avtonomije« - NNO so avtonomne, na javno politiko pa poskušajo vplivati ne da bi bile integrirane v procese odločanja;

- oddaljenost in odvisnost definirata odnos »ločene odvisnosti« - glede komunikacij in stikov so NNO od države oddaljene. Odvisne so od javnega financiranja, država nad njimi izvaja nadzor;
- oddaljenost in neodvisnost pa definirata odnos »ločene avtonomije« - med NNO in državo ni sodelovanja, nadzor s strani države nad njimi pa je majhen. (Kolarič in drugi, 2002: 131)

V Sloveniji je med državo in NNO značilen odnos »ločene odvisnosti«. To pomeni, da gre za določeno stopnjo odvisnosti med njima, in sicer za srednjo stopnjo financiranja dejavnosti NNO z državne strani ter za visoko stopnjo kontrole, ki jo država izvaja nad temi organizacijami. Za ta odnos je značilna tudi nizka stopnja komunikacije in kontaktov med njimi, kar pomeni, da država ne priznava pomena NNO pri zadovoljevanju potreb (Kolarič, 1994: 119). Če povzamemo, je za ta odnos med NNO in državo značilna dominacija države, visoka stopnja odvisnosti NNO od javnega financiranja ter oddaljenost v smislu sodelovanja in komunikacij (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 176). Čeprav odnos ločene odvisnosti prevladuje, so med državo in NNO (glede na področje delovanja NNO, raven delovanja, vrsto NNO ipd.) prisotni različni odnosi. Obstajajo tako primeri sodelovanj, kot primeri kompeticij in konfliktov.

Država in občine podpirajo delovanje NNO predvsem z letnimi subvencijami ali s financiranjem posamičnih projektov.¹⁹ Slednji način je po mnenju Zinke Kolarič pri nas neustrezen, saj med finančno šibkimi in premalo razvitimi NNO povzroča tekmovalnost. Ta dva načina jim namreč predstavljata zelo nezanesljiv in 'rizičen' vir prihodkov, saj lahko neuspeh na javnem razpisu ogrozi njihov obstoj. Na podlagi dolgoročne finančne podpore (npr. koncesijska pogodba) pa država pri nas NNO zelo redko podpira (Kolarič in drugi, 2002: 128, 129). Stalni vir prihodkov NNO poleg osnovnega »preživetja« omogoči tudi inovativnost pri njihovem delovanju. S sklepanjem različnih pogodb z državo pa se morajo odpovedati neodvisnosti oz. avtonomnemu delovanju, saj jim država določi pravila delovanja, NNO pa se morajo teh pravil držati. Tiste, ki nimajo pogodb z državo, pa delujejo kot avtonomne, neodvisne enote, kar pomeni, da same skrbijo za lastna finančna sredstva ter svobodno izvajajo svoje dejavnosti. (Lipavec, 1994: 36-48)

---

¹⁹ Prihodki od države predstavljajo najpomembnejši vir sredstev gasilskim društvom, NNO s področja socialnega varstva ter skupini drugih, po področju delovanja nerazvrščenim organizacijam. (Kolarič in drugi, 2002: 128)

Vsi navedeni podatki potrjujejo, da ima pri nas javni sektor pri zagotavljanju kolektivnih dobrin in storitev še vedno monopolno vlogo oz. zavzema osrednje mesto v sistemu blaginje, medtem ko ima NNO marginalni položaj, saj država ne priznava njegovega pomena pri preskrbi dobrin in storitev. Marginalni položaj sektorja, njegova mešana narava, fragmentiranost, nepovezanost, različno urejeni institucionalni odnosi z državo ter odsotnost močne, integrirane civilne družbe ipd. pa predstavljajo pomembne ovire pri njegovem nadaljnjem razvoju. Potrebno bi bilo izboljšati partnerske odnose, komunikacije in sodelovanje med državo in NNO. Dobri partnerski odnosi in večja pomoč države pri financiranju NNO bi okrepili možnosti njihove profesionalizacije, strokovne in organizacijske razvitosti. Tako bi NNO postale enakovreden, komplementarni partner javnim neprofitnim organizacijam. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 174–177)

Seveda pa so poleg dobrih odnosov med državo in NNO pomembni tudi stiki in sodelovanje med samimi NNO. Med njimi naj bi se izmenjevala znanja in izkušnje zaradi vsestranske boljše informiranosti, s čimer bi se krepila lastna in skupna produktivna ustvarjalnost. S takim načinom delovanja se razvijejo pozitivno delovno ozračje in različni učinki sinergije (opora za lastno delovanje, povezava enakih sil ipd.). Le tako lahko pride do inovacij in razvoja kakovosti na področju socialnih storitev v NNO (Lutter, 2000: 40, 41). Pri nas NNO na področju socialnega varstva ne kažejo posebnega zanimanja za povezovanje v mrežo izvajalcev, predvsem zato, ker izvajajo zlasti programe, namenjene specifičnim potrebam svojih članov, ki jih izvajalci javnih služb (javni zavodi) ne zagotavljajo. Ena izmed redkih povezav je sodelovanje med nekaterimi NNO in centri za socialno delo. Podatki o posameznih projektih, ki se izvajajo v določeni organizaciji, pa se izmenjujejo v premajhni meri. (Kuzmanič Korva, 2001: 99)

Sodelovanje NNO z organizacijami profitnega sektorja je prav tako pomembno, vendar pri nas še ne toliko razvito. Podpora profitnega sektorja lahko nastopi v obliki finančnih sredstev, materialnih prispevkov (npr. oprema), z vzpodbujanjem dobrodelnosti pri svojih zaposlenih, z znanjem o upravljanju in vodenju ipd. Profitni sektor predstavlja poleg možnega vira financiranja tudi vir znanja in izkušenj, ki jih NNO potrebujejo za učinkovito vodenje in za zagotavljanje kakovostnega delovanja, ki ga javnost in sami uporabniki upravičeno pričakujejo. (Mikuš Kos, 1996: 21)

2. NNO KOT IZVAJALKE SOCIALNOVARSTVENIH STORITEV

2.1. KRIZA DRŽAVE BLAGINJE

V začetku 70. let prejšnjega stoletja je v vseh razvitih industrijskih državah prišlo do krize države blaginje, ki jo je povzročila zaustavitev ekonomske rasti (po izbruhu naftne krize). Poglavitni vzrok krize je bila nenadzorovana rast družbenih dejavnosti, ki je bila celo do petkrat hitrejša od rasti gospodarskih dejavnosti (Drucker v Rus, 1993: 9). Država blaginje je namreč samo dodajala nove programe, ni pa evalvirala dotedanjih ter jih ni prilagajala vedno bolj raznovrstnim in spremenjenim potrebam prebivalstva. Rast javnega sektorja je tako postala glavni ekonomski problem in politično vprašanje. (Čopič, 1998: 77)

V 80. letih so se država blaginje in njene javne institucije pričele soočati z različnimi problemi, in sicer z vedno bolj naraščajočimi stroški, problemi neučinkovitosti ipd. Kvaliteta storitev je pričela upadati. Za javni sektor je bila značilna nizka učinkovitost v dinamičnem, kompleksnem okolju, zato so javne institucije postale neuspešne pri servisiranju potreb. Država je pričela usmerjati finančna sredstva v korist ekonomskega razvoja ter zmanjševati stroške javnih institucij za socialne programe. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998a: 28)

V vseh modernih industrijskih družbah se je pričelo iskanje alternativnih možnosti pri zagotavljanju socialne varnosti in blaginje ljudi. Prevladala je usmeritev k večji socialni odgovornosti posameznika ter usmeritev k pluralizaciji oblik zadovoljevanja kolektivnih potreb. Vloga in pomen NNS oz. NNO sta se povečala (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998b: 45). Konec 70. let so mnogi mikroekonomisti pričeli poudarjati nesposobnost države in trga pri zagotavljanju kolektivnih dobrin in storitev ter pomembno vlogo NNO pri produciranju le-teh. Kriza države blaginje je tako pripeljala do »ponovnega odkritja« tovrstnih organizacij kot alternativo rigidnim, birokratskim in brezosebnim javnim institucijam (Kolarič, gradivo za knjigo, 2001), z namenom zmanjšati izdatke socialne države in njeno moč, mobilizirati latentne socialne vire prostovoljnega dela in prispevkov ter odpreti nove možnosti zaposlovanja. (Črnak Meglič in Vojnovič, 1998b: 46)

Kljub temu je pri nas v 80. letih javni sektor še vedno zavzemal osrednje mesto v sistemu blaginje. Razvoj družbenih dejavnosti je bil namreč v naši socialistični družbi izrazito

enosmeren oz. enodimenzionalen, kar pomeni, da je potekal skoraj izključno v mejah javnega sektorja (Črnak Meglič in Vojnovič, 1992: 18), v katerem je bila centrirana celotna produkcija socialnih storitev. Privatni profitni sektor storitev legalno ni obstajal, neprofitni sektor je bil potisnjen na rob in pod strogim nadzorom države, neformalni sektor pa je bil izven njene kontrole. Država neformalnih socialnih mrež sicer ni podpirala, jih je pa tolerirala, saj so blažile deficite (pomanjkanje sredstev) javnih institucij. (Cigler, 1992: 129)

Javne institucije so se pri nas na krizo države blaginje odzvale z racionalizacijo notranjih stroškov, s komercializacijo ter z ukrepi eksternalizacije storitev in njihovim prenosom v druge sektorje (Svetlik in sodelavci v Črnak Meglič, 1998: 28). Z ukrepi eksternalizacije storitev so javni socialni zavodi pričeli razvijati alternativne oblike socialnih programov. V izvajanje le-teh so poleg svojih profesionalcev začeli vključevati prostovoljce. Z njihovo pomočjo so razvili nove socialne programe za pomoč otrokom, invalidom itd. Nastale so nove, mešane oblike zagotavljanja socialnih storitev (»welfare mix«), v katerih so poleg javnih služb sodelovale tudi NNO in privatne fizične in pravne osebe. Le-te so gradile izhodišče za komunikacijo med sferami sistema blaginje (Kolarič, 1993: 272, 273) S strategijo eksternalizacije je tako prišlo do zgoščanja oz. diferenciranja vmesnega prostora slovenskega sistema blaginje – prostora med mrežo javnih zavodov (javnim sektorjem) in neformalnimi socialnimi mrežami (neformalnim sektorjem). V tem vmesnem prostoru so se pojavile nove oblike zagotavljanja socialnih storitev - čiste profesionalne, čiste volonterske ter mešane NNO. Izoblikovala se je nova struktura slovenskega sistema blaginje, t.i. »tridelni sistem blaginje« (Shema 2.1.1). (Kolarič, 1994b: 147, 148)

Shema 2.1.1: Nova struktura slovenskega sistema blaginje

Vir: Kolarič, Zinka (1994): Vloga humanitarnih neprofitno – volonterskih organizacij. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, let. XXII, št. 168–169, str. 148.

Skratka, v tranzicijskem procesu na začetku 90. let, se je slovenski sistem blaginje korenito spremenil. Prišlo je do njegove pluralizacije. Postal je t.i. pluralni sistem blaginje, kjer socialna država ni več edini akter pri zadovoljevanju socialnih potreb, temveč gre za prenos odgovornosti za družbeno blaginjo tudi na druge akterje oz. sektorje, t.j. na komercialni, neformalni ter NNS. K nastanku slednjega je tako prispevalo zmanjševanje legitimnosti socialne države. (Ovsenik in Ambrož, 1999: 99-101)

S procesom pluralizacije je bila presežena uniformnost javnega zagotavljanja socialnih storitev oz. paternalistična socialna politika. Prišlo je do sprememb v prej monistično urejenem socialističnem sistemu (npr. spremembe v zakonodaji) in tako do večjih možnosti za razvoj NNO. Njihova dinamika ustanavljanja se je tako v tranzicijskem procesu, v prvi polovici 90. let, močno povečala. Proces pluralizacije sistema blaginje je država pričela spodbujati s prenosom opravljanja javnih služb na druge sektorje, in sicer – s privatizacijo, koncesijskimi pogodbami, z zasebništvom ipd. (Hrovatič, 1998: 182)

Privatizacijo na področju družbenih dejavnosti (socialnega varstva, zdravstva,...) so prepoznali kot učinkovito sredstvo za samoomejevanje nenadzorovane rasti javnih služb oz.

kot rešitev krize države blaginje (Rus, 1993a: 10, 21). V procesu te privatizacije naj bi potekal prenos nekaterih funkcij oz. kompetenc iz javnih na nevladne akterje, se pravi na profitne organizacije, na NNO ter na druge entitete civilne družbe (družino, sorodstvo) (Kuhnle in Selle v Rus, 1993b: 22). Privatizacija družbenih dejavnosti naj bi omogočila učinkovitejšo socialno politiko oz. socialno državo in okrepila moč družbe blaginje z uresničevanjem svojih ciljev, kateri so učinkovitejša poraba sredstev, večja mobilizacija potencialnih virov, večja izbira za uporabnike in večja neodvisnost posameznika od države. Pri uresničevanju teh ciljev pa ne bi smela ogroziti načela enakega dostopa vseh posameznikov do storitev, že dosežene socialne varnosti ter stopnje pravičnosti. (Starr v Rus, 1993b: 22)

Z mobilizacijo nevladnih akterjev (med njimi tudi NNO) na področju socialnega varstva se sredstva ekonomizirajo tako, da se javne subvencije povezujejo z neplačanim ali delno plačanim delom njihovih članov oz. prostovoljcev, zato pri tem ne gre za ogrožanje obsega ter kvalitete socialnovarstvenih storitev. Mnogi avtorji so tako pričeli poudarjati, da imajo NNO zelo pomembno vlogo na najrazličnejših področjih socialnih storitev oz. pri ustvarjanju socialne blaginje in so pomemben sestavni del socialnega varstva. (Rus, 1993b: 86)

2.2. SPLOŠNO O SISTEMU SOCIALNEGA VARSTVA

Ker so glavni predmet diplomskega dela NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike, bova na tem mestu opisali splošne značilnosti sistema socialnega varstva pri nas.

Socialno varstvo je del sistema socialne varnosti, ki jo Miran Kalčič opisuje kot *celovit sistem, ki naj bi zavaroval prebivalstvo pred izgubo dohodka zaradi bolezni, brezposelnosti, starosti, smrti, zagotovil ustrezno zdravstveno varstvo, prispeval družinam k vzgoji otrok, postavil temelje zagotovljenemu minimumu eksistence, ter predvidel ukrepe in način pokritja različnih socialnih primerov /.../, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva.* (Kalčič, 1996: 17)

»Socialno varstvo je mreža programov in ukrepov države za reševanje socialne problematike prebivalstva ter zajema dejavnosti, ki so namenjene reševanju socialnih stisk in težav

posameznikov in skupin prebivalstva, ter dejavnosti, namenjene preprečevanju socialne ogroženosti posameznika in skupin« (Kalčič, 1996: 19). V grobem obsega preventivne in kurativne dejavnosti. Preventivne dejavnosti so tiste, s katerimi se vzpostavljajo pogoji za preprečevanje nastanka socialnih problemov, kurativne pa so tiste dejavnosti, s katerimi se rešujejo nastale socialne težave in stiske ter drugi socialni problemi. (Kalčič, 1996: 92)

Socialno varstvo obsega dve vrsti pomoči:

- socialnovarstvene storitve socialnovarstvenih in drugih organizacij za ogrožene skupine prebivalstva (npr. mladostnike v stiski, invalidne osebe,...), ki so preventivne in kurativne narave (npr. svetovanje, psihosocialna pomoč žrtvam nasilja ipd.);
- socialnovarstvene dajatve za posameznika in družine v materialnih stiskah, s katerimi se zagotovijo najnujnejša sredstva za življenje. (Kalčič, 1996: 19, 92-93)

Za delovanje sistema socialnega varstva je odgovorna država, ki je dolžna določiti strategijo razvoja le-tega, skrbeti za preprečevanje socialnovarstvene ogroženosti posameznikov, družin, skupin prebivalstva, organizirati mrežo javne službe, razvijati delovanje socialnovarstvenih zavodov ter spodbujati zasebno delo v socialnovarstveni dejavnosti. Država naj bi tudi spodbujala razvoj samopomoči, dobroteljnosti ter drugih oblik prostovoljnega dela na področju socialnega varstva. (Kalčič, 1996: 92)

Sistem socialne varnosti je urejen z več zakoni, ki urejajo posamezna področja tega sistema, med katerimi je tudi Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92). Nov zakon je pričel veljati leta 1992, ureja pa »...socialno varstveno dejavnost kot preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter ureja pravice iz socialnega varstva v obliki storitev, ukrepov in dajatev iz tega naslova, ureja opravljanje dejavnosti socialnega varstva, postopke v zvezi z uveljavljanjem pravic ter financiranje socialno varstvene dejavnosti.« (Kalčič, 1996: 34)

Upravičenci in pravice iz socialnega varstva

Splošna deklaracija Organizacije združenih narodov o človekovih pravicah določa, da ima vsak član družbe pravico do socialne varnosti, v 25. členu pa določa, da imajo otroci in matere pravico do pomoči in posebnega varstva (Kalčič, 1996: 17). Ustava RS (Uradni list RS, št.

33/91) določa, da je Slovenija pravna in socialna država in kot taka uresničuje družbene in osebne socialne interese. V poglavju Temeljne pravice in svoboščine so opredeljene socialne pravice, ki varujejo socialni položaj posameznikov: pravica do osebnega dostojanstva in varnosti; pravica do socialne varnosti pod pogoji, določenimi z zakonom; pravica otrok in drugih oseb z motnjami v duševnem in telesnem razvoju do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi; pravica otrok do posebnega varstva in skrbi; in druge pravice (Kalčič, 1996: 32, 33). Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah, ki jo je že leta 1990 ratificirala nekdanja SFRJ, opredeljuje pravice otrok in obveznosti države za zagotavljanje le-teh. Zagotavlja otrokovo pravico do preživetja in razvoja, pravico do vzdrževanja identitete in pravico do zaščite pred trpinčenjem in zanemarjanjem. (Richman v Smodiš, 2001: 38)

S sistemom socialnega varstva država uresničuje načelo, da je socialna država ter kot taka zagotavlja pravico vseh posameznikov do življenja v dostojanstvu. V splošnem so socialnovarstvene storitve in dajatve namenjene vsem, ki si svoje socialne in materialne problematike ne morejo razrešiti sami ali v okviru družine. Namenjene so socialno ogroženim posameznikom, družinam ter skupinam prebivalstva, ki so v materialni ali nematerialni stiski zaradi različnih vzrokov (družinske težave, duševna zaostalost ipd.), se pravi tistim, ki ne morejo zadovoljivo funkcionirati v družbenih odnosih. (Kalčič, 1996: 19-20, 93)

Zakon o socialnem varstvu ureja sistem pravic iz socialnega varstva za vsakega posameznika, ki si socialne varnosti ne more zagotoviti sam, tako da krog upravičencev ni omejen na posamezne specifične skupine prebivalstva (npr. upokojence, invalide ipd.). To pomeni, da se pravice iz socialnega varstva uveljavljajo po načelu enake dostopnosti ter proste izbire oblik za vsakogar pod pogoji, ki jih določa zakon. Načelo proste izbire oblik omogoča upravičencem, da lahko izbirajo med socialnovarstveno storitvijo in dajatvijo, lahko izbirajo vrsto socialnovarstvene storitve ter institucijo, ki opravlja javno službo (Kalčič, 1996: 93). Med upravičence spadajo predvsem kategorije prebivalstva, kot so materialno ogroženi posamezniki, osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, osebe z neprilagojenim vedenjem, otroci in mladostniki s težavami v odraščanju, starostniki ter družine, ki imajo težave v medsebojnih odnosih. (Cigler, 1992: 128)

Spremembe v Zakonu o socialnem varstvu, sprejetem leta 1992

Zakon o socialnem varstvu, ki je bil sprejet leta 1992, je v sistemu socialnega varstva prinesel vrsto sprememb: kot nosilca odgovornosti za zagotavljanje mreže javne službe na področju socialnega varstva je postavil državo; med storitve socialnega varstva (katere financira država) je umestil tudi storitve, namenjene preprečevanju socialnih stisk in težav oz. t.i. socialno preventivo; izvajalci storitev so lahko poleg javnih zavodov tudi druge pravne osebe in zasebniki, na osnovi koncesije; itd. (Imperl, 1997: 14, 15)

Zakon vsebuje tudi številne termine, ki jih prejšnja zakonodaja ni poznala: nacionalni program, javna služba, javni socialni zavod, koncesija in licenca.

- *Nacionalni program* obsega določene programe, katerih izvajanje zagotavlja država, izvajajo pa se v obliki javne službe. Država zagotavlja vsem državljanom enake možnosti dostopa do tistih socialnovarstvenih storitev, ki jih določa nacionalni program. (Kolarič, 1993: 279)
- *Javna služba* je najpomembnejša oblika opravljanja socialnovarstvenih dejavnosti. Leta na področju socialnega varstva opravlja socialno preventivo, prvo socialno pomoč, osebno pomoč, pomoč družini, institucionalno varstvo ter vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Javno službo opravljajo javni socialnovarstveni zavodi ter tudi druge pravne osebe in pa zasebniki, če le-tem država dodeli koncesijo za opravljanje teh dejavnosti. (Kalčič, 1996: 98)

Nekatere socialnovarstvene dejavnosti, ki jih izvajajo različne pravne osebe ali zasebniki, kljub temu, da se programsko vključujejo v sistem socialnega varstva ter prispevajo k socialni varnosti ljudi, le-te niso del javne službe. Tako nov zakon ni razširil le kroga izvajalcev, temveč tudi oblike pomoči na področju socialnega varstva. (Tomič, 1995: 15)

- *Javni socialni zavodi* so le eden izmed možnih izvajalcev nacionalnega programa. Država zagotavlja izvajanje tega programa z ustanavljanjem teh zavodov ter s ponudbo koncesij nevladnim izvajalcem socialnovarstvenih storitev, t.j. drugim pravnim osebam in zasebnikom. Tem ponudi koncesijo takrat, ko zmogljivosti javnih

zavodov ne zadostujejo za izvedbo nacionalnega programa oz., ko ti ne morejo zadovoljiti povpraševanja po storitvah. (Kolarič, 1993: 279, 280)

- »*Koncesija* je pogodba med državo in nejavnim producentom storitev (zasebnik, prostovoljna organizacija) o vrsti in količini storitev iz nacionalnega programa, ki jih bo opravil nejavni producent, ter o obsegu finančnih sredstev, ki mu jih bo država v ta namen zagotovila.« (Kolarič, 1993: 279)

S koncesijsko pogodbo t.i. koncedent (država) in koncesionar (privatni izvajalec storitev) uredita razmerja v zvezi z opravljanjem javne službe ter pogoje, pod katerimi mora koncesionar le-to opravljati. S pogodbo določita tudi vrsto in obseg izvajanja storitev, začetek izvajanja koncesije, rok za odpoved koncesije ter sredstva, ki jih za opravljanje storitev zagotavlja država (Kalčič, 1996: 326). Pri koncesijski pogodbi pa ne gre vedno za financiranje oz. finančna sredstva, temveč gre lahko tudi za ponudbo nekaterih drugih ugodnosti (npr. uporaba prostorov ipd.) ali pa za moralno podporo določenim projektom (Hrovatič, 1998: 183). Koncesija se dodeli na osnovi javnega razpisa na katerega pa se lahko prijavijo samo tisti izvajalci storitev, ki imajo za to licenco.

- »*Licenca* je dovoljenje za opravljanje določene dejavnosti oz. za produkcijo storitev. Država dodeli licenco producentu storitev, če ta izpolnjuje z zakonom predpisane tehnične, kadrovske in druge pogoje.« (Kolarič, 1993: 279)

Namen države je, da s koncesijo oz. prenosom izvajanja javnih služb zagotovi bolj učinkovito in uspešnejše izvajanje storitev in ne ustvarjanje dobička. Zato naj bi bil za dodelitev oz. izvajanje koncesije najprimernejši prav NNS oz. NNO (Čopič, 1997: 80). Tako je razvoj socialnovarstvenih dejavnosti usmerjen tudi na druge ustanovitelje oz. sektorje, osnovni nosilci socialnovarstvenih storitev pa še vedno ostajajo javni socialnovarstveni zavodi (npr. Centri za socialno delo, Zavodi za usposabljanje in varstvo otrok z motnjo v duševnem razvoju itd.). (Cigler, 1992: 132)

Izvajalci socialnovarstvenih storitev

Ena od sprememb, ki jih je glede na prejšnjo zakonodajo prinesel nov Zakon o socialnem varstvu iz leta 1992 je bila, da izvajalci socialnovarstvenih storitev niso več le javni zavodi, temveč tudi druge pravne osebe in zasebniki (na osnovi koncesije). Zakon je tako razširil število izvajalcev socialnovarstvene dejavnosti, saj je NNO ter zasebnikom priznal status izvajalcev tovrstnih dejavnosti (Tomič, 1995: 15). Kot izvajalce na področju socialnega varstva²⁰ (poleg javnih socialnovarstvenih zavodov) navaja naslednje:

- *Druge socialnovarstvene zavode* (npr. centri za neodvisno življenje invalidov, svetovalnice, materinski domovi, sprejemališča itd.), ki nimajo značaja javnih zavodov. Lahko jih ustanovijo različni ustanovitelji, pod pogoji, ki jih določa zakon. Z delom lahko pričnejo, če so izpolnjeni minimalni tehnični, kadrovski in drugi splošni pogoji za ustanovitev zavoda;
- *Dobrodelne organizacije*, ki so po zakonu prostovoljne in neprofitne. Lahko jih ustanovijo posamezniki ali verske skupnosti v skladu z zakonom, z namenom, da bi reševale socialne stiske in težave posameznikov, družin ter družbenih skupin;
- *Organizacije za samopomoč*, ki so tudi prostovoljne in neprofitne. Ustanovijo jih posamezniki, z namenom, da bi v njih skupno reševali socialne potrebe svojih članov;
- *Invalidske organizacije*, ki so prav tako prostovoljne in neprofitne. Ustanovijo jih lahko invalidi ali drugi posamezniki v skladu z zakonom. V teh organizacijah izvajajo posebne socialne programe oz. storitve, ki so potrebne glede na značilnost invalidnosti po posameznih funkcionalnih okvarah, ki ogrožajo socialni položaj invalidov;
- *Zasebnike*, ki lahko opravljajo socialnovarstvene storitve, ki imajo naravo javne službe na temelju koncesijske pogodbe in druge socialnovarstvene storitve na temelju dovoljenja za delo. (Kalčič, 1996: 98-99; 329-331)

Klasifikacija socialnovarstvenih storitev

Socialnovarstvena politika niso samo materialni ukrepi države, ki so namenjeni posameznikom in družinam brez sredstev za preživljanje, temveč so tudi ukrepi, programi oz.

---

²⁰ Med najpomembnejše NNO na področju socialnega varstva spadajo Rdeči križ Slovenije, Slovenska karitas, invalidske organizacije in NNO na področju duševnega zdravja. (Kuzmanič Korva, 2001: 95)

socialnovarstvene storitve, ki jih izvajajo javni zavodi, NNO, pa tudi neformalne socialne mreže in z njimi prispevajo k socialni varnosti državljanov. (Cigler, 1992: 128)

Socialnovarstvene storitve so pravica, ki jo lahko vsi upravičenci uveljavljajo (enako kot socialnovarstvene dajatve) po postopku, določenem v zakonu o socialnem varstvu. Imajo status naturalnih dajatev, nudijo pa se predvsem v obliki preventivnega varstva posameznikov, družin in skupin prebivalstva kot svetovanje, vzgoja, socialna oskrba, zaposlitev pod posebnimi pogoji itd. (Kalčič, 1996: 94-95)

Zakon o socialnem varstvu določa več vrst socialnovarstvenih storitev:

- *Prva socialna pomoč* obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenca o vseh možnih oblikah socialnovarstvenih storitev in dajatev ter o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo tovrstne storitve.
- *Osebna pomoč* obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi upravičencu omogočili razvijanje, ohranjanje ter izboljšanje socialnih zmožnosti.
- *Pomoč družini* obsega več vrst pomoči, in sicer, pomoč družini za dom (ta obsega svetovanje in pomoč družini pri urejanju odnosov med družinskimi člani), pomoč družini na domu (socialna oskrba oseb, npr. invalidov), ter socialni servis (pomoč pri hišnih in drugih opravilih, v primeru bolezni, starosti ipd.).
- *Institucionalno varstvo* obsega oblike pomoči v zavodu, v družini ali kateri drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomestijo funkcije doma in lastne družine, predvsem pa bivanje, prehrana ter zdravstveno varstvo. (Znotraj institucionalnega varstva spada npr. varstvo otrok in mladih, prikrajšanih za normalno družinsko življenje, z motnjo v duševnem razvoju ipd.).
- *Vodenje, varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji* obsegajo skrb za odrasle telesno in duševno prizadete, razvijanje individualnosti ter njihovo vključevanje v družbo.
- *Socialna pomoč delavcem* v podjetjih, zavodih in pri drugih delodajalcih pa obsega svetovanje in pomoč pri reševanju težav, ki jih imajo delavci v zvezi z delom ali ob prenehanju delovnega razmerja. (Kalčič, 1996: 94-95; 319-320)

Obstaja še ena klasifikacija storitev in programov na področju socialnega varstva:

- Poznamo preventivne ukrepe in programe za posameznika, družino ali družbeno skupino – med te sodijo ukrepi v okviru družinske (npr. otroški dodatek), izobraževalne ter zdravstvene politike, vzgoje in varstva predšolskih otrok ipd.
- Naslednji so ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posameznikom, družinam ali skupinam prebivalstva, ki so v težavah ali v stiski – med te sodijo osebna pomoč, svetovanje ter vodenje posameznika ali družine v okviru socialnih služb ali zavodov (npr. telefoni za pomoč v stiski, različne svetovalne službe ipd.).
- Tretji pa so ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posameznikom, družinam ali skupinam prebivalstva, ki so v krizi – med te pa sodijo programi za posameznika in družino, ko je le-ta v krizi ter programi za različne kategorije motenosti (npr. programi za zasvojene, mladoletne prestopnike, osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ipd.). (Cigler, 1992: 133)

S pomočjo zgoraj omenjenih klasifikacij socialnovarstvenih storitev, ki jih določa zakon o socialnem varstvu ter s pomočjo drugih virov (primarnih in sekundarnih) sva izoblikovali naslednjo klasifikacijo socialnovarstvenih storitev oz. programov:

- *primarna socialna preventiva* oz preventivni socialnovarstveni ukrepi in programi za posameznika, družbeno skupino ali družino - sem spadajo materialni in storitveni ukrepi, ki zagotavljajo blagostanje posameznika, družbene skupine ali družine (npr. humanitarne dejavnosti, informiranje, svetovanje, vzgoja, izobraževanje ipd.);
- *sekundarna socialna preventiva* – sem spadajo ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posamezniku, družbeni skupini ali družini, ki so v težavah ali stiski (npr. svetovanje, psihosocialna pomoč osebno ali po telefonu ipd.);
- *terciarna socialna preventiva* – ukrepi in programi za preprečevanje hujših posledic (npr. dostop do steriliziranih igel odvisnikom za preprečevanje širjenja bolezni);
- *socialna kurativa* – ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posamezniku, družbeni skupini ali družini, ki so v krizi (npr. programi za odvajanje od drog, programi za mladoletne prestopnike, programi za različne kategorije motenosti ipd.);
- *skrbstvena socialna pomoč* – sem pa spadajo programi za posameznika oz. družbeno skupino s posebnimi potrebami oz. z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (npr. zastopanje pravic študentov invalidov ipd.).

Glede na navedeno klasifikacijo različnih vrst socialnovarstvenih storitev lahko rečemo, da tudi NNO, ki se ukvarjajo s problematiko mladih, pri svojem delovanju izvajajo socialno preventivo (primarno, sekundarno ali terciarno), socialno kurativo in/ali skrbstveno socialno pomoč. Tovrstne NNO skušajo preprečevati socialno stisko mladih, rehabilitirajo oz. izvajajo socialno kurativo (zdravijo različne oblike odvisnosti) in/ali izvajajo skrbstvo otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Preventiva rešuje posameznika iz stiske oz. pomeni zaščito za kvalitetnejše življenje. Usmerjena je v izboljšanje razmer med posameznikom in okoljem, v katerem živi. Socialna preventiva namenjena mladim se navadno začne po preučitvi okolja ter njegovih kazalcev, ki povzročajo stisko mladih. Mora se dotakniti vseh njihovih socializacijskih elementov - družine, šole, dela, prostega časa itd. (Bajzek, 1998: 47, 54). Ponavadi se opredeljuje kot preprečevanje širjenja nasilniškega vedenja, drog in alkohola med mladimi, zajema pa programe psihosocialne pomoči mladim, ki ne obiskujejo šole in so nezaposleni in tistim, ki so vključeni v šolski sistem in so manj uspešni (npr. učna pomoč); programe pomoči mladim, ki uporabljajo rizične oblike vedenja (npr. ulično socialno delo) ipd. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

Na zdravstvenem področju ima pojem preventive za sabo že daljšo dobo, na socialnem področju pa je ta pojem sorazmerno nov (Bajzek, 1998: 40). Po letu 1970 so pri nas začeli opozarjati na potrebo po dopolnitvi sistemskih oblik strokovne pomoči mladim. Začele so se pojavljati specializirane svetovalne službe, ki so pomenile korak naprej v kakovosti. Centri za socialno delo so pričeli razvijati kakovost svetovalnega in skupinskega dela (skupine za samopomoč). Vzporedno z novimi spoznanji se je pričela uveljavljati socialna preventiva²¹. (Žorž, 1997: 13)

V smeri preventivnega dela so se pri nas pričele rojevati različne pobude. Prvi poskus je bilo načrtno osveščanje mladih o drogah s strani ministrstev. Naslednji poskus je bilo odpiranje javnih institucij, ki so mladim nudile prostore za preživljanje prostega časa. Preventivni učinki tega poskusa so bili slabi, saj so se v te prostore najmanj vključevali ravno tisti mladi, ki so jim bili ti prostori v prvi vrsti namenjeni (tistim, ki uporabljajo rizične oblike vedenja) ali pa so se ti prostori spreminjali v zaprta geta za tiste, ki so že stigmatizirani. V te institucije

---

²¹ »Leta 1993 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve objavilo prvi razpis razvojnih in preventivnih programov.« (Žorž, 1997: 14)

pa se niso vključevali tudi zaradi strahu pred podrejenostjo in »redom«, ki ga take institucije zahtevajo (Milčinski, Tomori, Hočevar, 1983 v: Bajzek, 1998: 38, 39). Naslednji poskus je bilo nudenje prostorov in preventivnih storitev raznih združenj, skupin prostovoljcev, župnijskih skupnosti ipd. in ga lahko poimenujemo poskus zasebne sociale oz. zasebne skrbi za družbeno blaginjo otrok in mladostnikov. Ta način preventive je postal bolj učinkovit, saj uporablja naravne rezerve določene skupnosti, ki jih drugod ni mogoče najti. Še en poskus pa je bila t.i. načrtovana preventiva na posameznih področjih, ki prinaša prevencijo v okolje (ulično socialno delo), kjer se družijo mladi in le-te ne prisiljuje v prostore, kjer se uporablja preventiva. (Bajzek, 1998: 40)

NNO preprečujejo različne oblike socialnih in psihosocialnih težav mladih s posegi na različnih ravneh in področjih, z različnimi smotri, in sicer s posegi, katerih namen so bodisi prve preprečitve (s pozitivnim prizadevanjem in razvijanjem nekaterih sistemov socializacije mladih - *primarna preventiva*); bodisi druge preprečitve (s čimprejšnjim zaustavljanjem poti nelagodja, stisk pri mladih, ki so v nevarnosti, da zapadejo v težke psihosocialne probleme - *sekundarna preventiva*); bodisi tretje preprečitve (z aktiviranjem strategije zmanjševanja škode oz. preprečevanja hujših posledic - *terciarna preventiva*). (Guita, 1998: 122)

Poleg socialne preventive poznamo še t.i. *socialno kurativo* (oz. terapevtske programe). Ta želi doseči stanje posameznika, kakršno je bilo pred motenim vedenjem oz. skuša posameznika vrniti v prvotno »normalno« stanje, ko še ni bilo znakov samouničenja, nasilnosti ipd. (Bajzek, 1998: 42, 43)

Še ena od omenjenih vrst socialnih storitev, t.i. *skrbstvena socialna pomoč*, pa obsega oblike pomoči v zavodu, družini ali kateri drugi organizirani obliki, s katerimi se mladim nadomestijo funkcije doma in družine (bivanje, prehrana, zdravstveno varstvo). Gre za varstvo otrok in mladostnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje, mladih z motnjo v telesnem ali duševnem razvoju ipd.

Mladinsko socialno delo in njegovi programi ter organizacije (med njimi tudi NNO), ki nudijo pomoč otrokom in mladostnikom, izpolnjujejo nalogo, da pomagajo pri uresničevanju njihovih pravic in podpori njihovega razvoja. To dosega s strokovno pomočjo socialnega dela, z različnimi storitvami, svetovanjem, nudenjem kvalitetnega preživljanja prostega časa ipd. Pri socialnem varstvu otrok in mladostnikov gre torej za pomoč pri njihovem odraščanju

ter za pomoč njihovim staršem oz. družinam, da bi bilo odraščanje pristno tudi tam, kjer je to s strani družine omejeno. Socialno delo z mladimi tako le-tem omogoča, da se počutijo integrirani oz. sprejeti v družbo. (Otto, 1998: 115, 116)

2.3. PREGLED RAZVOJA ORGANIZACIJ S PODROČJA SOCIALNEGA VARSTVA OTROK IN MLADOSTNIKOV

Dinamika ustanavljanja in pregled razvoja mladinskih organizacij pri nas

V času socializma so se pri nas z nudenjem socialnovarstvenih storitev za otroke in mladostnike oz. s problematiko osebnostnih težav pri mladih ukvarjali skoraj izključno centri za socialno delo in druge javne institucije (npr. vzgojni zavodi), kjer so bili za pomoč mladi bolj malo motivirani ali pa so jo celo odklanjali (Žorž, 1997: 13). Skrb za blaginjo oz. zagotovitev vseh dobrin in storitev je bila stvar države. Ta je sama organizirala, nadzirala in financirala izvajanje družbenih dejavnosti. Obsežna mreža javnih servisov je zadovoljevala vse potrebe ljudi. Ohranile so se le tiste NNO, katerih delovanje ni ogrožalo nove politične oblasti (npr. zgoraj omenjene mladinske organizacije), a so bile pod strogim državnim nadzorom. Država je podpirala le dve humanitarni organizaciji, Rdeči Križ ter Zvezo prijateljev mladine Slovenije, ki sta izvajali programe za otroke in družine. Od javnih servisov sta se razlikovali le po vključevanju prostovoljcev pri izvajanju programov (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 160). Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) npr. tako že od leta 1953 organizira počitniška, zdravstvena in socialna letovanja za otroke, izvaja razne programe in dejavnosti za kvalitetno preživljanje prostega časa mladih ipd.

V začetku 70. let je nastala enotna množična organizacija slovenske mladine - Zveza socialistične mladine Slovenije. Kot družbena organizacija je bila vključena v politično odločanje in je skrbela za socialne, učno-vzgojne, politične idr. dejavnosti mladih. Zavzemala se je za interese vseh delov mlade generacije, podpirala je družbena gibanja, si prizadevala za legalizacijo alternativnih mladinskih subkultur, jim skušala zagotoviti avtonomno delovanje ipd. (Enciklopedija Slovenije, 2001: 272, 273). Bila je krovna družbeno-politična organizacija, ki je uradno reprezentirala mladinsko populacijo pri družbenopolitičnih vprašanjih in povezovala vse družbene organizacije in zveze z mladimi člani. Do konca 80. let

so tako pri nas že obstajale številne bolj ali manj neodvisne in nepolitične mladinske organizacije (npr. Zveza tabornikov Slovenije, Planinska zveza Slovenije itd.). (Vaupotič in Mencin Čeplak, 1998: 393 - 396)

V 80. letih je prišlo do različnih družbenih gibanj (mirovnih, feminističnih ipd.), ki so politično delovala in oblikovala alternativno mrežo produkcije dobrin in storitev. Ta so delovala v okviru različnih organizacij ter postopoma prehajala v civilno družbo ter se v njej organizirala v NNO (društva in druge organizacijske oblike), predvsem na področju psihosocialne pomoči posebnim skupinam prebivalstva v stiski (npr. trpinčenim ženskam, otrokom ipd.). (Črnak Meglič in Vojnovič, 1997: 161, 162)

V začetku 90. let se je dinamika ustanavljanja novih NNO močno povečala. Nastajale so nove vrste NNO kot posledica sprememb političnega sistema oz. procesa politične tranzicije slovenske družbe in pa kot reakcija na nove družbene probleme (problem uživanja mamil, problem beguncev ipd.). Spremenili so se ekonomski in drugi pogoji, zaradi katerih je prišlo do potrebe po ustanavljanju novih NNO, formalne ovire za registriranje le-teh pa so bile odstranjene. Pojavile so se obnovljene dobrodne dejavnosti verskih organizacij ter fundacij, katerih delovanje je bilo v prejšnjem političnem režimu prepovedano. V tem obdobju je bilo ustanovljenih mnogo zaupnih telefonov za otroke, mladostnike in ženske žrtve nasilja, NNO za pomoč zasvojenim z drogami ipd. (Kolarič, 1994b: 147)

Leta 1990 je 17 mladinskih organizacij ustanovilo Mladinski svet Slovenije kot krovno združenje tovrstnih organizacij v Sloveniji. Gre za prostovoljno združevanje v dobro mladih. Ustanovitev sveta je načrtovala razne nove programe. Njegove dejavnosti so osredotočene na interese in potrebe mladinskih organizacij in mladih, njegova glavna področja delovanja pa so informiranje mladih, sodelovanje z državo pri različnih vprašanjih povezanih z mladimi itd. V 90. letih je bilo ustanovljenih še nekaj lokalnih Mladinskih svetov, da bi lahko mladi in organizacije lažje izražali svoje interese in potrebe na lokalni ravni. (Vaupotič in Mencin Čeplak, 1998: 395, 396)

Na začetku 90. let pri nas ni obstajalo nobeno vladno telo, ki bi se ukvarjalo z mladinskimi vprašanji. Zato je bil leta 1991 ustanovljen Urad RS za mladino (v nadaljevanju Urad), ki je vzpostavil učinkovite mehanizme in ukrepe na področju mladine. Ukvarja se z vprašanji, ki se tičejo pozicije mladih v družbi oz. z dejavnostmi, katerih cilj je vsestransko pomagati mladim,

da bi le-ti postali aktivni udeleženci v družbi. Gre za sodelovanje med državo in neodvisnimi nevladnimi mladinskimi strukturami ter drugimi NNO pri izvajanju dejavnosti, ki se neposredno navezujejo na mlade. (Vaupotič in Mencin Čeplak, 1998: 397, 398)

Ukrepi in programi Urada vsebujejo koordinacijo programov za otroke, preventivo na področju različnih oblik zasvojenosti med mladimi, razvoj lokalnih mladinskih struktur itd. Vzpodbuja in podpira (sofinancira) številne dejavnosti in programe mladinskih organizacij ter drugih NNO, ki izvajajo programe namenjene mladim; podpira ustanavljanje sistema mladinskega informiranja in svetovanja oz. informativno komunikacijske in izobraževalne dejavnosti NNO; pomaga vzpostavljati mrežo mladinskih centrov, prenočišč ter informativnih središč, ki je pri nas še vedno slabo razvita; ipd. Eden od ciljev Urada je tudi zagotoviti soodločanje mladih pri oblikovanju mladinske politike²². (<http://www.uradzamladino.org>)

Za Slovenijo je značilno, da šele oblikuje mladinsko politiko in nima izkušenj pri izvajanju usklajenih ukrepov na različnih področjih, pomembnih za mlade. Država do zdaj ni razvijala posebnih davčnih olajšav za mladinske organizacije in organizacije, ki delajo z mladimi. Zakonsko še ni uredila celovite skrbi za mlade in za drugimi evropskimi državami zaostaja tudi pri zagotavljanju infrastrukture za mlade (mladinskih centrov, klubov in drugih objektov), ki so pomembni za njihovo neformalno vzgojo, izobraževanje in socializacijo. Na drugi strani pa že ima razvitih nekaj mehanizmov za podporo in spodbujanje aktivnosti mladih in dela z mladimi. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

Nacionalni program RS za mladino

Leta 1998 je Urad RS za mladino predlagal sprejem *Nacionalnega programa*²³ *za mladino* (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc), ki naj bi zagotavljal usklajene ukrepe na različnih področjih, pomembnih za mlade. Program obsega vrsto različnih ciljev in aktivnosti, ki zagotavljajo njihovo uresničitev:

---

²² Mladinska politika so usklajeni ukrepi na ravni države, da bi se ustvarjale socialne, ekonomske, izobraževalne in druge razmere, ki pospešujejo individualizacijo mladih in njihovo družbeno integracijo. Njen cilj je spodbujati mlade k uveljavljanju njihovih pravic ter ustvarjati razmere, ki omogočajo prilagajanje dejavnosti spreminjajočim se potrebam mladih. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

²³ Nacionalni program je pomemben akt, ki pomeni smernice za nadaljni razvoj posameznega področja. Z njim državni zbor na določenem področju opredeli programe in dejavnosti, ki se financirajo iz državnega proračuna ali iz drugih javnih sredstev. (Kuzmanič Korva, 2001: 45)

- Aktivnosti, ki naj bi zagotavljale socialno integracijo mladih so npr. zagotavljanje možnosti vsakega, da doseže čim boljše izobrazbo, spodbujanje razvoja alternativnih programov neformalnega izobraževanja mladih, ki izpadejo iz sistema šolanja ipd.

- Cilj aktivnosti na področju participacije mladih je omogočiti njihovo družbeno in politično delovanje pri oblikovanju odločitev. To zmanjšuje regresivne pojave med njimi, zato lahko govorimo o participaciji tudi kot o obliki preventive. Mladi danes pri nas poskušajo izražati svoje interese v mladinskih organizacijah, različnih društvih in tudi nekaterih drugih uveljavljenih oblikah (npr. Otroški parlament ZPMS), vendar pa pri nas še ni razvit sistem participacije mladih pri odločitvah, ki se nanašajo nanje (razen Skupnosti študentov, ki pa predstavlja le en del populacije mladih), pomanjkanje obravnavanja položaja mladih pa je še posebej občutno v občinah. Aktivnosti s področja participacije mladih so npr. zagotavljanje partnerske vloge mladinskih organizacij pri odločanju o zadevah, ki se nanašajo nanje, zagotavljanje pomoči pri vzpostavljanju ter delovanju mladinskih in drugih organizacij, katerih dejavnost je usmerjena k mladim, zagotavljanje materialnih razmer za mlade z manjšimi možnostmi ipd.

- Naslednji cilj ukrepov nacionalnega programa je omogočiti mladim dostop do kvalitetnih informacij in storitev svetovanja z različnih področij (socialno varstvo, pomoč pri osebnih stiskah in težavah, posebne oblike izobraževanja, zaposlovanje idr.). Aktivnosti s področja informiranja in svetovanja za mlade so npr. pomoč pri zagotavljanju brezplačnega informiranja, svetovanja in pravne pomoči, podpiranje informativne in svetovalne dejavnosti mladinskih in drugih organizacij, ki se ukvarjajo z mladimi ipd. Za socialne sisteme informativno - svetovalne narave bi lahko rekli, da so ustanove socialne preventive. So vezni člen med mladimi ter institucijami in organizacijami, ki delajo z mladimi in za mlade.

- Cilj ukrepov s področja preventive je preprečevanje tveganj, katerim so izpostavljeni mladi. Aktivnosti s tega področja so zagotavljanje strokovne in brezplačne informativne in svetovalne pomoči, osveščanje o problemih, povezanih z drogami, podpiranje preventivnih programov za preprečevanje zlorabe drog, podpiranje mladinskih (psihosocialnih) preventivnih programov, ki nudijo pomoč mladim v stiski in težavah ipd.

- Aktivnosti, ki prispevajo h kvaliteti življenja mladih so zagotavljanje materialnih in prostorskih možnosti, sodelovanje in pomoč pri uveljavljanju področij, ki prispevajo k dvigu kvalitete življenja mladih (npr. kvalitetno in ustvarjalno preživljanje prostega časa).

Za uresničevanje zgoraj opisanih ciljev nacionalnega programa za mladino je treba razvijati mehanizme in instrumente, ki bodo omogočali aktivnosti v mladinski politiki, za vzpostavitev le-teh pa program opredeljuje nosilce na državni ravni (javne institucije), ki naj bi bili odgovorni za izvajanje programa in druge subjekte (npr. NNO), ki so prav tako pomembni za njegovo uresničevanje. Oboji imajo vlogo načrtovanja, organiziranja in izvajanja programa:

- na *ravni države* so ti nosilci razna ministrstva, Urad RS za mladino, javni zavodi s področja socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja in drugih področij, ki se nanašajo na mlade ter druge organizacije javnega pomena, ki opravljajo naloge za mlade;
- na *lokalni ravni* so nosilci programa organi avtonomnih lokalnih skupnosti, ki spodbujajo aktivnosti mladih na lokalni ravni;
- na *nevladni ravni* pa so to Mladinski Svet Slovenije ter druge mladinske organizacije, mladinski centri in servisne organizacije za mlade, ustanove in skladi, katerih sredstva so namenjena za dejavnost mladih oz. mladim ter društva in druge oblike NNO (zasebni zavodi, verske organizacije,...), katerih dejavnosti oz. programi se nanašajo na mlade. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

V zadnjih letih je prišlo do izgradnje različnih skupnostnih struktur in mrež, raznih zavetišč in kriznih centrov za mlade, skupnosti, v katerih se mladi odvajajo različnih vrst zasvojenosti ter do naglega porasta najrazličnejših skupin za samopomoč. Vedno več je nadomestnih družin ter podobnih načinov in vrst pomoči, za katere je značilno, da poskušajo nadomestiti institucionalizirano obravnavo mladostnika v stiski. (Lamovec v Žorž, 1997: 7-8)

Same mladinske organizacije oz. področja njihovih aktivnosti se med seboj razlikujejo. Nekatere so organizirane glede na njihovo profesijo (npr. Društvo mladih geografov), nekatere nudijo otrokom in mladostnikom različne aktivnosti za prosti čas ter organizirajo letovanja (npr. razna mladinska društva), druge delujejo na področju humanitarnih dejavnosti in preventivnega dela (npr. ZPMS) itd. (Vaupotič in Mencin Čeplak, 1998: 398-399) Predvsem je opazen razvoj NNO na področjih informiranja in svetovanja za mlade, mobilnosti in prostovoljnega dela. Država je tovrstnim NNO priznala sposobnost izvajanja

dejavnosti z navedenih področij in jim dodelila status servisnih organizacij za mlade.
(http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

Danes tako narašča število in tudi vpliv mladinskih pa tudi drugih NNO, ki se ukvarjajo s problematiko mladih. V Sloveniji deluje vrsta tovrstnih organizacij, katerih dejavnost je usmerjena k izboljševanju psihosocialne kakovosti življenja otrok, k preprečevanju škodljivega vedenja (npr. zloraba drog), nekateri programi pa so namenjeni tudi zdravljenju in rehabilitaciji zasvojenih z drogami. (Mikuš Kos, 2001: 26)

3. EMPIRIČNA ANALIZA NNO, KI IZVAJAJO SOCIALNOVARSTVENE PROGRAME ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

3.1. UVOD

Glavni predmet diplomskega dela so mladinske in druge NNO, ki izvajajo socialnovarstvene storitve oz. programe za otroke in mladostnike, ki se znajdejo v stiski oz., ki so na različne načine depriviligirani, marginalizirani oz. izključeni iz družbenega življenja (materialno ogroženi, zasvojeni, invalidni ipd.). Zato bova v tem podpoglavju z zbranimi primarnimi (poizvedovanje pri organizacijah) in sekundarnimi podatki (zloženke, Internet, literatura ipd.) predstavili tovrstne storitve oz. kako NNO odgovarjajo na različne potrebe mladih.²⁴

Raziskava zajema NNO, ki se ukvarjajo z nudenjem posredne in neposredne socialne in psihosocialne pomoči otrokom in mladostnikom. Nekatere pokrivajo le določen sklop mladinske problematike (npr. nudijo pomoč mladim z motnjami hranjenja), druge pa se ukvarjajo z vsemi skupinami pomoči potrebnih mladih, ne glede na problematiko oz. njihovo stisko. V raziskavo sva vključili tudi NNO, katerih otroci in/ali mladostniki so le del njihovih uporabnikov, vendar imajo kljub temu pomembno vlogo pri njihovi socialni skrbi. V raziskavo pa sva zajeli še NNO, ki nudijo pomoč zasvojencem z drogami, saj med uporabniki tovrstnih organizacij prevladujejo predvsem mladi, stari od 15 do 25 let (po dosedanjih izkušnjah NNO).

3.2. KLASIFIKACIJA NNO, KI IZVAJAJO SOCIALNOVARSTVENE PROGRAME ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE, GLEDE NA NJIHOVO POSLANSTVO (MISIJO)

NNO, ki so sodelovale v raziskavi, sva klasificirali oz. razvrstili v pet skupin, glede na področje mladinske problematike s katero se ukvarjajo oz. glede na prevladujočo oz. 'značilno' dejavnost, ki sva jo prepoznali s pomočjo primarnih virov (poizvedovanje v

---

²⁴ Priloga (priloga E) vsebuje seznam NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike. Zajema imena organizacij, naslove, telefonske številke, naslove elektronske pošte, spletnih strani ter vsebine njihovih projektov, ki so namenjeni mladim. Seznam služi tudi kot manjši vodnik po tovrstnih organizacijah v Sloveniji. (NNO so razdeljene v skupine po klasifikaciji glede na njihovo misijo.) Priloga vsebuje tudi druge organizacije (tudi javne institucije in neformalne skupine za samopomoč), ki se kakorkoli ukvarjajo z nudenjem socialne ali psihosocialne pomoči otrokom in mladostnikom.

organizacijah, opredelitev misije²⁵ v anketnem vprašalniku) ter sekundarnih virov (zloženke, internet). Meniva, da bomo tako imeli boljši vpogled v raznovrstnost dejavnosti (storitev) NNO, ki delajo v dobro mladih.

Klasifikacija NNO glede na njihovo poslanstvo²⁶ je naslednja:

1. V prvo skupino sva uvrstili organizacije, ki nudijo pomoč materialno ogroženim skupinam otrok in mladostnikov (humanitarne dejavnosti, letovanja) in promovirajo vrednote in pravice otrok.

Te organizacije izvajajo programe predvsem za otroke in mladostnike iz socialno (materialno) ogroženih družin. Gre za revne, prizadete ali kako drugače marginalizirane družine. Njihovo poslanstvo je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in njihovih družin z različnimi oblikami materialne, finančne in moralne pomoči najbolj prizadetim. Organizirajo letovanja za otroke, zbirajo sredstva, nudijo jim brezplačno učno pomoč ipd. Ustvarjajo pogoje za enake možnosti kakovostnega preživljanja prostega časa za vse mlade in si prizadevajo za zmanjševanje njihove socialne izključenosti. Namen teh NNO je tudi zastopanje in uveljavljanje interesov in potreb otrok, mladostnikov in družin ter zaščita njihovih pravic. (Primer: Otroški parlament, kot program za zaščito otrokovih pravic ZPMS, predstavlja eno od izvirnih oblik spodbujanja otrok k izražanju lastnih mnenj o aktualnih vprašanjih.)

2. V drugo skupino sva uvrstili organizacije, ki mladim posredujejo različne informacije, izvajajo raznovrstne (neformalne) vzgojno-izobraževalne programe, ki ponujajo mladim kvalitetno preživljanje prostega časa ter organizacije, ki s svetovalno dejavnostjo pomagajo mladim v stiski. Glavna področja dela teh organizacij so tako informiranje, svetovanje ter (neformalna) vzgoja in izobraževanje mladih.

Zelo pomemben dejavnik pri mladinskem delu je širjenje informacij. Nekatere organizacije iz te skupine imajo status informativnih servisov za mlade, ki kot 'info točke' omogočajo, da pridejo na enem mestu do čimveč informacij s področja sociale, izobraževanja, prostega časa ipd. Delujejo kot vmesni člen med mladimi in ustanovami, saj mlade tudi usmerjajo na druge

---

²⁵ Poslanstvo (misija) organizacije je širok in splošen opis namena njenega obstoja in opredelitev področja njenega delovanja. Sporoča kaj organizacija počne, kako in na kakšen način ter razloge za to. Daje odgovor na vprašanje »Zakaj organizacija obstaja oz. zakaj je ustanovljena?« (Martinelli, 1999: 12). Poslanstvo neprofitne organizacije je delovanje v splošno dobro, ki je lahko v skupno ali javno dobro. Je namen zaradi katerega je organizacija sploh ustanovljena. (Kolarič, predavanja, 1999)

²⁶ Priloga D vsebuje imena anketiranih NNO, ki so razvrščene po tej klasifikaciji.

ustrezne ustanove, ki jim lahko posredujejo nadaljne informacije ali jim pri reševanju njihovih problemov lahko bolje pomagajo.

Dejavnosti teh organizacij so usmerjene tudi na svetovanje, s katerim pomagajo mladim v različnih stiskah in težavah. V NNO je danes vedno bolj potrebno spremljanje in svetovanje mladim, saj gre za njihovo naraščujočo distanco do posredniških avtoritet oz. do javnih institucij, v katerih se le-te pojavljajo. Mladinsko svetovanje v NNO se izogiba kliničnemu reševanju problemov in formalnosti. Predpostavlja znanje, strokovnost, predvsem pa zaupanje, dober odnos ter pripravljenost svetovalca na pogovor. (Otto, 1998: 116, 117)

Te NNO svetujejo mladim pri problemih povezanih z odraščanjem, pri odnosih v šoli, zlorabi drog ipd. Ponujajo tudi svetovalno pomoč staršem in učiteljem v zvezi z vzgojo otrok. Svetovanje je brezplačno in anonimno. Ena od oblik pomoči, ki jo nudijo, pa je tudi zagovorništvo. Ta skupina vključuje tudi organizacijo, ki deluje na področju razvoja in izvajanja metod poklicne orientacije za mlade. Pomaga jim na poti do izbire izobraževalnega programa, izvaja svetovanje in pomoč pri poklicnem odločanju in iskanju dela. To želi doseči z različnimi delavnicami, seznanjanjem s poklici ipd. Za dijake, študente in brezposelne mlade organizira obiske v različnih organizacijah, kjer se le-ti lahko seznanijo z različnimi poklici.

Zelo pomemben dejavnik pri mladinskem delu je tudi vzgojna in izobraževalna (oz. socialno pedagoška) dejavnost NNO, saj je učinkovita preventiva za mlade (<http://www.z-missis.si>). Izobrazba in zaposljivost vplivata na stopnjo družbene vključenosti mladih, zato je RS razvila ukrepe in mehanizme v okviru programov vseživljenskega učenja, med katerimi je pozornost posvečena tudi rizičnim skupinam mladih, ki izpadejo iz šolanja (osip). V zadnjih letih se je povečal pomen neformalnega (neinstitucionalnega) izobraževanja kot pomembnega spleta različnih oblik seminarjev, tečajev in delavnic. Vodilno vlogo pri tovrstnem izobraževanju imajo mladinske in tudi nekatere druge NNO, ki spodbujajo aktivno participacijo mladih. Pomen teh dejavnosti oz. programov se kaže v olajšanem prehodu iz šolanja v zaposlitev mladih brez ali z nizko izobrazbo oz. mladih, ki imajo slabše možnosti za zaposlitev. (http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc)

Uporabniki organizacij te skupine so predvsem populacija otrok in mladostnikov, ki se zaradi vpliva nekaterih dejavnikov težje uveljavljajo v družbi in jim je onemogočeno, da bi bili

vedenjsko, osebnostno in storilnostno uspešni. To so npr. mladi iz družin s slabšim materialnim oz. socialnim statusom, iz neurejenih družin, mladi z asocialnim vedenjem, neintegrirani učenci osnovnih šol itd. Organizacije jim nudijo prostore za ustvarjalno preživljanja prostega časa, organizirajo razne delavnice, v katerih se mladi učijo uspešnih oblik vedenja, v mladih pa spodbujajo rast temeljnih vrednot in odgovornosti. Mladim, ki so izpadli iz rednega izobraževanja, pomagajo z vključitvijo v njegove alternativne oblike (projekt PUM - Projektno učenje za mlade), ki jim omogočajo vključitev v svet dela.

Omenjene neformalne oblike učenja pomagajo družbeno izključenim mladim prebijati meje doskriminacije zaradi izključenosti. Tako imajo tudi mladi »z ulice« večje možnosti za zaposlitev (<http://www.z-misss.si>). Mladi z ulice so ciljna skupina ene izmed organizacij v tej skupini (Zavod Janeza Smrekarja), ki izvaja t.i. mladinsko ulično vzgojo s projektom Skala, ki je med prvimi v Sloveniji začela govoriti o taki obliki vzgoje. Le-to opredeljujejo kot obliko iskanja prikritih socialnih stisk in nudenja pomoči mladim v procesih njihovega socialnega razvoja. Je preventivna vzgojna dejavnost namenjena mladim neposredno v njihovem življenjskem okolju - na ulici. Gre za neposredno srečevanje prostovoljcev z mladimi, predvsem tistimi, ki uporabljajo rizične oblike vedenja; in soočenje s problemi, s katerimi se srečujejo mladi na ulici (nasilje, droge) (Projekt Skala, 1999: 185). Delovanje organizacije temelji na vzgojni metodi in na vključevanju mladih z ulice v normalne družbene tokove. Mladim nudi oporo v prizadevanju za izhod z ulice, da premagajo odtujenost v odnosu do staršev (reintegracija v družino, reševanje težav v družini, svetovanje staršem) ipd.

Namen takega socializacijskega spremljanja mladih je preventivno delovati pred zasvojenostjo in nasiljem med mladimi, pomoč pri zmanjševanju problemov, ki so povezani z uporabo drog in nasilnega vedenja (pomoč pri socializacijskih težavah, na neposreden način spoznati problematiko mladih iz neurejenih družin), razvijanje pozitivnih vrednot do dela, šole, skratka dvig kvalitete njihovega življenja. (Projekt Skala, 1999: 145)

3. Tretja skupina zajema organizacije, ki (osebno ali po telefonu) nudijo svetovanje in psihosocialno pomoč žrtvam nasilja ter drugim mladim v stiski in težavah.

Organizacije te skupine nudijo pomoč otrokom in mladostnikom v stiski ter čustveno oporo v času krize. Nudijo individualno psihosocialno pomoč otrokom s težavami v šoli; otrokom staršev uporabnikov psihiatrije (Društvo Paradoks); varujejo duševno zdravje mladih, ki so

hospitalizirani zaradi bolezni in raznih poškodb (Društvo za preventivno delo). Nekatere organizacije nudijo psihosocialno pomoč žrtvam vojnega nasilja (begunskim otrokom) in mladim, ki živijo v neugodnih razmerah oz. doživljajo fizično ali kako drugo obliko nasilja v družini. Večina organizacij organizira skupine za samopomoč, v katerih si mladi medsebojno pomagajo. Nekaj organizacij pa mladim nudi tudi zatočišče, kamor se lahko zatečejo pred nasiljem ali v primeru katerih drugih težav.

Društvo SOS telefon, ki je odprlo prvo nevladno zatočišče za otroke in ženske žrtve nasilja v RS, skuša tudi vplivati na javno mnenje o nasilju, daje predloge za spremembe kazenske zakonodaje, ki naj bi prinesla boljšo zaščito žrtev nasilja ter izvajajo raziskave o razširjenosti nasilja nad otroci. (<http://www.drustvo-sos.si>)

Otrokom in mladostnikom, ki doživljajo nasilje in drugim mladim, ki se znajdejo v stiski, te organizacije nudijo pomoč, podporo in informacije, ki jih potrebujejo, tudi po telefonu (otroški in drugi zaupni telefoni). Telefonsko svetovanje je pogosto prednost in hkrati tudi omejitev pri delu z mladimi. Njegove prednosti so brezplačna telefonska številka in s tem velika dostopnost otrokom in mladostnikom. Telefonsko svetovanje jim nudi neposredno pomoč, klici pa so zaupni oz. anonimni. Privlačijo predvsem mlade, ki nočejo poiskati pomoči na drugačen način. Pomanjkljivosti takega svetovanja pa so odsotnost neverbalnih sporočil, povratne informacije so redke, zato se vseh težav klicancev ne da učinkovito rešiti. Redki svetovalci v telefonskih službah so dobro usposobljeni na vseh področjih, zato morajo klicance včasih tudi preusmeriti k drugi strokovni službi (običajno jih preusmerijo, če ti želijo odgovore na npr. konkretna medicinska vprašanja). Nekateri klicanci pa potrebujejo tudi posredovaje v krizi, ko gre za situacije, ko so akutno fizično ali psihično ogroženi, zato je cilj telefonov mlade čim hitreje povezati z ustreznimi službami. (Filipič, 1998: 3-8, 21-22, 95)

Strokovne službe kot so zaupni ali otroški telefoni obveščajo javnost o težavah otrok in mladostnikov. Najbolj pogosto kličejo otroci po spolni zlorabi, zelo majhni otroci, ki so sami doma in samomorilni klicanci (Filipič, 1998: 27, 117). Posebno pomembna je ustrezna skrb in pomoč NNO, v primeru, ko je žrtev kakršnekoli zlorabe otrok. »Dobro je, če so v družbi razviti ustrezni programi pomoči za žrtev, ki so ji na voljo tedaj, ko jih potrebuje. Pri nas se tovrstne oblike pomoči šele začenjajo razvijati, skrb družbe za vzpostavitev teh programov pa je še posebno pomembna.« (Bošnjak, 2002: 6)

4. Četrta skupina zajema organizacije, ki delujejo na področju zasvojenosti. Le-te izvajajo primarno (informiranje oz. osveščanje o drogah), sekundarno (psihosocialna pomoč zasvojenim), terciarno (zmanjševanje škode zaradi drog) preventivo in/ali kurativo (zdravljenje odvisnikov) na področju zasvojenosti; ter organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko motenj hranjenja.

Uporaba drog med mladimi je v zadnjih letih nedvomno narasla. O tem pričajo podatki ustanov, ki se ukvarjajo z nudenjem pomoči zasvojenim. Zasvojenost predstavlja eno od oblik socialne izključenosti mladih (Dekleva in Razpotnik, 1999: 76). Poleg javnih zdravstvenih zavodov se z zdravljenjem zasvojencev ukvarjajo tudi NNO s področja socialnega varstva. Pri slednjih gre predvsem za socialno kurativo oz. rehabilitacijo odvisnikov (reintegracija v družbo), saj so njihovi terapevtski programi predvsem vzgojnega in ne toliko zdravstvenega značaja. Izkušnje so pokazale, da je zasvojenost najprej socialni in pedagoški, šele nato zdravstveni problem in kot takega se ga tovrstne NNO tudi lotevajo (brez vnaprej togo določenih obrazcev) (Picchi, 1995: 41, 74). Nekatere NNO pa le pomagajo v procesu motivacije mladih, ko se ti odločajo za zdravljenje. Le-te ne razvijajo svojih metod zdravljenja odvisnosti (socialne kurative), temveč le posredujejo informacije in osveščajo ter na ta način odgovarjajo na to problematiko (primarna in sekundarna preventiva na področju zasvojenosti).

V Sloveniji se je v zadnjih letih razvilo veliko število programov, ki lahko nudijo ustrezno strokovno pomoč odvisnim od prepovedanih drog. Gre za programe psihosocialne pomoči zasvojenecem, programe razdeljevanja igel, za metadonske programe, terapevtske skupnosti itd. Direktor Urada RS za droge Milan Krek ugotavlja, da smo pri nas razvili vse oblike pomoči zasvojenim, kot jih imajo države, kjer je tovrstna pomoč dobro razvita. (http://med.over.net/zasvojenost/droge_programi_uvod.htm)

Programi NNO, namenjeni preprečevanju zasvojenosti med mladimi, so razne preventivne dejavnosti pred različnimi oblikami odvisnosti - spodbujanje mladih k zdravemu načinu življenja brez droge, osveščanje javnosti in uporabnikov o škodljivih posledicah drog in alkohola ipd. (primarna preventiva). Na področju sekundarne preventive pa v teh organizacijah poteka nudenje informiranj o problematiki in o možnostih zdravljenja, nudenje pomoči zasvojenim pri iskanju zaposlitve, anonimno svetovanje osebno ali po telefonu ter

razne rekreativne ali psihosocialne dejavnosti, ki so namenjene ustvarjanju in zviševanju kvalitete življenja uporabnikov.

V začetku 80. let prejšnjega stoletja je Italija pričela razvijati socialno preventivno delo na ulici, predvsem v povezavi z zasvojenostjo z drogami, ki so ga poimenovali »ulično delo«. Pričele so ga izvajati razne oblike prostovoljstva pri iskanju stika s tistimi, ki so na robu družbe. Danes se ulično delo zamišlja kot primarno, sekundarno in terciarno preprečevanje zasvojenosti in kot socialno vzgojna pomoč mladim v stiski. Gre za vzpostavitev stika z mladimi v njihovem življenjskem okolju oz. tam, kjer se zbirajo. Je delo z mladimi na ulici, označenimi kot »rizičnimi«, katerim skuša pomagati najti zaposlitev in koristne načine preživljanja prostega časa (Maurizio v Okorn, 1998: 5-8). Tudi pri nas narašča število zasvojenih mladih, ki so dobesedno na cesti in spadajo v podskupino socialno izključenih mladih (Dekleva in Razpotnik, 1999: 76). Odstotek takih, ki živijo v stiski in se ne obrnejo na nobeno socialno službo (t.i. »potopljena stiska«), ostaja visok, zato je potrebno, da se najdejo novi načini odnosov in srečanj z rizičnimi mladimi, da bi jim ponudili priložnost za manj formalno pomoč. Ulično delo je tako odgovor na potrebo po iskanju novih oblik socialnih posegov. Mnogi ga pojmujejo kot najodličnejši preventivni poseg in kot edini način približevanja mladim. (Maurizio, 1998: 5-8)

Cilji primarne in sekundarne preventive uličnega dela so povezani z neformalnimi oblikami dejavnosti na ulici, ki omogočajo pravočasno odkrivanje pojavov samodestruktivnosti, ki se lahko razvijejo v kompleksnejše oblike deviance, terciarna preventiva na področju uličnega dela pa ima za cilj zmanjševanje škode oz. preprečevanje hujših posledic med zasvojenimi (okužbe z virusom HIV, smrt) (Iafisco, 1998: 192). Ti posegi terciarne preventive so namenjeni izrinjenim zasvojenim z ulice. Gre za strategijo posegov na področju zasvojenosti, imenovano »zmanjšanje škode in rizika«. Cilji te strategije so zmanjšati nevarnost okužbe z virusom HIV (dostop do steriliziranih igel), zmanjšati umrljivost med zasvojenimi (zaradi bolezni, prevelikih odmerkov), skratka, zmanjšanje fizičnega in moralnega propada številnih zasvojenih. (Campedelli, 1998: 77)

Tudi pri nas je nekaj NNO razvilo terensko delo oz. dejavnosti na področju zasvojenosti, ki temeljijo na pristopu zmanjšanja škode med zasvojenimi. Glavni namen takih programov je uvajanje nove metode dela z visoko rizično populacijo mladih. Gre za razvijanje zaupanja med uživalci drog in ponudniki socialnih storitev oz. pomoči - terenski delavci vzpodbujajo

mlade zasvojenke, da poiščejo pomoč pri ustreznih socialnih ali zdravstvenih službah. Cilji programov so zmanjšati število tistih, ki niso v stiku z nobeno institucijo, seznanitev s stanjem in potrebami terena ter preprečevanje širjenja nalezljivih bolezni med zasvojenimi. V tovrstnih NNO poteka posredovanje steriliziranih igel, informiranje o varnem injiciranju, varnejši spolnosti, o virusu HIV oz. AIDS-u, posredovanje informacij o mestih, kjer se izvajajo testiranja ter o možnih oblikah pomoči itd. Na področju pomoči okuženim z virusom HIV pa potekajo anonimna svetovanja po telefonu, skupine za samopomoč okuženih in obolelih za AIDS-om itd. (http://med.over.net/zasvojenost/droge_programi_str6.htm#24)

Strategije zmanjšanja škode skušajo spremljati in varovati zdravje tistih, ki ne uspejo doseči osvoboditve od odvisnosti, strategije socialne kurative pa skušajo podpirati in ponujati sredstva tistim, ki se zasvojenosti želijo rešiti (Grosso, 1998: 92). Osnovni namen NNO, ki izvajajo socialno kurativo na področju zasvojenosti, je nuditi zasvojenim celovito pomoč pri usmerjanju v abstinenco oz. življenje brez drog. Tovrstne organizacije organizirajo stanovanjske terapevtske skupnosti, skupine za samopomoč, izvajajo programe socialne rehabilitacije zasvojenih ter programe reintegracije bivših zasvojenec, s katerimi jim pomagajo pri njihovem vključevanju v vsakdanje okolje.

Četrta skupina vključuje tudi organizacije, ki delujejo na področju motenj hranjenja, saj gre za eno od oblik zasvojenosti. Tovrstne organizacije zbirajo in posredujejo informacije o oblikah pomoči ter nudijo svetovanje in psihosocialno pomoč mladim z motnjami hranjenja.

5. V zadnjo, peto skupino pa sva uvrstili organizacije, ki nudijo kakršnokoli pomoč otrokom in mladim s posebnimi potrebami (skrbstvena socialna pomoč).

Organizacije v tej skupini izvajajo skrbstveno socialno pomoč oz. se ukvarjajo z urejanjem socialnega položaja in stiskami otrok, dijakov, študentov in drugih mladih s posebnimi potrebami (hendikepirani, hospitalizirani zaradi raznih poškodb ipd). Le-te nudijo finančno pomoč invalidnim otrokom in mladostnikom pri nakupu ortopedskih pripomočkov; usposabljaajo dijake in študente invalide za čimbolj samostojno življenje v družbi; zavzemajo se za izboljšanje položaja študentov invalidov (zbiranje informacij o pogojih študija, skrb za organizirane brezplačne prevoze do fakultete, projekt odstranjevanja arhitektonskih ovir po fakultetah in študentskih domovih ipd.), skratka, seznanjajo javnost s problematiko mladih invalidov.

Kot lahko vidimo iz zgornjih opisov posameznih skupin obravnavanih NNO, le-te nudijo pomoč na najrazličnejše načine, za najrazličnejše pomoči potrebne otroke in/ali mladostnike. S svojim delom skušajo razreševati socialne probleme mlade generacije, kar prispeva k boljši kvaliteti njenega življenja.

Organizacije lahko torej razvrstimo glede na njihovo poglavitno dejavnost, ki jo opravljajo. Njihove dejavnosti pa nadalje lahko opredelimo tudi glede na vrsto socialne storitve, ki jo izvajajo. Klasifikacija socialnovarstvenih storitev (ki je navedena v poglavju 2.2.) tako dopolnjuje Klasifikacijo NNO glede na njihovo poslanstvo (misijo) in podrobneje opredeli obliko socialne pomoči, ki jo nudijo mladim. NNO lahko izvajajo primarno, sekundarno ali terciarno preventivo, socialno kurativo ter skrbstveno socialno pomoč. Pri tem morava poudariti, da lahko organizacija, ki deluje na določenem področju delovanja (npr. zasvojenost), izvaja več vrst socialnih storitev hkrati, ne glede na njeno poglavitno dejavnost - bodisi samo informira ali svetuje s tega področja (primarna preventiva) bodisi poleg tega nudi še konkretno pomoč (socialna kurativa).

V nadaljevanju oz. naslednjem poglavju so predstavljeni rezultati empirične raziskave, ki prikazujejo še druge značilnosti obravnavanih NNO (kdo izvaja dejavnosti v organizacijah, kako se le-te financirajo, na kakšen način sodelujejo s sorodnimi organizacijami, ki se prav tako ukvarjajo s socialno problematiko mladih idr.).

3.3. ANALIZA IN INTERPRETACIJA PODATKOV EMPIRIČNE RAZISKAVE

Uvod

NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike, sva iskali s pomočjo primarnih (informacije na terenskem delu) in sekundarnih (pisni viri, internet) virov, in sicer: v Vodniku po nevladnih organizacijah v Sloveniji²⁷ (Levičar in drugi, 1999), s pomočjo izpisa iz Registra RS (organizacij s področja socialnega varstva²⁸ po standardni klasifikaciji dejavnosti), v bazi podatkov Mladinskega informativnega svetovalnega središča Slovenije (MISSS), na internetu, z zbiranjem biltenov, letakov, revij ipd., s terenskim delom in s poizvedovanjem pri drugih organizacijah.

Zbiranje podatkov o tovrstnih NNO, o njihovem obstoju, številčnosti, dejavnosti ipd., je potekalo v prvi polovici leta 2001 (marec, april, maj), raziskava pa v septembru in oktobru istega leta. Odločili sva se za raziskovalni instrument anketnega vprašalnika²⁹, ki je zajemal 29 vprašanj (22 vprašanj zaprtega in 7 vprašanj odprtega tipa).

V raziskavo sva vključili 67 organizacij, za katere sva predvidevali, da še delujejo³⁰. Sodelovalo jih je 51 oz. 76%, zaradi česar lahko rečemo, da je bila odzivnost zelo dobra. Zavedava se, da verjetno obstaja še več NNO, ki bi jih morale zajeti v raziskavo, ki pa jih nisva našli, saj podatki v Vodniku niso najnovejši³¹, podatki iz Registra RS pa so skoraj neuporabni - iz izpisa namreč ni razvidno, katere so orientirane (tudi) na populacijo otrok in mladostnikov, saj so podani le podatki o imenu in naslovu le-teh.

Porajalo pa se nama je tudi vprašanje, ali naj NNO, ki so v Vodniku po nevladnih organizacijah uvrščena v poglavje 'Aktivnosti mladih'³² zajameva v analizi ali ne, saj so po

---

²⁷ V poglavjih 'Pomoč', 'Skrb' in 'Rehabilitacija'.

²⁸ Obstajajo tudi NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe, registrirane pa so pod druge dejavnosti (in ne pod 'Socialno varstvo'), vendar sva jih vseeno zajeli v raziskavo.

²⁹ Zbrane podatke iz vprašalnikov sva vnesli v razpredelnico SPSS in jih analizirali s pomočjo programa za statistične analize SPSS for Windows.

³⁰ Z organizacijami sva predhodno kontaktirali telefonsko, po elektronski pošti ali osebno (v Ljubljani). Od 67-ih z 11 organizacijami nisva prišli v stik, zato o delovanju oz. obstoju slednjih nisva prepričani.

³¹ Moramo upoštevati, da je večina sekundarnih virov zastarelih, saj se število organizacij, dejavnosti in naslovi sedežev le-teh lahko in dejansko tudi se spreminjajo iz leta v leto.

³² "To je splošna opredelitev organizacij, ki jih vodijo in katerih člani so mladi. Ta opredelitev ne vključuje organizacij, ki razvijajo delo z mladimi in za mlade, temveč le organizacije, ki jih vodijo mladi sami. Tako sem štejemo mladinske klube, društva podeželske mladine, dijaške in študentske organizacije." (Levičar, 1999: XI)

najinem mnenju prav tako relevantne. V mislih imava veliko število mladinskih organizacij (društva, klubi, centri,...), kjer se v prvi vrsti izvajajo razne aktivnosti mladih za aktivno preživljanje prostega časa. Nekatere od teh NNO nudijo tudi svetovanje in celo izvajajo, sicer praviloma v manjšem obsegu, razne humanitarne programe. Ker pa je število NNO, razvrščenih v to poglavje zelo veliko (le-teh je več kot 200), sva se odločili, da zgolj na podlagi kratkih opisov njihovih glavnih dejavnosti v Vodniku, v raziskavo vključiva le 7 organizacij iz omenjenega poglavja.

Pri izbiranju NNO sva vključili tudi tiste organizacije, ki nudijo pomoč vsem oz. celotni populaciji in pri tem namenjajo del pozornosti oz. dejavnosti tudi otrokom in mladim, niso pa osredotočene zgolj na ta ozek segment populacije. Najina raziskava torej zajema NNO, ki se kakorkoli ukvarjajo z nudenjem psihosocialne pomoči otrokom in mladostnikom v RS oz., ki so namenjene (tudi) otrokom in mladim v stiski.

Namen, cilji in hipoteze

- ▶ Osnovni *namen* najine raziskave je ugotoviti, kako je v nevladnem neprofitnem sektorju v Sloveniji poskrbljeno za socialno varstvo otrok in mladih.
- ▶ *Cilj* diplomskega dela je predstavitev značilnosti NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike in razmere (ovire pri delovanju, struktura financiranja ipd.) v kakršnih danes delujejo.
- ▶ Postavljene *hipoteze*; glede na glavni predmet analize diplomskega dela sva postavili naslednje hipoteze, ki so bile vodilo raziskave:

1. *NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike, je na celotnem območju RS premalo. Poleg tega izvajajo predvsem programe preventive (npr. informiranje in svetovanje mladim), kurativni programi (npr. zdravljenje različnih odvisnosti) pa se izvajajo v najmanjši meri.*
2. *Povprečje zaposlenih v anketiranih NNO je, glede na naravo dela (socialno varstvo), višje od povprečja, ki velja za vse NNO v Sloveniji, delujoči v teh organizacijah pa so za delo z otroki in mladostniki v stiski primerno usposobljeni.*

3. *Poglavitna ovira, s katero se tovrstne NNO največkrat soočajo, je pomanjkanje finančnih sredstev. Pri pridobivanju le-teh se organizacije najpogosteje obračajo k javnim institucijam – njihovo delovanje je odvisno predvsem od javnih sredstev.*
4. *NNO delujejo konkurenčno kot individualne, zaprte enote. Zadostnega povezovanja, medsebojnega sodelovanja in komunikacije med njimi ni.*

Zastavljene hipoteze sva preverjali empirično in teoretično z uporabo primarnih (podatki, pridobljeni z anketnim vprašalnikom in intervjuji) in sekundarnih virov (strokovna literatura, članki, internetne strani ipd.).

► *Vzorec*; v empirični raziskavi je sodelovalo 51 NNO, med njimi 33 samostojnih društev, 1 zveza društev, 3 društva v okviru zveze, 11 zasebnih zavodov, 2 ustanovi ter 1 verska organizacija. (Tabela 3.3.1.)

Tabela 3.3.1.: Anketirane NNO glede na pravno-organizacijsko obliko

	ŠT. ORGANIZACIJ	%
samostojno društvo	33	64,7
zveza društev	1	2,0
društvo v okviru zveze	3	5,9
zasebni zavod	11	21,6
ustanova	2	3,9
verska organizacija	1	2,0
SKUPAJ	51	100

Uporabljene raziskovalne metode

V diplomskem delu sva uporabili naslednje metode:

- *Opisna (deskriptivna) metoda*; S to metodo sva poskušali (v teoretičnem in empiričnem delu diplomskega dela) čim bolj dosledno opisati splošne značilnosti NNO ter razmere, v kakršnih delujejo.

- *Zgodovinska metoda*; S pomočjo te metode sva (v teoretičnem delu diplomskega dela) na kratko povzeli dinamiko in razvoj mladinskih organizacij.
- *Klasifikacijska metoda*; Le-to sva uporabili (tako v teoretičnem kot v empiričnem delu) pri razvrščanju obravnavanih NNO glede na njihovo poslanstvo in glede na vrsto socialnovarstvenih storitev, ki jih izvajajo.
- *Primerjalna (komparativna) metoda*; S pomočjo te metode sva (v empiričnem delu) primerjali posamezne značilnosti NNO. Primerjali sva programe in vrste socialnih storitev, ki jih izvajajo, ovire s katerimi se srečujejo, načine izvajanja dejavnosti, njihove vire financiranja (delež sredstev) idr. Pri tem sva se osredotočili zgolj na dve skupini NNO, glede na njihovo organizacijsko obliko, in sicer društva in zasebne zavode.
- V empiričnem delu sva pri uporabljeni metodologiji upoštevali tako *kvalitativni* kot *kvantitativni* pristop; empirična raziskava je namreč potekala v dveh stopnjah: v prvi stopnji sva na podlagi anketnega vprašalnika pridobili kvantitativne podatke o NNO, v drugi stopnji pa sva izvedli intervjuje z vodilnimi v organizacijah, ki so bili v času opravljanja intervjujev dosegljivi in s tem pridobili še kvalitativne podatke.

Zbrano gradivo iz literature o splošnih značilnostih NNO ponuja osnovo za nadaljne raziskovanje. Anketa o obravnavanih NNO pa omogoča podrobnejši pregled njihovih lastnosti, pri čemer sva posebno pozornost posvetili vrstam socialnovarstvenih storitev oz. vsebinam projektov, ki jih ponujajo mladim, oviram s katerimi se soočajo pri delovanju, delujočim v organizacijah, njihovim virom financiranja ter o sodelovanju s sorodnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami.

Interpretacija podatkov o anketiranih organizacijah

V prvem sklopu vprašanj³³ sva organizacije povprašali o ustanovitvi, registraciji ter o številu organizacijskih enot. Anketirane organizacije sva glede na njihovo pravno–organizacijsko obliko in glede na zakon na podlagi katerega so le-te registrirane (Tabela 1.6 v prilogi C), razvrstili v naslednje skupine: društva, zasebne zavode in ustanove. V skupino društev sva vključili samostojna društva, društva v okviru zvez ter versko organizacijo³⁴, posebej pa sva obravnavali eno večje društvo in zvezo društev, ki se po svojih značilnostih bistveno

³³ Glej anketni vprašalnik v prilogi (priloga A).

³⁴ Verska organizacija je registrirana na podlagi Zakona o društvih.

razlikujeta od ostalih. Organizacije sva tako razvrstili v 36 društev, 11 zasebnih zavodov, 2 ustanovi, 1 večje društvo in 1 zvezo društev.

Na podlagi osnovnih podatkov o NNO (ime organizacije, naslov sedeža organizacije,...) v anketnem vprašalniku sva razbrali, da ima med vsemi organizacijami, ki so sodelovale v raziskavi, 78% organizacij sedež v Ljubljani, ostalih 22% pa v drugih krajih v Sloveniji³⁵ (Tabela 1.2 v prilogi C). Na območju občine Ljubljana ima sedež 72% društev, večje društvo in zveza društev, skoraj vsi zasebni zavodi ter obe ustanovi. V drugih občinah pa imajo sedež ostala društva in samo en zasebni zavod. (Tabela 1.3 v prilogi C)

Glede dinamike ustanavljanja organizacij, sva ugotovili, da je bila večina društev ustanovljenih v letih od 1988 do 2000, in sicer jih je bila skoraj polovica ustanovljena po letu 1996. Najstarejši društvi delujeta od leta 1864 in 1948, zveza društev pa je bila ustanovljena leta 1953. Med anketiranimi zasebnimi zavodi je bil prvi ustanovljen leta 1993, po osamosvojitvi RS. Od takrat pa do leta 2000 je bilo ustanovljenih še 10 zasebnih zavodov, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mlade. Največ jih je bilo ustanovljenih leta 1995, od tega leta dalje pa je njihovo število linearno naraščalo (vsako leto en na novo ustanovljen zasebni zavod). Ustanovi delujeta od leta 1993 in 1996 (Tabela 1.4 v prilogi C). Večina organizacij (90%) je ustanovljenih s strani fizične osebe, 6% s strani pravne osebe, 4% organizacij pa sta ustanovili skupaj fizična in pravna oseba. (Tabela 1.5 v prilogi C)

Raven na kateri je organizacija registrirana kaže na to, kolikšen teritorij bo pokrivala s svojimi programi. Običajno govorimo o nacionalni (državni) in lokalni (občinski ali regijski) ravni. To pomeni, da se lahko programi izvajajo na območju celotnega teritorija RS, v posamezni občini ali na območju določene regije. Največ organizacij (55%) je registriranih na državni ravni, 27% na občinski, 16% na regijski, ena pa je registrirana na medobčinski ravni (Tabela 1.7 v prilogi C). Več kot polovica organizacij tako izvaja svoje programe na nacionalni ravni. Ločeno po organizacijskih oblikah je med slednjimi malo več kot polovica (53%) društev, večje društvo, zveza društev, skoraj polovica (46%) zasebnih zavodov in obe ustanovi. (Tabela 1.8 v prilogi C)

---

³⁵ V Kranju, Radovljici, Kopru, Krškem, Novem mestu, Hrastniku, Sežani, Žalcu, Šentjurju in v Šoštanju.

Kljub velikemu številu organizacij, katerih programi naj bi po obsegu pokrivali večje teritorije - to je območje cele države ali vsaj regije (v skupnem je takih organizacij 71%), pa jih ima le 35% eno ali več organizacijskih enot (poleg sedeža) na drugih lokacijah (Tabela 1.9 v prilogi C). Med temi je 39% društev, večje društvo, zveza društev ter le dva zavoda (kar 82% zavodov poleg sedeža nima drugih enot). (Tabela 1.10 v prilogi C)

Na tem mestu naj omeniva še ugotovitev, da je raven, na kateri je organizacija registrirala svoje delovanje, v veliki meri odvisna³⁶ od občine, v kateri ima organizacija sedež. Kar 65% organizacij, katerih sedež je v Ljubljani, je namreč registriranih na državni ravni, malo več kot petina na občinski in približno desetina na regijski ravni. Pri organizacijah s sedežem v drugih občinah pa je le petina registriranih na državni ravni in kar polovica na občinski ter približno tretjina (30%) na regijski ravni. (Tabela 6.1 v prilogi C)

V nadalje pa je od ravni registracije organizacije odvisno³⁷, ali bo ta imela poleg sedeža še druge organizacijske enote. Večina organizacij (kar 93%), registriranih na občinski ravni, nima enot na drugih lokacijah. Med organizacijami, ki imajo več enot, je več takih, ki so registrirane na ravni regije (38%), največ pa jih je registriranih na državni ravni, ki izvajajo svoje programe na celotnem teritoriju RS (46%). (Tabela 6.2 v prilogi C)

---

³⁶ Prvo povezanost sva ugotavljali med občino sedeža organizacije in ravni, na kateri je organizacija registrirana. Postavljeni hipotezi sta bili:

H₀: Raven na kateri je organizacija registrirana ni odvisna od občine v kateri ima le-ta sedež.

H₁: Raven na kateri je organizacija registrirana je odvisna od občine v kateri ima le-ta sedež.

Izračunali sva statistiko χ^2 , katere vrednost je 6,58. Stopnja tveganja je manjša od 0,05 (njena vrednost je 0,037), zato ničelno hipotezo zavrnemo in sprejmemo hipotezo H₁, da sta spremenljivki med seboj povezani (Tabela 6.1 – ‘Chi-Square Tests’ v prilogi). Vrednost kontingenčnega koeficienta je 0,341, kar pomeni da gre za močno povezanost med spremenljivkama. (Tabela 6.1 – ‘Symmetric Measures’ v prilogi))

- χ^2 je statistika, ki primerja dejanske in teoretične frekvence. Odkloni empiričnih frekvenc od teoretičnih, ki jih merimo s statistiko χ^2 , so mera povezanosti med dvema nominalnima spremenljivkama (čim večja je povezanost tem večja je razlika med omenjenimi frekvencami, če povezanosti ni, potem ni razlik med njimi). Statistika χ^2 ima lahko le pozitivne vrednosti. (Ferligoj, 1995: 164-166)

- Stopnja tveganja (signifikanca) je tveganje, da zavrnemo pravilno ničelno domnevo (H₀: $\chi^2 = 0$). Če je vrednost stopnje tveganja manjša od 0,05, zavrnemo ničelno domnevo in sprejmemo osnovno domnevo (H₁: $\chi^2 > 0$) o povezanosti med spremenljivkama, če pa je njena vrednost večja ali enaka 0,05, ničelne domneve, da spremenljivki nista povezani, ne moremo zavrniti. (Ferligoj, 1995)

- S pomočjo kontingenčnega koeficienta (C) ocenimo, kako močna je povezanost spremenljivk. Vrednosti kontingenčnega koeficienta: pri 0,1 se začne kazati povezanost med spremenljivkama, pri 0,3 oz. pri vrednostih, ki so večje od 0,3, pa gre za močno povezanost. (Ferligoj, 1995)

³⁷ Za preverjanje te odvisnosti sva postavili hipotezi:

H₀: Ali ima organizacija več enot ni odvisno od tega na kateri ravni je registrirana.

H₁: Ali ima organizacija več enot je odvisno od tega na kateri ravni je registrirana.

Vrednost statistike χ^2 je 6,47. Stopnja tveganja je manjša od 0,05 (njena vrednost je 0,039), zato ničelno hipotezo zavrnemo in sprejmemo alternativno hipotezo (H₁), da sta spremenljivki povezani (Tabela 6.2 – ‘Chi-Square Tests’ v prilogi C). Vrednost kontingenčnega koeficienta je 0,339, kar kaže na močno povezanost med spremenljivkama. (Tabela 6.2 – ‘Symmetric Measures’ v prilogi C)

V skupnem seštevku imajo vse anketirane organizacije 260 organizacijskih enot na drugih lokacijah. Po številu enot sta na prvem mestu zveza društev s kar 149 in večje društvo s 56 enotami. Sledijo društva, ki imajo skupaj 52 enot (v povprečju 1 do 2 enoti), zasebni zavodi pa imajo skupaj le 3 enote (v povprečju na en zavod ne pride niti ena enota). (Tabela 1.11 in Tabela 1.12 v prilogi C)

Na prvi pogled se zdi, da je za anketirane organizacije značilna močna decentralizacija, saj znaša povprečje 5 organizacijskih enot na eno NNO. Vendar pa je tako visoko povprečje posledica vključitve dveh večjih organizacij (zveze društev in večjega društva), ki po številu enot in tudi po ostalih značilnostih močno odstopata od ostalih. 49 preostalih organizacij ima skupaj tako le 55 enot (v povprečju eno enoto), kar je bližje značilnostim centralizacije (še posebno med zasebnimi zavodi, predvsem pa ustanovami, ki enot sploh nimajo).

Vrste socialnovarstvenih storitev in vsebine projektov za mlade, ki jih izvajajo anketirane organizacije, načini preko katerih organizacije izvajajo aktivnosti ter pogloblitve ovire pri delovanju organizacij

Z naslednjim sklopom vprašanj sva ugotavljali, koliko časa in katere socialnovarstvene storitve ter vsebine projektov za otroke in mladostnike anketirane NNO izvajajo, kako poteka delo in s katerimi ovirami se pri delovanju največkrat soočajo.

Vrste socialnovarstvenih storitev (ki jih organizacije v povprečju izvajajo šest do sedem let³⁸) sva klasificirali v pet skupin, glede na vrsto pomoči, ki jo nudijo otrokom in mladostnikom:

- primarna preventiva - sem spadajo preventivni ukrepi ali programi za posameznika, družbeno skupino, družino; ter materialni in storitveni ukrepi, ki zagotavljajo blagostanje posameznika, družbene skupine, družine (npr. humanitarne dejavnosti, informiranje, svetovanje, vzgoja,...);
- sekundarna preventiva - sem spadajo ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posamezniku, družbeni skupini, družini, ki so v težavah ali stiski (npr. psihosocialna pomoč, svetovanje osebno ali po telefonu,...);

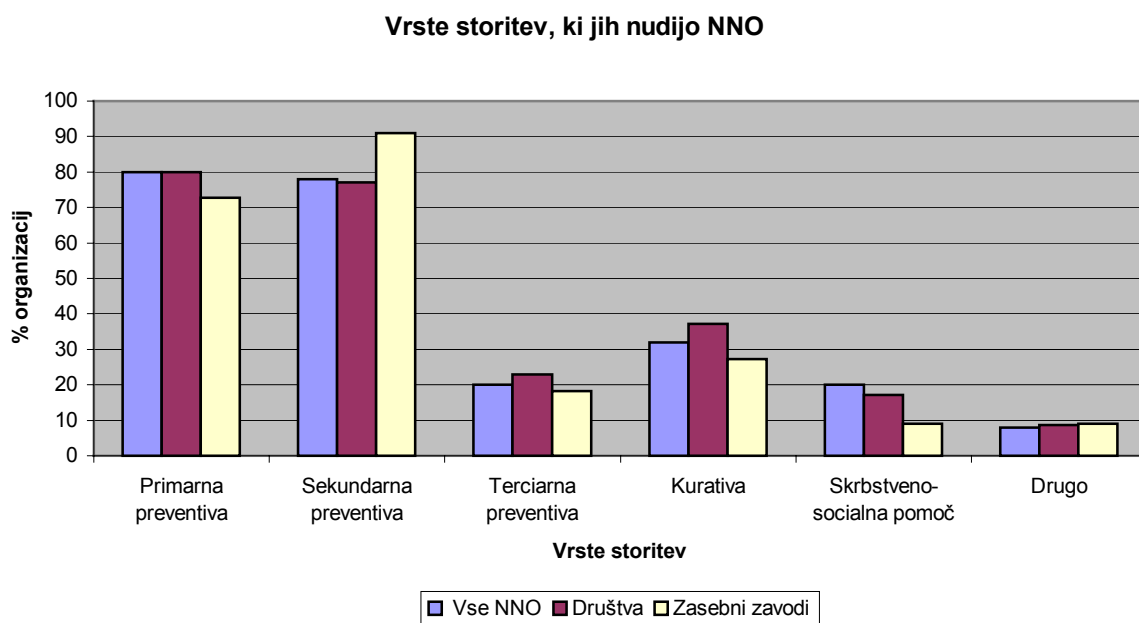
---

³⁸ V izračun povprečja je vključenih 45 organizacij, ki izvajajo programe 2 do 13 let. Izključeni pa sta dve organizaciji, ki od ostalih znatno odstopata po številu let izvajanja programov, saj bi kvarili povprečje (Tabela 2.1 v prilogi C). Eno društvo v okviru zveze izvaja programe socialnega varstva za otroke in mlade že 53 let, zveza društev pa 49 let.

- terciarna preventiva – sem spada preprečevanje hujših posledic (npr. dostop do steriliziranih igel odvisnikom za preprečevanje širjenja raznih bolezni.);
- kurativa – sem spadajo ukrepi in programi, ki zagotavljajo pomoč posamezniku, družbeni skupini, družini, ki so v krizi (npr. programi za odvajanje od drog, programi za različne kategorije motenosti, programi za mladoletne prestopnike,...);
- skrbstvena socialna pomoč – sem spadajo programi za posameznika, družbeno skupino z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (npr. rehabilitacijski programi).

Deleži anketiranih organizacij, ki izvajajo opisane vrste socialnovarstvenih storitev, so prikazani v naslednjem grafu:

Graf 3.3.1:

* Primerjali bova zgolj skupino društev in zasebnih zavodov. Drugih tipov organizacij je namreč med anketiranimi za primerjavo premalo.

Največji delež organizacij izvaja primarno (80%) in sekundarno preventivo (78%), socialno kurativo izvaja 32% organizacij, najmanj pa jih izvaja terciarno preventivo (20%) in skrbstveno socialno pomoč (20%). (Graf 3.3.1 in Tabela 2.2 v prilogi C)

Za boljši pregled nad tem, katere vrste storitev za otroke in mladostnike so na voljo v Ljubljani in katere v drugih krajih v Sloveniji, sva primerjali še deleže organizacij, ki izvajajo posamezne vrste tovrstnih storitev glede na občino kjer imajo sedež.

Tabela 3.3.2: Vrste socialnih storitev NNO v Ljubljani in drugih občinah (deleži organizacij)

	PRIMARNA PREVENTIVA	SEKUNDARNA PREVENTIVA	TERCIARNA PREVENTIVA	SOCIALNA KURATIVA	SKRBSTVENA SOC. POMOČ	SKUPAJ
LJUBLJANA	78,9%	84,2%	18,4%	34,2%	21,1%	77,6%
DRUGE OBČINE	90,9%	63,6%	27,3%	27,3%	18,2%	22,4%
SKUPAJ	81,6%	79,6%	20,4%	32,7%	20,4%	100% 234,7%

** Organizacije večinoma izvajajo več vrst socialnih storitev in ne samo ene, zato skupni delež presega 100%.

Tako v Ljubljani kot v drugih krajih v Sloveniji se v največji meri izvajata primarna in sekundarna socialna preventiva. V primerjavi med organizacijami v obeh skupinah občin je odstotek tistih, ki izvajajo primarno preventivo rahlo višji pri organizacijah s sedežem v drugih občinah, delež tistih, ki izvajajo sekundarno preventivo pa je rahlo višji v Ljubljani. Več programov terciarno preventivne narave nudijo organizacije v drugih krajih v Sloveniji, socialna kurativa in skrbstvena socialna pomoč pa se v večji meri izvajata v organizacijah s sedežem v Ljubljani. (Tabela 3.3.2)

Če primerjamo različne tipe organizacij, vidimo, da med njimi ni razlik glede pogostosti izvajanja določene vrste socialnih storitev za mlade. Tako društva kot zasebni zavodi v največji meri izvajajo primarno in sekundarno preventivo, v najmanjši meri pa se pri obeh skupinah izvaja skrbstvena socialna pomoč. Približno tretjina društev in tretjina zasebnih zavodov izvaja socialno kurativo (npr. zdravi različne oblike odvisnosti). Odstotek anketiranih organizacij, ki izvajajo to vrsto pomoči res ni velik, vendar pa tudi ni zanemarljiv (Graf 3.3.1). Primarno, sekundarno preventivo ter skrbstveno socialno pomoč izvajajo še večje društvo, zveza društev ter obe ustanovi (Tabela 2.3 v prilogi C). Poleg omenjenih vrst socialnih storitev organizacije izvajajo še druge dejavnosti. Nekatera društva npr. zaposlujejo zasvojenca, organizirajo obnovitvene rehabilitacije, tiskajo strokovno literaturo in biltene, organizirajo srečanja z namenom preprečevanja poznih posledic bolezni in osveščajo o kvaliteti zdravja, izobražujejo mlade ter izvajajo vzgojo prostovoljcev za delo z ogroženimi mladostniki.

Organizacije večinoma nudijo več vrst socialnih storitev, ne samo ene. Tudi če so npr. osredotočene na zdravljenje določene odvisnosti (izvajanje socialne kurative), je ponavadi neizogibno, da poleg tega še informirajo ali svetujejo mladim s področja te problematike (primarna oz. sekundarna preventiva). Več kot polovica organizacij (64%) tako izvaja dve do tri različne vrste storitev³⁹, 14% organizacij pa celo štiri različne vrste hkrati (kar je med anketiranimi organizacijami tudi največ), vendar pa so tudi take, ki nudijo le eno vrsto storitev (Tabela 2.4 v prilogi C). Res je, da so med temi večinoma društva, vendar pa je ravno pri njih pestrost storitev največja, saj jih po drugi strani petina izvaja tudi po štiri vrste storitev. (Tabela 2.5 v prilogi C)

Z vsebinami projektov NNO, ki so navedene v nadaljevanju, sva želeli podrobneje prikazati kaj (kakšno pomoč) zajemajo različne vrste socialnih storitev. Te vsebine so:

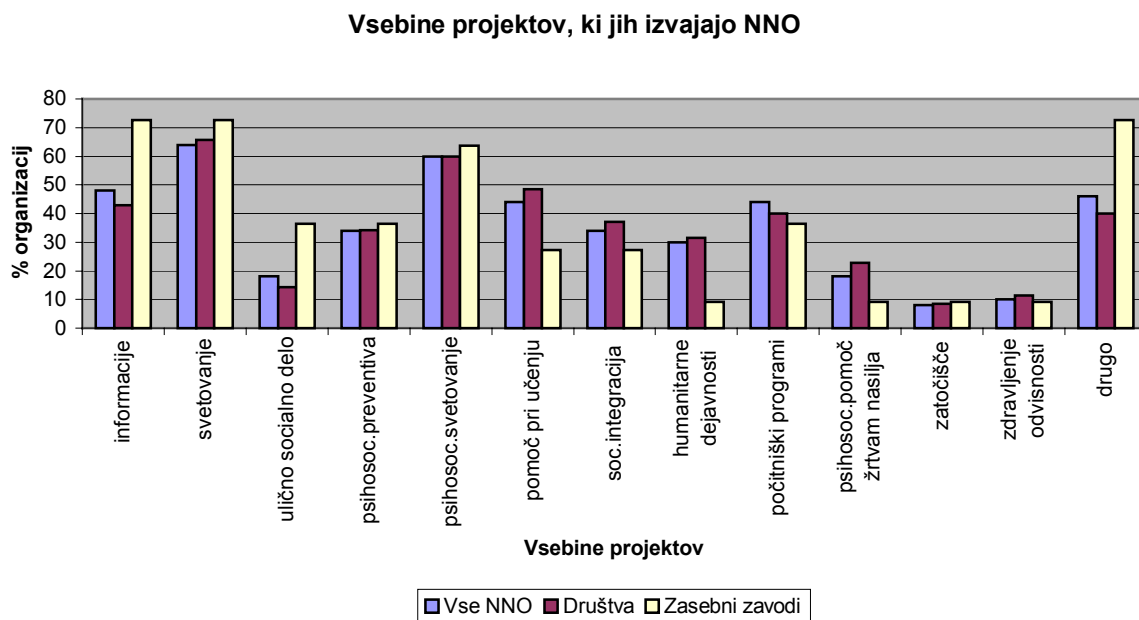
- informacije o obstoječih oblikah pomoči otrokom in mladostnikom s področja socialnega varstva;
- svetovalni razgovori (odgovori na vprašanja);
- ulično socialno delo;
- psihosocialna preventiva na področju zasvojenosti;
- psihosocialno svetovanje po telefonu ali osebno v stiski;
- pomoč otrokom in mladim pri učenju;
- podpiranje socialne integracije otrok in mladih s posebnimi potrebami;
- humanitarne dejavnosti (zbiranje sredstev za socialno ogrožene otroke in mlade);
- počitniški programi (letovanje otrok in mladih);
- psihosocialna pomoč žrtvam nasilja;
- nudenje zatočišča;
- zdravljenje različnih odvisnosti.

---

³⁹ Največ društev izvaja tri, več kot polovica zavodov pa dve različni vrsti storitev. Večje društvo, zveza društev ter ena ustanova izvajajo dve, druga ustanova pa tri različne vrste socialnih storitev. (Tabela 2.5 v prilogi C)

Deleži organizacij, katerih projekti (programi) zajemajo navedene vsebine, so prikazani v naslednjem grafu:

Graf 3.3.2:

*

Največkrat se med navedenimi vsebinami projektov pojavijo svetovalni razgovori (v 64% organizacij), psihosocialno svetovanje po telefonu ali osebno v stiski (60%), informiranje o obstoječih oblikah pomoči (48%), pomoč pri učenju (44%) ter počitniški programi (44%). Zelo malo organizacij se ukvarja z zdravljenjem različnih odvisnosti (10%), najmanj pa jih nudi zatočišče (8%). (Graf 3.3.2 in Tabela 2.6 v prilogi C)

Če podrobneje pogledamo na posamezno organizacijsko obliko vidimo, da med njimi ni bistvenih razlik glede na vsebine njihovih projektov. Društva v največji meri izvajajo svetovalne razgovore (66% društev), psihosocialno svetovanje po telefonu ali osebno v stiski (61%) ter pomoč pri učenju (49%). Najredkeje pa se med društvi pojavi ulično socialno delo (14%), zdravljenje različnih odvisnosti (11%) in nudenje zatočišča (9% društev). Tudi zasebni zavodi v največji meri izvajajo programe primarne in sekundarne preventive z vsebinami kot so informiranje o obstoječih oblikah pomoči za mlade (73% zavodov), svetovalni razgovori (73%) ter psihosocialno svetovanje po telefonu ali osebno v stiski (64%). Najredkeje pa se med zavodi pojavljajo humanitarne dejavnosti, psihosocialna pomoč žrtvam nasilja,

zdravljenje različnih odvisnosti ter nudenje zatočišča (te vsebine se pojavijo le enkrat v posameznih zavodih). (Graf 3.3.2 in Tabela 2.7 v prilogi C)

Med zvezo društev in večjim društvom sva ugotovili podobnost. Obe organizaciji namreč nudita pomoč otrokom in mladostnikom pri učenju, izvajata humanitarne dejavnosti ter organizirata počitniške programe⁴⁰. Slednje izvajata tudi obe ustanovi, poleg tega pa nudita še informacije o različnih oblikah pomoči, izvajata svetovalne razgovore in psihosocialno svetovanje, podpirata socialno integracijo družbeno depriviligiranih otrok in mladostnikov ter organizirata humanitarne akcije. (Tabela 2.7 v prilogi C)

Organizacije izvajajo še druge vsebine projektov, ki zgoraj niso navedene. Društva npr. prirejajo še kreativne ustvarjalne otroške delavnice, delavnice socialnih spretnosti, v katerih izvajajo psihosocialno delo z mladostniki v obdobju adolescence in pogostih kriz, nudijo pomoč mladostnikom z motnjami vedenja in osebnosti, psihosocialno pomoč begunskim in romskim otrokom, skrbijo za kvalitetno in ustvarjalno preživljanje prostega časa, izvajajo reintegracijske programe ('drop in' in ulična preventiva), pomoč pri načrtovanju zdravljenja odvisnikov, terensko delo na zabavah elektronske glasbe v nočnem času, organizirajo skupinske oblike dela za otroke, mladostnike in njihove starše, zdravijo različne motnje hranjenja, zelo pogoste pa so tudi različne skupine za samopomoč. Zasebni zavodi prirejajo še razne ustvarjalne dejavnosti za otroke in počitniško varstvo, izobražujejo za delo s skupinami, nudijo zagovorništvo, financirajo nabavo invalidskih pripomočkov ter pripomočkov za učenje in za integracijo otrok v okolje, izvajajo sistematske psihološke preglede triletnih otrok, individualno psihoterapijo in psihološko svetovanje za otroke in mladostnike ter družinske terapije. Ena ustanova pa deluje še na področju izboljšanja kakovosti zdravljenja in življenja otrok v času zdravljenja.

Glede na raznolikost oz. število različnih vsebin projektov, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom, največji delež anketiranih organizacij (30%) izvaja projekte s štirimi različnimi vsebinami. Le ena organizacija je ozko orientirana glede dejavnosti, izvaja namreč le eno izmed naštetih vsebin projektov. Drugo skrajnost pa predstavlja organizacija, ki izvaja projekte s kar desetimi različnimi vsebinami (Tabela 2.8 v prilogi C). Lahko bi rekli, da je raznovrstnost vsebin projektov tovrstnih organizacij dokaj velika. Tako v društvih kot v

---

⁴⁰ Zveza društev izvaja še psihosocialno svetovanje po telefonu ali osebno v stiski, večje društvo pa psihosocialno preventivo na področju zasvojenosti.

zasebnih zavodih izvajajo namreč v povprečju kar pet različnih vsebin (je pa pestrost glede števila vsebin v društvih nekoliko večja⁴¹) (Tabela 2.9 v prilogi C). Projekti, ki jih izvajata večje društvo in zveza društev vsebujejo štiri, projekti ustanov pa kar do šest različnih vsebin. (Tabela 2.7 v prilogi C)

Pri izvajanju svojih projektov se organizacije poslužujejo različnih metod oz. načinov dela. Največ jih prireja različne delavnice in tečaje (67%), organizira poletne šole in tabori (55%) ter ima dogovorjena redna tedenska srečanja z uporabniki (49%). V manjšem številu organizacij se z uporabniki tudi redno dnevno srečujejo, organizirajo seminarje in konference (20%) ter zборе, festivale in predstave (20%) (Tabela 2.10 v prilogi C). Druge oblike oz. načini dela so še priložnostna srečanja, ko starši mladostnikov ali mladi sami poiščejo pomoč oz. občasna srečevanja po dogovoru, dnevno telefonsko svetovanje, redno tedensko delo s skupinami v šolah in bolnicah, predavanje strokovnjakov v 'šoli za starše' in osveščanje staršev ter stanovanjska terapevtska skupnost. Poleg rednih dejavnosti občasno organizirajo tudi posamezne enkratne dogodke, s katerimi se odzovejo na potrebe mladih, kot so npr. obiski v zavodih, individualna srečanja, novoletna obdarovanja, dobrodelne prireditve, okrogle mize, občasni petdnevni programi, telesne aktivnosti ob koncu tedna ipd.

Pri realizaciji programov in projektov, ki si jih zadanejo, se organizacije velikokrat soočijo z različnimi ovirami. Največjo težavo oz. problem jim predstavlja pomanjkanje finančnih sredstev. Skoraj polovica jih je mnenja, da jih pri delovanju ovira neustrezna zakonodaja, veliko jih ima težave tudi zaradi prostorske stiske, tretjina pa jih meni, da je njihova komunikacija oz. sodelovanje z drugimi organizacijami nezadostna. Manjši delež organizacij ima težave še zaradi pomanjkanja strokovnega kadra ter s pridobivanjem prostovoljcev, najmanj pa je takih, ki jih pri delovanju ovira pomanjkljiva tehnična oprema. (Tabela 3.3.3)

---

⁴¹ Pestrost vsebin projektov sva sklepali iz vrednosti Minimum in Maximum v Tabeli 2.9 (v prilogi C). Društva namreč izvajajo dve do deset različnih vsebin, medtem ko zavodi eno do sedem vsebin.

Tabela 3.3.3: Ovire pri delovanju NNO

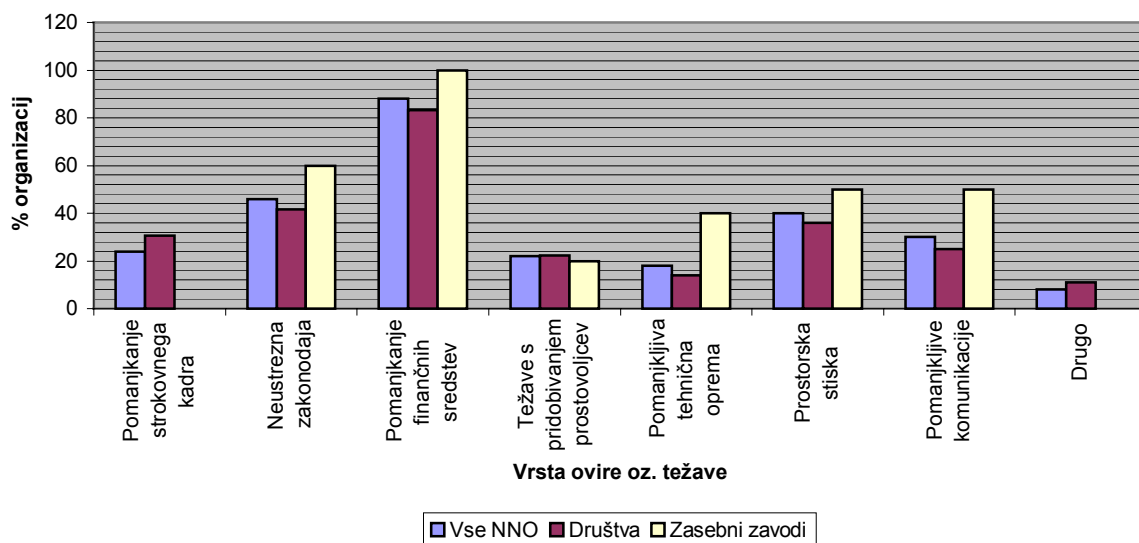
OVIRE	ŠT. ORGANIZACIJ	% organizacij
pomanjkanje strokovnega kadra	12	24
neustrezna zakonodaja	23	46
pomanjkanje finančnih sredstev	44	88
težave s pridobivanjem prostovoljcev	11	22
pomanjkljiva tehnična oprema	9	18
prostorska stiska	20	40
pomanjkljive komunikacije	15	30
drugo	4	8
SKUPAJ	138	276

**

Z naslednjim grafom primerjava deleže vseh organizacij, društev in zavodov, ki se soočajo s posamezno oviro. Pogostost pojavljanja ovir se glede na organizacijsko obliko NNO bistveno ne razlikuje. Tako društva kot zasebne zavode pri svojem delovanju v največji meri ovira primanjkovanje finančnih sredstev, neustrezna zakonodaja ter prostorska stiska. V najmanjši meri pa se v obeh skupinah organizacij srečujejo s težavo pri pridobivanju prostovoljcev ter s pomanjkljivo tehnično opremo. (Graf 3.3.3)

Graf 3.3.3:

Ovire, s katerimi se soočajo NNO

*

Druge ovire pa vidijo društva še v pomanjkanju usposobljenih prostovoljcev (svetovalcev), v odnosu države do NNO⁴² zaradi nerednega plačevanja pogodbenih obveznosti, pomanjkanja podpore s strani državnih institucij ter neodobrenih stalnih zaposlitev ipd. Nekatera pa tudi menijo, da je premalo organizacij s področja socialnega varstva, ki bi se ukvarjale s specifično problematiko (npr. z motnjami hranjenja).

Poleg pomanjkanja finančnih sredstev, se večje društvo sooča še s težavami pri pridobivanju prostovoljcev, zveza društev vidi oviro tudi v pomanjkanju strokovnega kadra, neustrezni zakonodaji, prostorski stiski in pomanjkljivih komunikacijah z drugimi organizacijami, ustanovi pa v neustrezni zakonodaji in v prostorski stiski. (Tabela 2.12 v prilogi C)

Ne glede na vrste socialnih storitev, ki jih anketirane organizacije izvajajo oz. dejavnosti s katerimi se ukvarjajo, se najpogosteje in na prvem mestu soočajo ravno s pomanjkanjem finančnih sredstev. Ta težava, ki je najbolj 'zloglasna', pa v veliki meri pogojuje tudi druge ovire. Prostorska stiska in pomanjkljiva tehnična oprema ter pomanjkanje strokovnega kadra so pogoste in ne irelevantne težave, ki prav tako v enaki meri omejujejo organizacije pri njihovem delovanju, ne glede na vrsto socialnih storitev, ki jih izvajajo. Večje razlike v pogostosti pojavljanja posameznih ovir pri delovanju NNO se kažejo le pri neustrezni zakonodaji in pomanjkanju strokovnega kadra. Prva ovira predstavlja veliko težavo predvsem organizacijam, ki izvajajo terciarno preventivo (80%) in kurativo (56%). Z drugo pa se sooča največ organizacij s programi socialne kurative (31%) ter skrbstvene socialne pomoči (30%), kar je razumljivo, če upoštevamo dejstvo, da sama narava dela (terapevtski programi) le-teh zahteva primerni profil kadrov oz. primerni strokovni kader in da je stopnja zaposlenosti v NNO na splošno zelo nizka. (Tabela 6.4 v prilogi C)

---

⁴² Eno izmed anketiranih društev je pod ,drugo' navedlo, "da državne institucije pri izbiri programov, s katerimi se NNO javijo na razpise, dajejo prednost formalnim zahtevam (npr. dobro izpolnjeni formularji za razpis) in ne kvaliteti programov". Prav tako je mnenja, da "ima država slab odnos do organizacij, ki imajo reference oz. so že nekaj dosegle".

Kdo izvaja dejavnosti v anketiranih organizacijah

V naslednjem poglavju bova predstavili kdo izvaja dejavnosti v anketiranih organizacijah, kdo so prostovoljci ter kakšno je razmerje med številom prostovoljcev in številom zaposlenih.

Tabela 3.3.4: Tip organizacij

TIP ORGANIZACIJE	ŠT. ORGANIZACIJ	%
čiste prostovoljne	11	21,6
čiste profesionalne	2	3,9
mešane	38	74,5
SKUPAJ	51	100

Največ organizacij je mešanega tipa, v katerih dejavnosti izvajajo zaposleni skupaj s prostovoljci. Čistih prostovoljnih organizacij, v katerih ni zaposlenih in dejavnosti opravljajo le prostovoljci, je med anketiranimi več kot petina, čisti profesionalni organizaciji, ki temeljita samo na zaposlenih, pa sta le dve (Tabela 3.3.4). Med društvi je skoraj tretjina čistih prostovoljnih, v ostalih pa dejavnosti izvajajo zaposleni v sodelovanju s prostovoljci. Med zasebnimi zavodi sta le dva čista profesionalna, preostali zasebni zavodi, večje društvo, zveza društev in ustanovi pa so mešanega tipa. (Tabela 3.2 v prilogi C)

V vseh organizacijah je skupaj 325 zaposlenih, povprečje tako znaša 6,5 zaposlenih na organizacijo (Tabela 3.3 v prilogi C). Samo društva imajo 122 zaposlenih, zasebni zavodi 74, ustanovi imata skupaj le 3, večje društvo pa kar 126 zaposlenih (Tabela 3.4 v prilogi⁴³ C). V povprečju so v društvih 3 zaposleni, vendar je kar polovica takih, v katerih sta zaposleni manj kot 2 osebi⁴⁴. V zasebnih zavodih pa je v povprečju kar 7 zaposlenih, saj polovica zavodov zaposluje več kot 5 oseb. (Tabela 3.5 v prilogi C)

Povprečje zaposlenih v anketiranih organizacijah se zdi zelo visoko (6,5 zaposlenih na organizacijo), vendar pa velja le za organizacije kot celote. V izračunu moramo upoštevati tudi njihove enote, ki so prav tako registrirane kot pravne osebe. 325 zaposlenih moramo tako razporediti na 50 sedežev organizacij in njihovih 111 organizacijskih enot (Tabela 1.11 v

⁴³ Zveza društev ni podala podatkov o številu zaposlenih.

⁴⁴ Če bi v izračun povprečja vključili tudi večje društvo, bi se povprečje povečalo kar na 6,7 zaposlenih na društvo. Ker pa je to društvo izjema tudi glede števila zaposlenih, kviri to povprečje.

prilogi C) - skupaj torej 161 enot⁴⁵ (podatki zveze društev niso vključeni). Pravo povprečje⁴⁶ znaša tako le 2 zaposlena na enoto organizacije, pri društvih 1,4 (le ena zaposlena oseba na enoto⁴⁷), pri zasebnih zavodih pa 5 zaposlenih na enoto.

Povprečno število prostovoljcev je v organizacijah po drugi strani dosti višje. Poleg zaposlenih v vseh organizacijah skupaj deluje kar 217.045 prostovoljcev⁴⁸. V društvih v povprečju sodeluje 54 prostovoljcev, v zasebnih zavodih pa 22. Večje društvo ima 15.000, zveza društev kar 200.000, ustanova pa le 8 prostovoljcev (druga podatka ni podala). (Tabela 3.5 v prilogi C)

Nadalje sva želeli prikazati kakšno je razmerje med prostovoljci in zaposlenimi. Glede na podane odgovore je v vseh anketiranih organizacijah skupaj 325 zaposlenih in kar 217.045 prostovoljcev (Tabela 3.6 v prilogi C). Za prikaz tega razmerja pa sva uporabili le odgovore tistih organizacij, ki so podale oba podatka (tako o številu zaposlenih kot o številu prostovoljcev). V 46 organizacijah je tako razmerje med številom zaposlenih in prostovoljcev 312 proti 17.045 (Tabela 3.7 v prilogi C), kar znaša 55 prostovoljcev na zaposlenega. Zdi se nama pomembno omeniti tudi, da so med temi štiri mešane organizacije, ki imajo več zaposlenih kot prostovoljcev. Razmerje med njimi je 56 proti 21, kar pomeni, da imajo v povprečju skoraj trikrat več zaposlenih. (Tabela 3.8 v prilogi C)

Tako zaposleni kot prostovoljci morajo ponavadi pred nastopom dela z uporabniki skozi različne programe usposabljanja. Ugotovili sva, da večina anketiranih organizacij usposablja svoje delujoče, in sicer jih kar 83% usposablja zaposlene, 78% pa tudi svoje prostovoljce⁴⁹. Odstotek organizacij, ki usposabljuje zaposlene je torej precej visok, vendar pa se slika spremeni, če obravnavamo posamezne skupine organizacij posebej. Odstotek takih

---

⁴⁵ V društvih je zaposlenih 122 oseb na 36 sedežih in v 52 organizacijskih enotah (skupaj 88 enot). Zasebni zavodi imajo 74 zaposlenih na 11 sedežih in 3 enotah (skupaj 14 enot). Ustanovi imata skupaj 3 zaposlene, enot na drugih lokacijah nimata. Večje društvo ima 126 zaposlenih na sedežu in 56 enotah (skupaj 57 enot). Zveza društev ima poleg sedeža še 149 enot na drugih lokacijah, vendar števila zaposlenih ni podala. (Tabela 1.11 in 3.4 v prilogi C)

⁴⁶ Povprečje sva izračunali po formuli: št. zaposlenih/sh. organizacijskih enot (v tem primeru $325/161 = 2,02$).

⁴⁷ Povprečje v večjem društvu je nekoliko višje, saj znaša dva zaposlena na enoto.

⁴⁸ Če bi izračunali povprečje za vse organizacije, bi dobili 1.029 prostovoljcev na enoto organizacije, kar pa ni realno zaradi velikega odstopanja zveze društev z 200.000 prostovoljci v svojih 150 enotah.

⁴⁹ 33 organizacij je odgovorilo, da zaposlene predhodno usposablja oz. pripravi za delo na projektih, 7 pa jih ne usposablja, 10 organizacij pa nima zaposlenih (Tabela 3.9 v prilogi C). Na vprašanje o usposabljanju zaposlenih je odgovorila tudi ena organizacija, ki zaposlenih v času anketiranja ni imela, zato se število organizacij, ki nimajo zaposlenih (10 organizacij), ne ujema s prejšnjimi podatki (11 organizacij).

36 organizacij je odgovorilo, da njihovi prostovoljci morajo skozi program usposabljanja, v 10 organizacijah usposabljanje ni potrebno, 2 organizaciji pa nimata prostovoljcev. (Tabela 3.11 v prilogi C)

organizacij je namreč med društvi (64%) precej nižji kot pa v zasebnih zavodih (80%). V večjem društvu in eni ustanovi pa zaposlenih sploh ne usposabljuje (Tabela 3.10 v prilogi C). Na drugi strani pa je delež društev, ki usposabljuje prostovoljce (79%) nekoliko višji kot delež zasebnih zavodov (73%). Večje društvo na to vprašanje ni odgovorilo, zveza društev in ena ustanova pa prostovoljcev ne usposabljata. (Tabela 3.12 v prilogi C)

Prostovoljno delo ni vezano le na posamezne starostne skupine ali na določene poklice. Tako se med prostovoljci v NNO pojavljajo različne kategorije prebivalstva. V obravnavanih organizacijah je med njimi največ dijakov, študentov oz. sovrstnikov (le-ti zajemajo 38% vseh prostovoljcev), članov organizacij (21% vseh prostovoljcev), nezanemarljiv delež pa predstavljajo tudi strokovnjaki, ki so zaposleni drugje (17%). Najmanj pa je med prostovoljci staršev in sorodnikov (7%), vojakov na civilnem služenju (6%), upokojencev (5%) ter brezposelnih na javnih delih⁵⁰ (4%) (Tabela 3.13 v prilogi C). Med prostovoljci se pojavljajo še zaposleni v različnih poklicih oz. na različnih področjih ter bivši uporabniki storitev, ki želijo svoje izkušnje predati naprej. Med vsemi prostovoljci ti predstavljajo manj kot 4%.

Kljub ugotovitvi, da večina organizacij usposablja svoje delujoče (tako zaposlene kot prostovoljce), naju preseneča to, da čiste volonterske organizacije za mlade izvajajo vse vrste socialnih storitev, tudi kurativne programe (npr. zdravljenje različnih odvisnosti) in skrbstveno socialno pomoč (npr. varstvo otrok in mladih s posebnimi potrebami)⁵¹, katerih narava dela po najinem mnenju zahteva strokovno usposobljene kadre, ki pa v teh organizacijah niso zaposleni, ampak morebiti delujejo le kot zunanji sodelavci oz. prostovoljci. Medtem ko se čisti profesionalni organizaciji, ki sta sicer samo dve, na področju mladinske problematike osredotočata predvsem na izvajanje socialno-preventivnih programov (primarna in sekundarna preventiva), torej zgolj informirata in svetujeta mladim pri različnih težavah. (Tabela 6.5 v prilogi C)

Povprečje zaposlenih v anketiranih NNO je nizko glede na to, da nudijo mladim tudi zahtevnejše psihosocialne storitve, kar pa je zagotovo posledica skromnih možnosti za finančno pokritje stroškov redno zaposlenih kadrov. Finančna stiska, kot najpogostejša ovira,

---

⁵⁰ Nekatere organizacije brezposelnih na javnih delih ter vojake na civilnem služenju vojaškega roka ne smatrajo za prostovoljce, temveč za neke vrste pogodbene delavce, zaradi plačila, ki ga ti prejema in očitne razlike v motiviranosti – zlasti pri vojaki, ki po njihovem mnenju v organizacijah niso prostovoljno.

⁵¹ Med čistimi volonterskimi organizacijami je delež organizacij, ki izvajajo kurativo in skrbstveno socialno pomoč namreč višji od deleža pri drugih tipih organizacij. Med volonterskimi je takih 66,6%, med mešanimi in med profesionalnimi pa 50%. (Tabela 6.5 v prilogi C)

je nedvomno poglavitni vzrok za večino drugih težav, s katerimi se srečujejo tovrstne organizacije. V nadaljevanju tako predstavlja značilnosti financiranja anketiranih NNO.

Financiranje anketiranih organizacij

Poglavje zajema ugotovitve, kako organizacije pridobivajo sredstva za svoje delovanje, kateri so njihovi viri financiranja, kolikšen delež sredstev dobijo od posameznega vira ter njihovo lastno oceno glede uspešnosti pri pridobivanju sredstev.

NNO se pri svojem delovanju poslužujejo različnih načinov pridobivanja sredstev oz. pristopov k potencialnim donatorjem, na katere se največ anketiranih organizacij obrača z osebnimi in neosebnimi pismi (82% organizacij), osebno (79%) ter preko medijev (revije, časopis, radio, TV) (58%). 37% organizacij pridobiva sredstva za svoje delovanje s telefonskimi razgovori in prav toliko s posebnimi dogodki kot so dobrodelne prireditve, dražbe ipd., 16% organizacij pa se poslužuje metode pridobivanja donatorjev 'od vrat do vrat'. Najmanj organizacij je takih, ki iščejo donatorje preko elektronske pošte (13%), ki imajo klube darovalcev (8%), samo ena pa pridobiva sredstva v obliki zapuščin. (Tabela 4.1 v prilogi C)

Organizacije se pri iskanju financiranj ponavadi poslužujejo večjega števila metod, ki jih kombinirajo⁵². Kakšen je njihov uspeh pri tem oz. pri katerih donatorjih najdejo vir sredstev, nam prikazuje naslednja tabela, ki hkrati predstavlja prehod na pomemben del tega poglavja, v katerem sva ugotavljali kolikšen delež sredstev in od kod organizacije pridobivajo sredstva za svoje delovanje.

---

⁵² Organizacije se pri iskanju donatorjev praviloma ne zanašajo zgolj na eno samo metodo (kar 84% organizacij namreč uporablja vsaj dve ali več metod) čeprav je nekaj tudi takih (16%). Največ organizacij (29%) pa se pri pridobivanju sredstev poslužuje kombinacije štirih različnih metod. (Tabela 4.2 v prilogi C)

Tabela 3.3.5: Viri financiranja NNO

VIRI FINANCIRANJA	ŠT. NNO	% organizacij
članarina	17	36,2
lastna komercialna dejavnost	12	25,2
ustanova (fundacija)/sklad	5	10,6
dotacija države	20	42,6
dotacija občine	24	51,1
sredstva pridobljena na razpisih	33	70,2
koncesijska pogodba	6	12,8
donacije podjetij / sponzorstvo	34	72,3
prispevki in darila posameznikov	14	29,8
drugo	11	23,4
SKUPAJ	176	374,5

**

Podatki v tabeli kažejo, da donacije podjetij oz. sponzorstvo ter sredstva pridobljena na razpisih predstavljajo vir sredstev največjemu številu organizacij⁵³. Veliko je tudi organizacij, katerim vir sredstev predstavljajo dotacije občin in dotacije države, nekoliko manj pa je tistih, ki pridobivajo prispevke oz. darila posameznikov ter takih, ki se ukvarjajo z lastno komercialno dejavnostjo. Najmanj organizacij pridobiva sredstva s koncesijo in s strani ustanov ali skladov. (Tabela 3.3.5 in Graf 3.3.4)

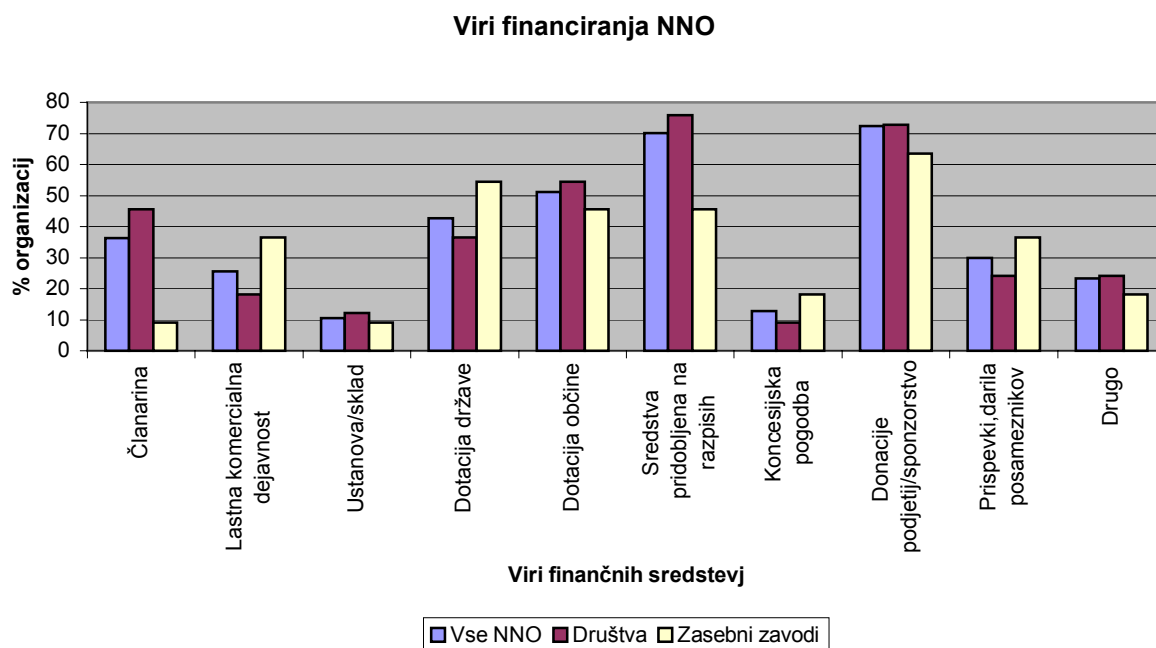
Graf v nadaljevanju prikazuje, da društvom najpogostejši oz. najpomembnejši vir financiranja predstavljajo sredstva pridobljena na javnih razpisih in donacije podjetij oz. sponzorstvo, sledijo dotacije občin, članarina ter dotacije države. Najredkejši vir sredstev, ki se pojavlja pri društvih pa je koncesija (Graf 3.3.4).

Pri zasebnih zavodih je zaporedje virov financiranja glede na pogostost pojavljanja nekoliko drugačno. Kot najpogostejši vir sredstev se pojavljajo donacije podjetij oz. sponzorstvo in dotacije države. Sledijo dotacije občin in javni razpisi, lastna komercialna dejavnost ter prispevki oz. donacije posameznikov. Zaračunavanje članarine v zasebnih zavodih ni v navadi, saj predstavlja vir financiranja le enemu zavodu, prav tako pa je redkost financiranje

⁵³ Dejansko število organizacij, ki dobijo sredstva od podjetij je 35, vendar ena organizacija na vprašanje 4.2 ni odgovorila. Tabela 4.5 (v prilogi C) namreč prikazuje, da dobi 20 (43,5%) organizacij od podjetij/sponzorstva finančna in materialna sredstva, 8 (17,4%) organizacij dobi le materialna sredstva, 7 (15,2%) organizacij pa dobi od podjetij le finančna sredstva (skupaj 35 organizacij). 11 (23,9%) organizacij ne dobi sredstev od podjetij.

s strani ustanov ali skladov (prav tako le en zavod) (Graf 3.3.4). Drugi viri financiranja društev so še dotacija škofije, prostovoljni in obvezni prispevki uporabnikov, 'EU Program Phare'⁵⁴, prenosna lastna sredstva ter financiranje s strani sorodnih NNO. Zavodi pa pridobivajo sredstva še z izvajanjem javnih del in z dobrodelnimi prireditvami, ki predstavljajo vir sredstev tudi eni ustanovi.

Graf 3.3.4:

*

Večje društvo pridobiva sredstva skoraj iz vseh navedenih virov (razen s strani ustanov in skladov), zveza društev pa se financira z lastno komercialno dejavnostjo, z dotacijami države, del sredstev pa pridobi tudi na razpisih in od donacij podjetij oz. s sponzorstvom. Sredstva s katerimi razpolaga ustanova pa so pridobljena na razpisih, z donacijami podjetij ter prispevki posameznikov. (Tabela 4.4 v prilogi C)

Lahko bi sklepali na dokaj pestro sestavo virov financiranja iz katerih organizacije črpajo sredstva za svoje delovanje, saj v povprečju pridobijo sredstva iz štirih virov (Tabela 4.6 v

⁵⁴ Program Phare je pobuda Evropske unije, ki zagotavlja državam srednje in vzhodne Evrope finančno pomoč za podporo procesa ekonomske preobrazbe, hkrati pa jim pomaga okrepiti njihove novooblikovane demokratične družbe. (<http://evropa.gov.si/vkljucevanje/program-phare/>)

prilogi C). Tudi če primerjamo med posameznimi organizacijskimi oblikami ni večjih razlik. Društva, zveza društev in ustanovi imajo v povprečju štiri različne vire financiranja, zasebni zavodi pa tri (izstopa le večje društvo z osmimi viri) (Tabela 4.9 v prilogi C). Vendar pa se nam pojavi vprašanje, ali lahko govorimo o pestrosti virov financiranja v pravem pomenu besede. Med temi štirimi viri se namreč najpogosteje pojavljajo viri javnih institucij (javni razpisi, dotacije države in dotacije občin), kar pomeni, da izhajajo pretežno iz državnega proračuna.

Glede na pogostost pojavljanja posameznih virov financiranja pa ne moremo sklepati tudi na količino sredstev, ki jih organizacije prejmejo od teh. Z drugimi besedami: povprečni delež sredstev (podarjen ali doniran) s strani določenega vira financiranja kaže, da večje število organizacij, ki se 'napajajo' iz posameznega vira, ne pogojuje tudi povečanja količine sredstev (v skupnem seštevku), kar je razvidno tudi iz naslednje tabele.

Tabela 3.3.6: Povprečja deležev sredstev NNO od posameznega vira financiranja

VIRI FINANCIRANJA	ŠT. NNO	NAJNIŽJA VREDNOST (%)	NAJVIŠJA VREDNOST (%)	POVPREČJE (%)	STD. ODKLON (%)
članarina	17	0,00	100,00	5,07	16,97
lastna komercialna dejavnost	12	0,00	100,00	6,00	18,00
ustanova (fundacija) / sklad	5	0,00	70,00	2,94	11,31
dotacija države	20	0,00	89,00	14,71	23,22
dotacija občine	24	0,00	90,00	14,56	21,53
sredstva pridobljena na razpisih	33	0,00	100,00	28,49	33,58
koncesijska pogodba	6	0,00	100,00	3,80	16,37
donacije podjetij / sponzorstvo	34	0,00	89,00	10,79	16,39
prispevki in darila posameznikov	14	0,00	100,00	8,58	23,39
drugo	11	0,00	41,00	5,04	12,03
SKUPAJ	176			100	

**

Med anketiranimi organizacijami gre za veliko raznolikost glede količine pridobljenih sredstev s strani posameznih virov financiranja⁵⁵. Največji delež sredstev organizacije v

⁵⁵ Ta raznolikost je razvidna iz opisnih statistik 'Minimum' in 'Maximum', ki kažeta razpone med najnižjo in najvišjo vrednostjo omenjenih sredstev. Standardni odkloni so pri vseh virih financiranja zelo visoki, v razponu od 11,3% do 33,6%. Kar pri polovici naštetih virov financiranja je razpon vrednosti deležev sredstev od 0% do 100%. (Tabela 4.7 v prilogi C)

povprečju pridobijo na javnih razpisih, od dotacij države ter dotacij občin. Sledi delež sredstev pridobljen od donacij podjetij⁵⁶, prispevkov in daril posameznikov, delež sredstev pridobljen z lastno komercialno dejavnostjo ter s članarino. Zelo nizek pa je delež sredstev pridobljen s strani koncesijskih pogodb ter ustanov oz. skladov. Sredstva iz drugih virov pa organizacijam v povprečju predstavljajo 5% vseh sredstev. (Tabela 3.3.6).

Izjemne so organizacije, ki predstavljajo dve skrajnosti na področju zagotavljanja sredstev za njihovo delovanje. Prve imajo samo po en vir prihodkov, katerega sredstva jim predstavljajo celoten (100%) prihodek⁵⁷. Od teh organizacij pridobi ena vsa sredstva z lastno komercialno dejavnostjo, ena s koncesijsko pogodbo, ena na javnih razpisih, ena s članarino, dvema organizacijama pa predstavljajo vsa sredstva prispevki in darila posameznikov.⁵⁸ Drugo stran pa predstavljajo tri organizacije, ki imajo kar osem različnih virov, iz katerih črpajo za delovanje potrebna sredstva.

V naslednjem grafu so prikazani povprečni deleži sredstev posameznih virov financiranja posebej za skupino društev in zasebnih zavodov v primerjavi z vsemi organizacijami za boljšo predstavbo razlik v strukturi financiranja. Društva najvišji delež sredstev v povprečju pridobijo s pomočjo javnih razpisov ter z dotacijami občin, od zavodov pa vidno odstopajo tudi pri donacijah s strani podjetij. Medtem ko zasebni zavodi glede pridobljene višine deležev sredstev v največji meri prednjačijo pri dotacijah države, pri lastni komercialni dejavnosti in pri sredstvih, pridobljenih s sklenjenimi koncesijskimi pogodbami z državo. (podatki v Grafu 3.3.5 povzeti iz Tabele 4.8 v prilogi C)

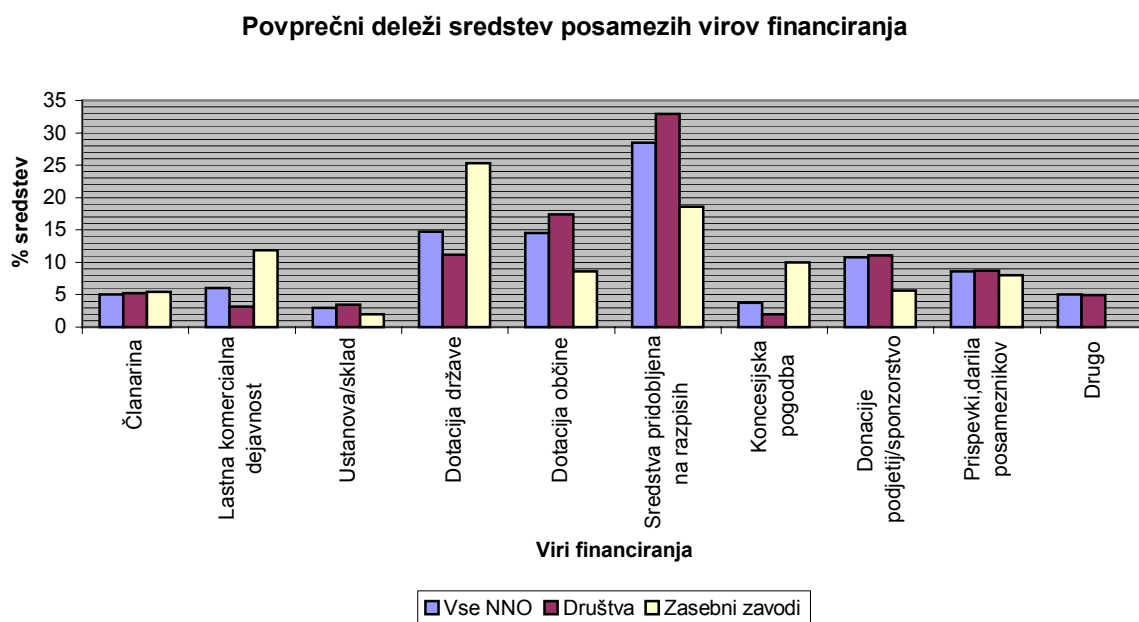
---

⁵⁶ Glede na to, da se je med viri financiranja najpogosteje pojavljal odgovor “donacije podjetij/sponzorstvo” (ki so vir sredstev v 34 (72,3%) organizacijah) pa je delež sredstev, ki ga organizacije v povprečju dobijo od tega vira nižji kot bi pričakovali.

⁵⁷ To je razvidno iz stolpca ‘najvišja vrednost (%)’ v tabeli 3.3.6.

⁵⁸ Med organizacijami z enim samim virom so štiri društva in dva zasebna zavoda. Med tremi, ki so registrirane na občinski ravni, sta dva društva, pri čemer se eno ‘preživlja’ samo s članarino in eno s prispevki posameznikov ter zasebni zavod (edini na občinski ravni), ki deluje na podlagi koncesijske pogodbe. Druge tri organizacije so registrirane na državni ravni, med katerimi eno društvo pridobi vsa sredstva na javnih razpisih, eno z donacijami posameznikov, zasebni zavod pa se ukvarja z lastno komercialno dejavnostjo.

Graf 3.3.5:

*

Glede na zgornje podatke lahko nedvomno rečemo, da igrajo državni viri zelo pomembno, če ne celo najpomembnejšo vlogo pri financiranju in posledično tudi obstoju anketiranih organizacij. Najvišji delež med vsemi sredstvi zajemajo namreč sredstva pridobljena na javnih razpisih, državne dotacije (državni proračun) in dotacije občin (občinski proračun), ki predstavljajo državna sredstva oz. sredstva javnih institucij. V skupino javnih oz. državnih sredstev pa spadajo tudi sredstva pridobljena s koncesijsko pogodbo, ki pomeni prenos izvajanja javne službe na zasebne izvajalce ter javno financiranje (subvencioniranje) zasebnih izvajalcev določenih (v tem primeru) socialnih storitev.

V nadaljnjem sva po razredih nanizali seštete deleže državnih sredstev z namenom, da bi prikazali finančno odvisnost anketiranih organizacij od javnega sektorja⁵⁹.

Tabela 3.3.7: Sredstva NNO dobljena od javnih institucij v razredih

SREDSTVA JAVNIH INSTITUCIJ - RAZREDI	ŠT. ORGANIZACIJ	%	POVPREČNA VREDNOST V RAZREDU (%)	NAJNIŽJA VREDNOST V RAZREDU (%)	NAJVIŠJA VREDNOST V RAZREDU (%)	STD. ODKLON (%)
1. razred	9	19,6	5,56	0,00	20,00	7,26
2. razred	5	10,9	34,00	25,00	40,00	6,52
3. razred	5	10,9	52,00	45,00	58,00	5,43
4. razred	12	26,1	76,41	65,80	80,00	4,80
5. razred	15	32,6	95,72	80,00	100,00	4,54
SKUPAJ	46	100	61,58	0,00	100,00	34,60

Vidno prevladuje število organizacij, katerim javna sredstva predstavljajo ključna sredstva za njihovo 'preživetje'. Več kot polovica organizacij namreč pridobi s strani države v povprečju od 65% do 100% sredstev (med njimi tretjina organizacij dobi v povprečju kar 96%), v skupnem seštevku pa vsem anketiranim organizacijam tovrstni prihodki v povprečju predstavljajo 62% vseh njihovih sredstev⁶⁰. (Tabela 3.3.7)

Med društvi in zasebnimi zavodi sta povprečja deležev obravnavanih sredstev skoraj enaka. Od javnih institucij pridobijo društva v povprečju 64%, zasebni zavodi pa 63% sredstev. Kljub visokemu povprečju odstotka, obstajajo tako društva kot zavodi, ki teh prihodkov sploh nimajo. Je pa na drugi strani kar polovica takih, ki dobijo od države več kot 75% državnih sredstev ali pa so celo popolnoma odvisne od javnega financiranja (le-to jim namreč predstavlja celoten vir prihodkov) (Tabela 4.9 v prilogi C). Na prvi pogled ni razlik v deležu javnih prihodkov med društvi in zasebnimi zavodi. Razlika se kaže šele v številu teh organizacij, ki od državnih virov pridobijo več kot 80% sredstev. Med društvi je namreč manj kot tretjina takih, med zavodi pa skoraj polovica (Tabela 4.11 v prilogi C). Večje društvo in

⁵⁹ Organizacije sva po vrednostih (seštetih) deležev teh sredstev razvrstili v pet enako širokih razredov z razponom 20%. Prvi razred zajema vrednosti od 0% do 20% državnih sredstev, drugi od 21% do 40%, tretji od 41% do 60%, četrti od 61% do 80% in peti od 81% do 100%.

⁶⁰ Med društvi je 64% takih, ki spadajo v četrti ali peti razred, kar pomeni, da dobijo od javnih institucij od 60% do 100% sredstev (30% društev dobi od 80 do 100% javnih sredstev). Med zasebnimi zavodi jih je kar 46% v petem razredu, en zavod pa je v četrtem razredu. Skoraj polovica zavodov (46%) dobi od javnih institucij od 80% do 100% sredstev. (Tabela 4.11 v prilogi C)

ena ustanova nista navedla podatka, zveza društev dobi od države 40%, ena ustanova pa le 10% sredstev. (Tabela 4.9 v prilogi C)

Ovisnost od javnega financiranja je še posebej občutna pri NNO na lokalni ravni. Med temi, ki so registrirane na občinski ravni, je namreč več kot dve tretjini (71%) takih, ki jim sredstva od javnih institucij predstavljajo 80-100% vseh prihodkov. Od organizacij, ki so registrirane na državni ravni pa jih le približno četrtnina pridobi tako visok delež javnih sredstev. (Tabela 6.7 v prilogi C)

Lahko rečemo, da je večina anketiranih organizacij odvisnih od (so)financiranja javnega sektorja, kar pomeni, da se pri iskanju finančnih sredstev za izvajanje socialnih programov za mlade in pri uresničevanju svojega poslanstva v največji meri opirajo na državo. Zato se nama je porajalo vprašanje, ali je država morda bolj nagnjena k financiranju NNO, ki nudijo zgolj specifično vrsto socialnih storitev. Tako sva deleže sredstev, ki jih organizacije pridobijo s strani države, primerjali glede na vrsto socialne pomoči, ki jo nudijo. Vendar pa med njimi nisva ugotovili večjih razlik. Večina organizacij s strani države pridobi več kot polovico sredstev, ne glede na to, katero vrsto socialne storitve izvajajo. Razlika se pojavi le pri organizacijah s programi skrbstveno socialne pomoči za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, saj večini tovrstnih NNO državni viri v povprečju predstavljajo manj kot polovico prihodkov. (Tabela 6.6 v prilogi⁶¹ C)

Zanimalo naju je tudi kakšno je mnenje v organizacijah o lastni uspešnosti glede zbiranja sredstev. Največ organizacij, več kot polovica, se je opredelilo za dovolj uspešne, več kot tretjina se jih ima za manj uspešne, samo tri so se ocenile za zelo uspešne, dve pa sta mnenja, da sta pri pridobivanju sredstev neuspešni (Tabela 4.12 v prilogi C). Te ocene so zgolj rezultat subjektivnih mnenj anketiranih, iz česar pa še ne moremo sklepati tudi na dejansko uspešnost tovrstnih organizacij pri pridobivanju sredstev. Na splošno pa je med njimi prisotno bolj negativno mnenje glede finančnega stanja oz. finančna nestabilnost, ki je trenutno ena najbolj 'žgočih' tem znotraj nevladnega neprofitnega sektorja.

---

⁶¹ Deleže sredstev, ki jih dobijo organizacije od javnih institucij (spremenljivka 'država') sva razvrstili samo v dva razreda (spremenljivka 'drvir2') zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti v celicah tabele. Prvi razred zajema organizacije, ki dobijo od 0,1% do 50% vseh svojih sredstev od javnih institucij. Drugi razred pa zajema organizacije, ki dobijo od 50,1 do 100% svojih sredstev od teh institucij. Organizacije, ki nimajo teh sredstev, sva izključili.

Komunikacija z javnostjo ter sodelovanje anketiranih organizacij s sorodnimi organizacijami

To poglavje opisuje, kako anketirane NNO predstavljajo sebe in svoje socialnovarstvene programe za mlade v javnosti, ali sodelujejo s sorodnimi organizacijami⁶² in na kakšen način.

Informiranje o programih, ki jih izvajajo NNO, je v širši javnosti pomembno, saj iz te izhajajo tako potencialni uporabniki kot donatorji pa tudi drugi izvajalci socialnih storitev. Za prve je pomembno, da vedo, kakšna pomoč jim je na razpolago in kje, za druge je pomembno, da jih NNO osveščajo o pomembnosti socialne problematike in da jih s tem morebiti spodbudijo k doniranju. Za tretje pa je pomembno zaradi seznanjenosti o že obstoječih programih, da se leti ne bi preveč podvajali.

Največ anketiranih organizacij informira javnost o svojem delovanju, programih in projektih z objavami v časopisih in revijah (82% organizacij) ter s splošno-informativnimi publikacijami (61%). Tudi deleži organizacij, ki se prezentirajo na druge načine niso majhni. Približno polovica organizacij informira javnost preko medijev (radia ali televizije) in prav toliko preko spletne strani na internetu, 41% pa jih v ta namen izdaja strokovno publikacijo (Tabela 5.1 v prilogi C). Drugi načini informiranja javnosti, ki se uporabljajo med tovrstnimi NNO so še tiskovne konference, predavanja, prezentacije, seminarji, okrogle mize, sodelovanje v televizijskih in radijskih oddajah, prirejanje dobrodelnih prireditev in razstav, informiranje preko znancev, z zloženkami, plakati, letaki, razglednicami ipd.

Glede na število različnih načinov informiranja javnosti, največ organizacij uporablja dva (29% organizacij) ali tri različne načine (28% organizacij). Zelo malo truda vlaga v informiranje 8% organizacij, saj se te poslužujejo le enega načina informiranja, 14% pa je takih, ki uporabljajo vse naštetje in še nekatere druge načine v komunikaciji z javnostjo. (Tabela 5.2 v prilogi C)

Poleg osveščanja širše javnosti o pomenu delovanja organizacij, pa je zelo pomembna ali celo najpomembnejša komunikacija med samimi NNO, ki delujejo na socialnovarstvenem

---

⁶² Z izrazom 'sorodne organizacije' misliva na vse vladne in nevladne neprofitne organizacije, ki delujejo na področju mladinske problematike oz., ki posredno in/ali neposredno nudijo socialno pomoč otrokom in mladostnikom.

področju znotraj NNS v Sloveniji in tujini, kot tudi z javnimi institucijami oz. javnim sektorjem.

Tabela 3.3.8: Povezovanje in sodelovanje NNO s sorodnimi organizacijami

	ŠT. NNO, ki sodelujejo	%	ŠT. NNO, ki ne sodejujejo	%	SKUPAJ	%
s sorodnimi vladnimi organizacijami	38	79,2	10	20,8	48	100
s sorodnimi domačimi NNO	45	88,2	6	11,8	51	100
s sorodnimi tujimi NNO	31	66,0	16	34,0	47	100
članstvo v mednarodni zvezi/org.	16	33,3	32	66,7	48	100

Z vladnimi organizacijami, katerih delovanje je povezano z mladinsko problematiko, in s sorodnimi domačimi NNO sodeluje oz. (vsaj) komunicira velika večina organizacij⁶³. Kar dve tretjini vseh pa jih sodeluje tudi s sorodnimi organizacijami v tujini⁶⁴. Nekoliko nižji pa je delež tistih NNO, ki so včlanjene v mednarodno zvezo ali organizacijo, teh je namreč le malo več kot tretjina⁶⁵. (Tabela 3.3.8)

Sodelovanje v največji meri oz. pri največjem številu organizacij temelji na podlagi izmenjav izkušenj (89% organizacij) ter na podlagi skupnih projektov (70%). Komunikacija med njimi poteka tudi na podlagi neformalnega poznanstva (36%), z izmenjavo baz podatkov (26%), z izmenjavo ali posredovanjem prostovoljcev (23%), sofinanciranje pa je način sodelovanja v 23% organizacij (Tabela 5.11 v prilogi C). Drugi načini povezovanja med organizacijami so še vzajemno sodelovanje pri izobraževanju, sodelovanje pri skrbi za uporabnike, članstvo v zvezah oz. asociacijah v Sloveniji in v tujini ter supervizije⁶⁶ in recenzije⁶⁷.

⁶³ Med NNO, ki sodelujejo z vladnimi organizacijami je 82% vseh društev, večje društvo, zveza društev in 82% zasebnih zavodov (Tabela 5.3 in Tabela 5.4 v prilogi C), med NNO, ki sodelujejo s sorodnimi domačimi NNO pa je 86% društev, večje društvo, zveza društev, ena ustanova ter vseh 11 (100%) zasebnih zavodov. (Tabela 5.5 in Tabela 5.6 v prilogi C)

⁶⁴ Med njimi je 66% društev, 64% zavodov, večje društvo, zveza društev in ena ustanova. (Tabela 5.7 in Tabela 5.8 v prilogi C)

⁶⁵ Med njimi je 30 % društev, 36% zasebnih zavodov, večje društvo in zveza društev. (Tabela 5.9 in Tabela 5.10 v prilogi C)

⁶⁶ Supervizija je (v psihoterapiji oz. skupinski dinamiki) nadzor izkušenega psihologa nad terapevtom ali vodjo skupine. (Veliki splošni leksikon, 1998: 4154) Npr. supervizijski sestanki v NNO so namenjeni pomoči prostovoljcem pri iskanju boljših rešitev pri delu oz. pogovoru o uspehih in razvijanju uspešnejših oblik prostovoljnega dela. (<http://www.z-misss.si/doc2/pro.htm>)

⁶⁷ Recenzija je presoja, krajša kritična (ali nekritična) ocena dela. (Verbinc, 1974: 600)

Iz navedenih podatkov dobimo predstavo, da so anketirane NNO zelo odprte in pripravljene na povezovanje med sabo oz. se zavedajo pomena medsebojnega sodelovanja. Vendar pa ima to sodelovanje tudi meje. NNO zaradi pomanjkanja in nepoznavanja načinov pridobivanja sredstev velikokrat delujejo med sabo konkurenčno. Najpomembnejši in najverjetnejši vir sredstev jim predstavlja država, pri kateri morajo za sredstva kandidirati s čim boljšim programom. V tem prizadevanju se preveč omejujejo na lastno organizacijo in se zapirajo vase, medtem ko pozabljajo na pomen povezovanja z drugimi organizacijami, ki bi jim omogočil načrtovanje boljših programov, bolj učinkovito delo in konec koncev samo realizacijo načrtov.

3.4. INTERPRETACIJA KVALITATIVNIH PODATKOV, PRIDOBLENIH Z INTERVJUJI

Poleg anketnega vprašalnika sva med anketiranimi organizacijami izvedli še intervju. Slednji je omogočil anketiranim, da izrazijo lastno mnenje in kritiko, kar pri vprašalniku zaradi zaprtih vprašanj ni bilo mogoče. Pridobljeni podatki z eno in drugo metodo se tako sicer ne izpodbijajo, dajejo pa vsak zase drugačno sliko. Zaradi tega jih moramo uporabiti skupaj, saj se dopolnjujejo, kar omogoča boljšo predstavo o dejanskem stanju tovrstnih organizacij. V nadaljevanju so predstavljena mnenja predsednikov anketiranih organizacij (pridobljena s pomočjo intervjujev) in mnenja predstavnikov NNO s področja socialnega varstva (povzeta iz razprave na okrogli mizi 'JOJ SOCIALA!' z dne 3. aprila, 2002). Na podlagi teh podatkov sva opisali današnje stanje obravnavanih organizacij in razmere v katerih delujejo, kot jih vidijo delujoči v NNO.

To poglavje zajema oz. se dotika vsebin kot so: teritorialna in vsebinska pokritost s socialnovarstvenimi programi za mlade, ki jih izvajajo NNO na področju RS, odnos države do NNO s področja socialnega varstva, sodelovanje med organizacijami, informiranje in obveščanje javnosti ter nepoznavanje NNO, problem financiranja in nestimulativnost zakonodaje. Poglavje sestoji iz subjektivnih mnenj predstavnikov različnih organizacij, odraža pa kritični pogled na razmere v katerih delujejo današnje NNO.

Teritorialna in vsebinska pokritost s socialnovarstvenimi programi za otroke in mladostnike v okviru NNO je po mnenju intervjujanih precej skromna. Določenih območij Slovenije

delovanje organizacij, ki se ukvarjajo s specifično mladinsko problematiko ne doseže. Po drugi strani pa so tudi programi, ki jih izvajajo tovrstne NNO, večrat enolični ali se podvajajo s programi javnih institucij, medtem ko specifične problematike nihče ne pokriva.

Nedvomno je prvi vzrok za maloštevilnost in enoličnost programov ravno močna odvisnost od države, ki 'diktira' vsebine teh programov v NNO. Prevladujoče mnenje glede na intervjuje je, da je avtonomija tovrstnih organizacij omejena že na razpisih, kjer se postavljajo prednje zahteve in navodila države, kakšne programe in na kakšen način naj jih izvajajo, vkolikor želijo prejeti javna sredstva. Torej država določa kaj je za otroke in mladostnike pomembno. Tudi po mnenju Nina Rodeta (2001: 9) predvsem novonastale NNO na področju socialnega varstva pri nas, razen iz proračuna, nimajo drugih rednih virov financiranja, zato je sofinanciranje države tudi močan vzvod, s katerim le-ta usmerja in vpliva na razvoj tovrstnih organizacij, predvsem s selektivnim financiranjem nekaterih projektov, ki po njenem mnenju najbolj zadovoljujejo določene potrebe ljudi. Pred NNO se tako postavljajo približno iste zahteve in kriteriji za delovanje kot za centre za socialno delo in druge javne institucije na področjih, ki jih pokrivajo. Namesto deinstitutionalizacije prihaja do obratnega procesa - NNO se na nek posreden način institucionalizirajo v skladu s postavljenimi zahtevami za možnost pridobitve javnih sredstev. Te zahteve in pogoji za kandidiranje za državna sredstva omejujejo inovativnost socialnovarstvenih programov za mlade, medtem ko ni posebej predvidenih sredstev pomoči za inovacije in eksperimente na tem področju. Vnaprej se predpisujejo omejitve za delovanje in delovna področja, tako da ni nič prepuščeno spontanosti. To pa omejuje NNO, ki izhajajo iz dejanskih in konkretnih primerov vsakdanjega življenja in niso oz. ne bi smele biti omejene s predpisi, ki omejujejo javne institucije.

NNO naj bi ponujale svoje storitve za otroke in mladostnike tam, kjer jih država ne more. S svojim fleksibilnim značajem in znanjem, ki izhaja iz življenjskih situacij, naj bi nudile kvalitetnejše storitve in inovativnejše programe. Zagotavljale naj bi torej pomoč, ki bi se artikulirala v skladu z vse bolj raznovrstnimi potrebami mlade generacije. Le tako bi bile družbeno koristne in pomembne za demokratično postmoderno državo. Zaradi previsoke odvisnosti od države pa se dogaja ravno nasprotno. Večkrat se zgodi, da 'po nareku' države opravljajo enake dejavnosti in na enak način kot javni zavodi. Sodelovanje med državo in NNO ima pri nas namreč še vedno značaj odnosa 'gospodar - hlapec'. Pomembno je, da NNO neposredno, strokovno in konkretno ukrepajo v sodelovanju z javnimi institucijami, ne kot

njihovo nadomestilo ali nasprotje, oz. v sodelovanju s tistimi organizacijami, katerih naloga je spopadanje z mladinsko problematiko oz. z mladostnimi stiskami (Picchi, 1995: 28).

Zaradi pomanjkljivega sodelovanja, predvsem med samimi NNO, se mnogo programov podvaja. Posledica tega je slaba informiranost organizacij o dogajanju 'pri sosedih', saj skušajo zaradi strahu pred konkurenco svoje ideje obdržati zase. Večinoma so NNO nezaupljive druga do druge in se doumejo kot konkurenco. Sodelovanje ima postavljene 'meje', morda tudi zato, ker NNO niso dovolj specializirane za posamezne storitve. Zaradi tega si prekrivajo področja dela in konkurirajo za ista sredstva. V intervjuju se pojavi celo izjava, da organizacije ena od druge prevzemajo ideje in jih prijavljajo kot lastne projekte. Takšna in podobna mnenja kažejo na visoko stopnjo nezaupanja in obliko nezdrave konkurence med samimi NNO. Tak način dela pa je zelo 'proti uporabnikom'. NNO bi morale spoznati delo drugih institucij in se z njimi tudi povezovati v skupnem prizadevanju za delovanje v korist uporabnikov. Podatki o drugih organizacijah in strokovnjakih so zelo pomembni tudi zato, da lahko le-te usmerjajo uporabnike v druge NNO s primernimi programi, vkolikor ne izvajajo določene vrste storitev ali pa se ne čutijo dovolj sposobne za nudenje specifične pomoči.

Neinformiranost pa ima več razsežnosti. Problema ne predstavlja le med NNO, temveč tudi pri (potencialnih) uporabnikih in na splošno v širši javnosti. Rezultati analize podatkov empirične raziskave sicer kažejo, da organizacije dobro informirajo javnost o sebi in svojem delovanju, vendar pa sva mnenja, da je kljub temu večji del anketiranih NNO (ali vsaj dejavnost le-teh) javnosti še precej neznan, njihovo delovanje pa netransparentno. Informacije o njihovem obstoju in delovanju se dobijo le na določenih lokacijah, kot so informativni centri in 'info točke' za mlade (bilteni, letaki,...), so pa tudi take NNO, katerih narava dela zahteva visoko stopnjo anonimnosti, zato jih je tudi težje najti. Poleg tega pa se zaradi neprofitne dejavnosti in odvisnosti od 'podarjenega' same tudi ne reklamirajo ali pa finančno tega niso niti zmožne. Članki, ki so objavljeni o njih, se največkrat najdejo v specifičnih revijah, katerih krog bralcev je prav tako specifičen in ozek. Če pa so poleg tega še objavljeni samo enkrat do dvakrat letno, res ne moremo govoriti o pravi 'razsvetljenosti' javnosti. Informiranje na način kot obstaja torej nima prave teže; je prešibko in ne doseže vseh uporabnikov.

Informacije o posameznih anketiranih organizacijah se med uporabniki pogosto širijo zgolj 'od ust do ust'. Po mnenju intervjuvanih je osebna izkušnja mladostnika ponavadi tudi najboljša reklama za projekte, ki jih organizacija izvaja - je najcenejša in najbolj usmerjena k pravemu uporabniku. NNO tiskajo sicer tudi letake, obveščajo medije, vendar predvsem tiste, ki objavljajo tekste zastoj, vse več pa jih ima tudi spletno stran. Še vedno pa se zgodi, da veliko ljudi za njih sploh ne ve, saj le-ti določenih informacij ne 'registrirajo', dokler jih sami ne potrebujejo.

Nepoznavanje NNO se kaže tudi v gospodarski sferi. Zaradi nepojasnjene pomembnosti in 'gospodarske nezanimivosti' tovrstnih organizacij, le-te profitnemu sektorju predstavljajo breme. Med podjetji se pojavljajo mnenja, da je NNO preveč za slovenski trg, poleg tega pa je njihovo število in celotno področje NNS nepregledno. Prave povezave med profitnim in neprofitnim sektorjem pri nas ni, kot je tudi ni med NNO samimi, saj konkurirajo med sabo, namesto da bi poiskale skupni interes v oblikovanju mrežnega delovanja. Nekateri podjetniki jim tako napovedujejo, da NNO v takih razmerah in v takem številu ne bodo preživele, zaradi česar tudi ne vidijo smisla, da bi jih financirali (Okrogla miza 'JOJ SOCIALA!', 2002). Ker NNO ponavadi zaradi neprofitne usmerjenosti nimajo kadrov, ki bi bili podkrepljeni z znanjem s področja 'fund-raisinga', trženja in marketinga, tudi ne morejo in ne znajo razviti novih načinov pristopa k potencialnim donatorjem iz profitnega sektorja, da bi jim bili 'investicijsko zanimivi'.

Ker subvencijska sredstva za NNO zaradi varčevalnih ukrepov javnih proračunov postajajo vedno skromnejša, zahteve po učinkovitosti in transparentnosti pa vedno strožje, se bi moralo doseganje ciljev NNO vedno bolj zgledovati po tržnih in ekonomskih pravilih igre (Lutter, 2000: 39). Razvoj na področju neprofitnega menedžmenta zelo zaostaja za rastjo števila NNO, ki kot neprofitne in dobrodelne institucije niso seznanjene z mehanizmi trženja, niti nimajo ustreznih kadrov, ki bi svoje marketinško znanje vpeljali tudi v tovrstne organizacije ali pa v trženju niti ne vidijo rešitve za ureditev finančnih vprašanj. Nekaterim se celo zdi, da trženje, kot način preživetja organizacije, sploh ni združljivo z načeli NNO. Z neznanjem o gospodarskih pravilih pa v sedanjem kapitalistično usmerjenem sistemu razvoj NNO ne bo mogoč. Brez finančnih sredstev danes na žalost tudi dobrodelništvo ni mogoče.

Širša javnost je še premalo seznanjena s pomenom NNO, 'kultura dobrodelništva' pri nas ni razvita, NNO pa nimajo sredstev za izdatne reklame in stalno ter obširno obveščanje javnosti,

ki tako nima vpogleda v 'notranjost'. V trenutku razkritja pomanjkljivosti v delovanju le-teh oz. v razkritju morebitnih zlorab (npr. porabe sredstev v dvomljive namene) pa se lahko to neznanje in nezavednost o pomembnosti NNO zelo hitro prelevi v nezaupanje. Dejstvo je, da na področju NNS še ni izoblikovanih mehanizmov, s katerimi bi lahko učinkovito nadzorovali delovanje in rast NNO. Poudarja se pomen rasti tega sektorja, nastajanje novih NNO, da bi te po številu zadoščale celotni populaciji mladih, zapostavlja pa se sočasno zagotavljanje pogojev za nadaljni obstoj le-teh ter razvoj kontrolnih mehanizmov za vodenje evidence in nadzor nad njihovim delovanjem. Kot primer izpostavlja Centralni register RS, ki na vpogled o obstoječih NNO ponuja samo zmešnjava. Če torej že samo evidentiranje ni učinkovito, kako naj bi se potem razvil učinkovit sistem financiranja in sodelovanje z javnim in profitnim sektorjem.

Obstaja pa nekaj organizacij ('info-točk' za mlade), ki poskušajo premostiti nepreglednost nad izvajalci socialnih storitev, z oblikovanjem in dopolnjevanjem podatkovnih baz. Za primer navajava Mladinsko informacijsko svetovalno središče Slovenije (MISSS), ki ureja bazo podatkov (na internetni strani <http://www.z-miss.si/katalog>) z osnovnimi informacijami o posameznih organizacijah in vsebinah njihovih programov za otroke in mladostnike z namenom, da bi bile na enem mestu zbrane vse informacije o organizacijah, ki delajo za mlade oz. z mladimi.⁶⁸

Večina organizacij ugotavlja, da je pri nas mladim zelo veliko nedostopnih informacij, zato jih poskušajo narediti vidne predvsem s pomočjo elektronskih oglasnih tabel na Internetu, z izdajanjem brošur pa tudi raznih knjižic, kjer objavljajo novice o dogajanjih in ponudbah za mlade, saj morajo biti informacije dostopne vsem mladim, ne samo tistim, ki si to lahko privoščijo (<http://www.mladinski-ceh.si>). Vendar pa se vsaka po svoje lotevajo te problematike, zato so informacije, ki jih ponujajo nepregledne in nepovezane. Ob velikem številu NNO s področja socialnega varstva je namreč skoraj nemogoče poiskati in zbrati vse podatke o projektih, ki se izvajajo (tudi) za otroke in mladostnike.

Poleg tega je težko voditi tudi evidenco nad samim obstojem in delovanjem NNO, saj zakonodaja poleg vpisa organizacije v register ne predvideva tudi njenega izbrisa ob

---

⁶⁸ Zbornik programov Urada RS za droge je prav tako eden od poskusov, da bi bile v pisni in elektronski obliki (http://www.over.net/zasvojenost/droge_programi_uvod.htm) zbrane informacije o programih za pomoč zasvojenim, ki potekajo v RS.

prenehanju. Po mnenju Sreča Dragoša (v recenziji o Vodniku po nevladnih organizacijah v Sloveniji) je dostopna statistika neuporabna za predstavitev NNS, saj to področje v razpoložljivih uradnih podatkih ni niti enoznačno niti razločno zajeto poleg tega pa je sploh nejasno, katere organizacijske oblike, ki so registrirane, so dejansko 'žive' in katere ne (Dragoš, 2000). Še ena pomanjkljivost naše zakonodaje je, da nimamo zakonske opredelitve termina za t.i. NNO. Obstaja le vrsta neformalnih opredelitev posameznih avtorjev, ki jih najdemo v strokovni literaturi (http://www.pic.si/projekti/doc/NVO_porocilo2000.doc). Nedefiniranost termina NNO je nedvomno eden izmed vzrokov za nepreglednost nad njihovim obstojem kot tudi delovanjem.

Pravna ureditev NNO je pri nas na splošno še vedno zelo nedorečena oz. nedodelana. To se kaže tudi na področju davčne zakonodaje, ki predstavlja veliko oviro za delovanje NNO, saj je po mnenju intervjuvanih nestimulativna in gospodarskih organizacij ne vzpodbuja k doniranju. Takšna kot je, ne podpira delovanja NNO, država pa ni zainteresirana za spremembo fiskalne politike na tem področju. Negativno mnenje o odnosu države do NNO je posledica številnih neuspešnih poskusov vplivanja na spremembo zakonodaje s strani društev v okviru Centra nevladnih organizacij, ki so že pripravili vrsto predlogov za spremembo davka na dodano vrednost, davka na dobiček ipd. Država dobiček od davkov preliva v proračun, nato pa z razpisi del sredstev nadzirano razdeli med NNO, s tem pa je bistveno okrnjena finančna samostojnost le-teh.

Problem se torej na prvem mestu pojavi pri finančnih sredstvih. Viri napajanja ostajajo premaloštevilni, da bi se NNO po nastanku lahko naprej razvijale. Poleg njihove nezmožnosti samofinanciranja pa je tudi v zavesti delujočih v NNO prisotno pričakovanje, da mora država financirati njihovo dejavnost v pretežni meri. Tiste, ki jih država financira, pa niso razvile lastnih programov za zbiranje sredstev. Tako ostaja relativno visoka stopnja odvisnosti NNO od države. Novo nastale in že obstoječe NNO torej vidijo najverjetnejši vir sredstev v državi, ki pa daje v ta namen le omejeno količino sredstev iz državnega proračuna. Poleg tega prevladuje tudi mnenje, da so kriteriji po katerih država deli sredstva, zelo pristranski. Več denarja naj bi dobile organizacije s takimi projekti, ki so bolj ali manj institucionalno naravnani (torej tisti projekti, ki naj bi se opravljali v javnih socialnovarstvenih zavodih).

Skromne možnosti za finančno pokritje delovanja slovenskih NNO in njihova razmeroma skromna uspešnost in usposobljenost v samofinanciranju sta med glavnimi ovirami, ki

hromijo razvoj in učinkovitost NNS. Ta problematika je pri nas še posebej žgoča, saj imajo v primerjavi z evropskimi, naše NNO na voljo manj podpornih programov raznih fundacij, (kar potrjujejo tudi podatki iz najine raziskave) kultura donatorstva in sponzorstva je slabo razvita, davčna zakonodaja pa tega procesa tudi ne vzpodbuja dovolj (Marega, 1998).

V zaključnem poglavju bova podali sklepne ugotovitve empirične raziskave, s katerimi bova potrdili ali zavrnili postavljene hipoteze in podali predloge za nadaljni razvoj NNO, ki se ukvarjajo z mladinsko problematiko na področju socialnega varstva, kot tudi celotnega nevladnega neprofitnega sektorja.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ NNO

Z analizo podatkov empirične raziskave oz. s podatki, pridobljenimi s pomočjo anketnega vprašalnika, intervjujev ter okrogle mize, sva prišli do določenih ugotovitev, ki so navedene v tem poglavju.

Na področju dela z otroci in mladimi med anketiranimi organizacijami (glede na organizacijsko obliko) prevladujejo samostojna društva, vendar pa tudi število zasebnih zavodov ni majhno kot sva pričakovali glede na mnenja nekaterih avtorjev, ki pravijo, da je ta oblika organiziranosti za NNO s socialnega področja redka (Hrovatič, 1998) in da za civilno družbo nimajo večjega pomena (Trstenjak, 1998). Druge vrste NNO (zveza društev, društva v okviru zveze, ustanovi in verska organizacija) pa med anketiranimi zajemajo zelo majhen delež. Slednje so vse locirane v glavnem mestu, v krajih izven ljubljanskega področja pa opravljajo svoje poslanstvo zgolj društva z izjemo enega zasebnega zavoda.

V prvi hipotezi sva domnevali, da je *NNO, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike, na celotnem območju RS premalo. Poleg tega izvajajo predvsem programe preventive (npr. informiranje in svetovanje mladim), kurativni programi (npr. zdravljenje različnih odvisnosti) pa se izvajajo v najmanjši meri.*

Večina anketiranih NNO ima sedež v Ljubljani, le petina organizacij pa v drugih krajih po Sloveniji. Koncentracija v glavnem mestu je očitna, število tovrstnih organizacij v drugih občinah pa je zelo majhno. Posledično bi lahko sklepali, da v določenih regijah RS ni NNO, ki bi nudile socialnovarstvene storitve otrokom in mladostnikom, oz. ni NNO, ki bi reševale določeno mladinsko problematiko. Zaradi tega nesorazmerja, bi lahko rekli, da je pokritost teritorija RS s socialnovarstvenimi storitvami za mlade s strani NNO zelo selektivna.

Če pa upoštevamo raven, na kateri so te organizacije registrirane, vidimo, da je kar dve tretjini organizacij v Ljubljani in petina organizacij v drugih občinah (skupaj malo več kot polovica vseh anketiranih) registriranih na državni ravni, kar pomeni, da naj bi izvajale programe na nacionalnem nivoju oz. na področju celotne države. S tem bi se nesorazmerje v pokritosti teritorija RS s tovrstnimi NNO (glede na število teh v Ljubljani v primerjavi s številom v

drugih občinah) omililo. Vprašanje pa je, ali dejavnosti teh organizacij res zajemajo teritorije, kot so bili z njihovo registracijo določeni.

Z ravni registracije je povezano tudi število drugih enot, ki jih imajo organizacije na različnih lokacijah. Če je organizacija registrirala svoje delovanje na ožjem področju (občina), je manj verjetno, da bo imela še druge enote. Še med tistimi, ki so registrirane na državni ravni, jih več kot polovica nima enot. Organizacijske enote pa so po najinem mnenju zelo pomembne, saj naredijo organizacijo bolj učinkovito pri delovanju, saj le-ta tako s svojimi programi lažje zajame večji teritorij in več mladih, ki se znajdejo v težavah. Enote, ki so 'posejane' na različnih lokacijah, omogočajo organizacijam sočasno prisotnost na več območjih in neposredno bližino mladim, ki se morda ne bi odločili iskati pomoči v oddaljenem kraju. Ta razcepljenost organizacij na več lokalnih enot omogoča tudi boljše poznavanje specifičnih problemov in bolj osebni pristop k uporabnikom, saj zajamejo ožjo populacijo mladih v določenem okolju. Organizacije brez enot pa so na drugi strani v glavnem aktivne zgolj na svojem sedežu, ki pa ga ima večina anketiranih v Ljubljani, s čimer je dostop do določene pomoči mladim iz drugih krajev omejen.

Če povzamemo, ima približno polovica organizacij svoje področje delovanja registrirano na nacionalnem nivoju. Od teh jih ima manj kot polovica enote na različnih lokacijah. Ostane nam približno četrtnina organizacij, katerih dejavnost sega v področja izven glavnega mesta, ob predpostavki, da so njihove enote locirane v drugih krajih izven območja občine Ljubljana. Pokritost je glede na takšna dejstva res zelo selektivna, *kar potrjuje prvi del najine hipoteze.*

Tudi po mnenju intervjuvanih je glede na naraščajočo problematiko mladih tovrstnih NNO premalo,⁶⁹ še zlasti v drugih regijah Slovenije, izven ljubljanskega področja. Pri tem moramo upoštevati še vrste socialnih storitev oz. pomoči, ki jih v svojih programih organizacije nudijo. Med intervjuvanimi namreč prevladuje mnenje, da je istovrstnih NNO, ki se ukvarjajo z določeno mladinsko problematiko, premalo oz. jih skorajda ni. To mnenje potrjuje tudi najina raziskava, ki je pokazala, da se med anketiranimi v največji meri izvaja primarna in sekundarna preventiva, socialno kurativo izvaja tretjina organizacij, najmanj pa je takih, ki bi nudile storitve terciarno preventivne narave ali skrbstveno socialno pomoč.

---

⁶⁹ Primer: MISSS, ki je lociran v Šiški s 75.000 prebivalci, dela za celo Slovenijo (ima le enega zaposlenega), v primerjavi s podobnim centrom na Finskem, v mestu s 36.000 prebivalci (poleg 'part time' zaposlenih ima še devet polno zaposlenih). (Podatki iz intervjuja)

V primerjavi med občinami, v katerih imajo organizacije sedež, je le tretjina organizacij, ki izvajajo terciarno preventivo, locirana v krajih izven Ljubljane. Od organizacij, ki nudijo skrbstveno socialno pomoč, pa le četrtnina. Tudi med tistimi, ki vodijo kurativne programe je večina v Ljubljani, le dobra petina pa jih ima sedež izven glavnega mesta.

Deleži organizacij, ki izvajajo posamezno vrsto socialnih storitev v občini Ljubljana in deleži organizacij v drugih občinah so si podobni. Ne glede na občino povsod prevladuje izvajanje primarne in sekundarne preventive. To pomeni, da tovrstne NNO v največji meri informirajo, svetujejo osebno ali po telefonu, izvajajo humanitarne dejavnosti in nudijo pomoč otrokom in mladim, ki se znajdejo v težavah ali stiski. Malo je organizacij, ki bi izvajale socialno kurativo (zdravljenje različnih odvisnosti), še manj pa je takih, ki bi nudile skrbstveno socialno pomoč (programi za posameznike z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju) ali terciarno preventivo (preprečevanje hujših posledic).

Visoki deleži pojavljanja preventivnih programov so posledica tega, da se NNO ne osredotočajo zgolj na posamezno specifično problematiko mladih, temveč ponavadi nudijo več vrst socialnih storitev hkrati. Te se namreč medsebojno dopolnjujejo, zato je neizogibno, da organizacija, ki npr. nudi določen kurativni program, hkrati tudi svetuje ali informira s področja socialne problematike, na katerega je orientirana. Pogostost preventivnega socialnega dela je vzrok, da se med vsebinami projektov največkrat pojavljajo svetovanja po telefonu ali osebno v stiski, informiranje mladih o različnih oblikah socialnovarstvene pomoči, pomoč pri učenju ter počitniški programi. Bolj redke so organizacije, ki se ukvarjajo z zdravljenjem različnih odvisnosti, najmanj pa je takih, ki mladim nudijo zatočišče, kar bi lahko povezali s prostorsko stisko, predvsem pa s pomanjkanjem finančnih sredstev.

Iz navedenega lahko tudi drugi del hipoteze potrdimo, vendar ne v celoti. Programi, ki jih izvajajo tovrstne organizacije so precej enolični. Večina organizacij namreč izvaja primarno in/ali sekundarno preventivo, v najmanjšem številu pa skrbstveno socialno pomoč in terciarno preventivo. *Pogostost izvajanja socialne kurative, kot sva predvidevali, ni najmanjša.*

Enoličnost programov bi lahko poskušali opravičiti s številnimi težavami, ki preprečujejo razvoj in inovativnost v delovanju organizacij. Na prvem mestu so med njimi finančne težave in posledično težave pri rednem zaposlovanju strokovnega kadra. Na splošno velja, da je stopnja profesionalizacije NNO v Sloveniji zelo nizka. Predvidevali pa sva, da se stopnja

zaposlenosti v NNO na področju socialnega varstva v primerjavi s stopnjo zaposlenosti v celotnem NNS (ki vključuje številna športna, kulturna ipd. društva) razlikuje, že zaradi samih razlik v naravi in zahtevnosti dela.

V naslednji hipotezi sva tako domnevali, da je ***povprečje zaposlenih v anketiranih NNO, glede na naravo dela (socialno varstvo), višje od povprečja, ki velja za vse NNO v Sloveniji, delujoči v teh organizacijah pa so za delo z otroki in mladostniki v stiski primerno usposobljeni.***

Glede na tip NNO sta med anketiranimi le dve organizaciji čisti profesionalni, malo več kot petina jih je čistih prostovoljnih, prevladujejo pa organizacije mešanega tipa. Delo tako poteka večinoma v sodelovanju med zaposlenimi z določenim strokovnim znanjem in prostovoljci, ki ponavadi z lastnimi izkušnjami dopolnjujejo in povečajo učinkovitost pomoči, ki jo organizacija nudi mladim uporabnikom.

Glede na podatke iz intervjujev, med redno in honorarno zaposlenimi ter zunanjimi sodelavci – strokovnjaki, prevladujejo (po formalni izobrazbi) predvsem socialni delavci, socialni in specialni pedagogi, sociologi in psihologi. Glede na primarno dejavnost organizacij se pojavijo ponekod še likovni pedagogi, delavni terapevti, doktorji medicine, profesorji VŠSD, etnolog,... Drugi profili kadrov, ki niso neposredno vezani na področje socialnega varstva (kot so pravniki, ekonomisti, administrativni delavci ipd.), so zastopani v manjši meri. Kader je tako večinoma vezan na socialno delo, prednost pri zaposlitvi pa imajo tisti, ki že imajo izkušnje na področju dela z mladimi.

V NNO je strokovnega kadra vedno primanjkovalo, vendar ne zaradi pomanjkanja strokovnjakov, temveč zaradi finančnih težav pri zaposlitvi le-teh ter zaradi nestabilnih pogojev dela. Anketirane NNO zaposlujejo kadre večinoma preko javnih del, torej za določen čas (eno leto), kar pa je prekratko obdobje, da bi le-ti imeli možnost optimalno razviti svoje sposobnosti in da bi dosegali željene rezultate. Dolgoročno zaposlovanje pa je za tovrstne organizacije velikokrat previsok strošek. Ravno zaradi tega se med profili kadrov redkeje pojavljajo strokovnjaki s poslovnega področja, ki bi v NNO dvignili raven znanja vodenja in poslovanja organizacije, saj si jih ne morejo privoščiti.

Vse bolj se opaža, da je mladinsko delo strokovno še vedno zelo slabo podprto, zato se vse več NNO odloča za programe izobraževanja sodelavcev. Poleg izobraževanja in usposabljanja pa pripravljajo tudi razna gradiva in pripomočke za kvalitetnejše delo z mladimi (<http://www.mladinski-ceh.si>). Med anketiranimi organizacijami jih večina dodatno izobražuje in usposablja tako svoje zaposlene kot tudi prostovoljce pred nastopom dela na programih in projektih. Če je to usposabljanje tudi kvalitetno in učinkovito, bi lahko rekli, da so izvajalci projektov dobro podkovani na področju specifične problematike mladih, s katero se bodo ukvarjali.⁷⁰

Ker med prostovoljci v anketiranih organizacijah prevladujejo predvsem dijaki in študentje, ki (še) niso strokovno podkrepljeni, le-ti sodelujejo predvsem pri projektih in programih preventivne narave, kjer kot sovrstniki uporabnikov še najbolj poznajo težave mlade generacije. Udeležba staršev oz. svojcev pa je med prostovoljci nepričakovano nizka glede na to, da se delo v teh organizacijah nanaša na populacijo otrok in mladih. Kot prostovoljci so zelo pomembni tudi bivši uporabniki, ki svoje izkušnje predajajo naprej (predvsem na področju različnih oblik zasvojenosti), vendar pa so med anketiranimi zastopani bolj redko.

Meniva, da so pri zahtevnejših storitvah socialnega varstva, kot sta socialna kurativa in skrbstvena socialna pomoč, potrebne tako izkušnje kot določena mera strokovnega znanja. Ker je zaposlenost v NNO na splošno nizka, strokovnjaki, ki so redno zaposleni drugje, pa v organizacijah sodelujejo kot prostovoljci v manjši meri (v manj kot tretjini anketiranih organizacij), sklepava, da se tudi zaradi tega organizacije redkeje odločajo za opravljanje omenjenih storitev, ki zahevajo več specifičnih izkušenj in znanja.

Glede na vrsto socialnih storitev, ki jih izvajajo organizacije (ali gre za informiranje, svetovanje ali pa za zdravljenje odvisnosti), sva tako domnevali, da bo veliko več zaposlenih v organizacijah s programi socialne kurative ali skrbstvene socialne pomoči, vendar pa se proti najinim pričakovanjem število zaposlenih bistveno ne spreminja. Razlika v zaposlenosti se kaže le med posameznimi skupinami organizacij – v društvih je v povprečju zaposlena ena oseba na organizacijsko enoto, v zasebnih zavodih pa je to povprečje precej višje, saj znaša kar pet zaposlenih na organizacijo. Če pa zajamemo vse anketirane organizacije, sta v povprečju zaposleni dve osebi na organizacijsko enoto, kar pa je še vedno višje od splošnega

---

⁷⁰ Primer: Šolanje v pristojnosti matične organizacije The Art of Living Foundation, ki poteka za evropske države v Evropskem centru v Nemčiji. (Podatki iz intervjuja)

povprečja zaposlenosti v vseh organizacijah NNS pri nas, ki znaša le 0,4 (Kolarič in drugi, 2002), torej niti ena zaposlena oseba na NNO.

Kot zanimivost sva izračunali še hipotetično stopnjo profesionalizacije v NNS, če bi podatki najine raziskave veljali za vse NNO v Sloveniji. Ta bi ob pogoju, da bi NNO imele v povprečju 2 zaposlena, znašala kar 4,2%⁷¹ namesto sedanjih 0,7%. Kljub izračunani visoki hipotetični stopnji zaposlenosti v NNS pa meniva, da bi morale biti povprečno število zaposlenih v anketiranih organizacijah še višje, zaradi zahtevnosti storitev, ki jih opravljajo. Primanjkljaj zaposlenih kadrov v organizacijah tako zapolnjuje visoko število prostovoljcev (razmerje med njimi znaša namreč kar 55 prostovoljcev na eno zaposleno osebo) pri nudenju pomoči otrokom in mladim v socialni stiski, ki kaže na visoko stopnjo solidarnosti in altruizma predvsem med mladimi, ki jih je med prostovoljci največ.

Glede na povedano bi lahko takoj sklepali na pravilnost prvega dela navedene hipoteze, vendar pa povprečje zaposlenih ni popolnoma primerljivo s povprečjem celotnega NNS. Nedvomno je na področju socialnega varstva res več zaposlenih kot na nekaterih drugih področjih dejavnosti NNO, toda v najini raziskavi so poleg rednih zajeti tudi pogodbeno oz. honorarno zaposleni. Drugi del hipoteze pa lahko potrdimo ob dejstvu, da velika večina organizacij svoje delujoče usposablja. Vkolikor so programi usposabljanja na splošno kvalitetni in zares dobro pripravijo zaposlene kot tudi prostovoljce za opravljanje nalog v socialnovarstvenih storitvah in ob dejstvu, da organizacije zaposljujejo v večjem delu kadre z izobrazbo, ki je povezana z njihovim delom v le-teh, meniva, da so delujoči v anketiranih organizacijah primerno pripravljeni na izzive in so zaradi tega (kot tudi zaradi lastne želje po tovrstnem delu) tudi zelo učinkoviti pri svojem delu. *Zaradi nepopolnih podatkov hipoteze tako ne moreva niti sprejeti niti zavrniti.*

Kljub najinemu mnenju, da so delujoči na projektih dobro usposobljeni, pa sva prepričani, da so pri uporabi svojih znanj in sposobnosti velikokrat omejeni zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, kar jim onemogoča uspešno realizacijo in inovativnost programov. Financiranje je namreč eden najbolj vidnih problemov pri delovanju NNO, saj marsikatero stvari ne morejo

---

⁷¹ Stopnjo profesionalizacije v NNS izračunamo po formuli: št. zaposlenih v NNS/št. vseh zaposlenih v RS*100%. V NNS je zaposlenih 5.110 oseb, stopnja profesionalizacije v NNS pa znaša 0,7% (Kolarič in drugi, 2002). V primeru, da bi izračunani podatki na vzorcu anketiranih organizacij veljali za celotni NNS, pa bi št. zaposlenih zajemalo okoli 33.200 oseb (povprečno št. zaposlenih na NNO (2)*št. vseh NNO v RS (okoli 16.600)) in nova stopnja profesionalizacije bi znašala kar 4,2% (33.200/786.648*100%). Podatki o št. zaposlenih v RS veljajo za oktober 2001, ko je potekala raziskava (Mesečni statistični letopis RS, oktober 2001).

izpeljati ravno zaradi pomanjkanja sredstev. Na drugi strani pa se zaradi finančne stiske tudi kadrovski potenciali v tovrstnih organizacijah ne izrabljajo v obsegu, v katerem bi se sicer lahko.

V naslednji hipotezi sva tako domnevali, da je ***poglavitna ovira, s katero se tovrstne NNO največkrat soočajo, pomanjkanje finančnih sredstev. Pri pridobivanju le-teh se organizacije najpogosteje obračajo k javnim institucijam – njihovo delovanje je odvisno predvsem od javnih sredstev.***

Prvi del hipoteze lahko takoj potrdimo, saj so rezultati empirične raziskave pokazali, da se skoraj 90% organizacij sooča s pomanjkanjem finančnih sredstev. Tudi podatki pridobljeni s pomočjo intervjujev nedvomno potrjujejo to hipotezo. NNO kot neprofitne in dobrodelne institucije niso v zadostni meri seznanjene z mehanizmi trženja, nimajo znanja na področju 'fund-raisinga', poleg tega pa tudi nimajo ustreznih kadrov, preko katerih bi marketinško znanje vpeljali tudi v tovrstne organizacije. Le-te reakcijo in pomoč v takih razmerah večinoma pričakujejo od države. Glede na povprečne deleže sredstev NNO od posameznega vira financiranja prevladujejo namreč sredstva pridobljena na razpisih, dotacije države in dotacije občin.

Skupni delež sredstev, ki ga organizacije dobijo od javnih institucij (dotacije države, občin, sredstva pridobljena na razpisih ter koncesijske pogodbe) je zelo visok, saj v povprečju zajema 62% vseh pridobljenih sredstev⁷². Obstajajo tudi organizacije s področja socialnega varstva, ki so povsem neodvisne od države, saj od nje ne prejemajo nikakršnih sredstev. Na razpisih so neuspešne ali pa sploh ne kandidirajo, zato so prisiljene iskati druge vire, kar pa jim onemogoča, da bi se konsolidirale in profesionalizirale. To pa ostaja njihova največja hiba, saj člani v njih delujejo pretežno kot volonterji. Na drugi strani pa so tudi take NNO, ki jim javna sredstva predstavljajo ključ preživetja⁷³. Slednje so posledično pri delu zelo omejene s strani države, saj morajo za sredstva delovati v okviru njenih želja. Z drugimi besedami: popolna odvisnost od države aplicira na izgubo avtonomnosti pri delovanju

---

⁷² Večini organizacij sredstva od javnih institucij predstavljajo več kot polovico vseh sredstev, ne glede na vrsto socialnih storitev, ki jih izvajajo. Izjema so le organizacije, ki nudijo skrbstveno socialno pomoč. Te imajo več drugih relevantnejših virov financiranja, saj s strani javnih institucij prejmejo manj kot polovico vseh sredstev.

⁷³ Tri organizacije so popolnoma odvisne od sredstev javnih institucij, pet organizacij pa je popolnoma neodvisnih od tovrstnih sredstev (podatki iz anketnih vprašalnikov).

organizacije. Tako lahko tudi *drugi del hipoteze v celoti sprejmemo*. Podatki namreč kažejo na zelo visoko stopnjo odvisnosti obravnavanih NNO od javnih sredstev.

Visoka odvisnost od javnih sredstev pa je še bolj izrazita med organizacijami, ki so registrirane na ravni občine, medtem ko je ta odvisnost nekoliko manjša pri organizacijah, registriranih na nacionalni ravni.⁷⁴ To lahko pojasnimo z dejstvom, da med prvimi prevladujejo manjša društva, pri katerih je v povprečju zaposlena ena oseba ali pa sploh nimajo zaposlenih, sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki pa med anketiranimi organizacijami na splošno poteka v manjšem odstotku (v manj kot tretjini). Iz tega lahko predvidevamo, da so delujoči v teh društvih še slabše podkrepjeni z znanjem pridobivanja sredstev, zaradi česar se obrnejo na najverjetnejši vir – državo, drugih potencialnih donatorjev pa ne znajo poiskati.

To je razvidno tudi iz deleža sredstev, ki ga anketirane organizacije pridobijo s strani donacij podjetij. Ta vir financiranja se med NNO pojavlja sicer najpogosteje, vendar pa delež iz tega vira med vsemi njihovimi sredstvi zajema le borih 11%. Podjetja podarjajo finančna sredstva v manjših vsotah zaradi velikega števila prošenj, ki jih prejmejo s strani NNO. Sredstva največkrat podarijo v kombinaciji z materialnimi dobrinami, kot so igrače, sladkarije, šolske potrebščine, rabljeni računalniki ipd. (Okrogla miza "JOJ SOCIALA!", 2002)

Poleg 'vseprisotnega' pomanjkanja finančnih sredstev ne smemo prezreti drugih ovir, ki so jih organizacije najpogosteje navajale; Skoraj polovica jih je mnenja, da je obstoječa zakonodaja neustrezna, več kot tretjina jih ima težave zaradi prostorske stiske, skoraj toliko pa se jih sooča še s pomanjkanjem strokovnega kadra. Ovine, s katerimi se spopadajo organizacije, niso odvisne od njihove organizacijske oblike (kot najpogostejše se te ovire pojavljajo tako v društvih kot v zasebnih zavodih), kot tudi ne od tega, katere vrste socialnih storitev izvajajo, kar je razumljivo, saj se pojavljajo kot neposredna posledica finančne stiske, s katero 'živi' velika večina NNO.

Finančna nestabilnost je tudi vzrok, da se organizacije med seboj borijo za sredstva in pozabljajo, da je bistveno doseganje ciljev in ne to, kdo te cilje dosega. Med njimi prevladuje interes individualizma, vsak želi 'obdelovati svoj vrtiček'. Najina zadnja domneva je torej

---

⁷⁴ Med organizacijami na občinski ravni jih 71% pridobi od 80 do 100% svojih sredstev od javnih institucij, med organizacijami, registriranimi na ravni države, pa jih tako visok delež dobi le dobra tretjina.

bila, da *NNO delujejo konkurenčno kot individualne, zaprte enote. Zadostnega povezovanja, medsebojnega sodelovanja in komunikacije med njimi ni.*

Iz empirične raziskave sva ugotovili ravno nasprotno. Skoraj 90% anketiranih organizacij namreč sodeluje s sorodnimi domačimi NNO, s sorodnimi vladnimi institucijami pa več kot dve tretjini. Z NNO v tujini sodeluje dve tretjini anketiranih, včlanjenih v mednarodno zvezo (organizacijo) pa je nekoliko manj - le ena tretjina. Sodelovanje in povezovanje poteka v največji meri na podlagi izmenjave izkušenj in dela ter malo manj na organiziranju skupnih projektov. Kot način sodelovanja se v najmanjši meri pojavlja sofinanciranje (v manj kot četrtini organizacij) med organizacijami, kar pojasnjuje dejstvo, da ima večina organizacij težave s pridobivanjem finančnih sredstev.

Na podlagi takih podatkov bi lahko hipotezo zavrnilo. Seveda pa sama statistika ne prikaže vedno tudi realnega stanja. Po mnenju intervjuvanih organizacije sicer sodelujejo med sabo, vendar v premajhni meri. Poleg tega je to sodelovanje okrnjeno zaradi konkuriranja pri pridobivanju finančnih sredstev (na razpisih).

Za NNO na področju socialnega varstva otrok in mladih je še vedno značilna nepovezanost in fragmentiranost. Za to je več razlogov: v vseh organizacijah ni zaposlenih in ne delajo kontinuirano; nekatere organizacije delujejo samo na posameznih projektih, kar onemogoča profesionalizacijo dela; obstaja konkurenčnost, ki jo podžiga država, s tem da razpisana sredstva sama razdeljuje po svojih kriterijih, ki so po mnenju intervjuvanih pristranski. Po drugi strani pa izhajajo vzroki za nepovezanost tudi iz samih delujočih v NNO. Med njimi namreč obstajajo različni pogledi na možne rešitve posameznih problemov ter ideološke razlike oz. različni interesi. Gre za nek prikrit konflikt med NNO. Vsak želi najprej izpostaviti sebe in svojo organizacijo. Po podatkih iz intervjujev deluje skupno le nekaj NNO, ki razpravljajo o posameznih konkretnih temah in vprašanjih, le redko pa gredo v skupne akcije.

Ob upoštevanju takih podatkov zadnje *hipoteze vsekakor ne moremo zavrnilo*. Zaradi 'boja za obstanek' med organizacijami prevladuje interes individualizma in prikrit konflikt zaradi tekmovalnosti, kar onemogoča sodelovanje in nadaljnje tvorjenje mreže med nevladnimi neprofitnimi izvajalci socialnovarstvenih storitev za otroke in mlade.

Če povzamemo, sva sprejeli naslednje hipoteze:

- ▶ Prvo hipotezo, ki se nanaša na slabo teritorialno in vsebinsko pokritost s socialnovarstvenimi programi obravnavanih NNO, sva deloma sprejeli;
- ▶ Drugo hipotezo, ki se nanaša na povprečje zaposlenih v obravnavanih NNO, zaradi pomanjkanja natančnejših podatkov nisva niti sprejeli niti zavrnil;
- ▶ Tretjo hipotezo, ki se nanaša na financiranje obravnavanih NNO, sva sprejeli;
- ▶ Četrto hipotezo, ki se nanaša na sodelovanje med NNO, sva sprejeli.

Glede na sprejete trditve v hipotezah oz. ugotovitve, do katerih sva prišli v empiričnem delu, lahko povzameva naslednje:

- Teritorialna in vsebinska pokritost s socialnovarstvenimi programi za otroke in mlade, ki jih izvajajo NNO, je v RS zelo selektivna, torej slaba. Organizacije so koncentrirane predvsem v Ljubljani, medtem ko v drugih krajih oz. regijah po Sloveniji ni zadostnega števila nevladnih neprofitnih izvajalcev določenih socialnovarstvenih storitev za mlade. Poleg tega pa glede na vsebine pomoči, ki jih izvajalci nudijo, prevladujejo predvsem preventivni socialnovarstveni programi (predvsem informiranje in svetovanje), v manjši meri se izvaja kurativa (npr. zdravljenje različnih vrst odvisnosti), v najmanjši meri pa skrbstvena socialna pomoč (socialnovarstvena pomoč mladim s posebnimi potrebami).
  - Obravnavane NNO so finančno še zelo nestabilne in močno odvisne od države oz. javnega financiranja. Odvisnost od javnih sredstev je še posebej očitna pri NNO, katerih delovanje je registrirano na ravni občine. Glede na pravno organizacijsko obliko NNO (primerjava med društvi in zasebnimi zavodi) ni večjih razlik v povprečnem deležu sredstev pridobljenih s strani javnih institucij. Razlika se kaže le med posameznimi javnimi viri, na katera se organizacije obračajo, saj društva največji delež sredstev pridobijo na javnih razpisih, zasebni zavodi pa z dotacijami države.
  - Sodelovanje med organizacijami je šibko, povezovanje pa hromi tekmovalnost in konkurenčni značaj NNO, ki je posledica 'boja' za finančna sredstva. To pa preprečuje ojačitev in osamosvojitvev NNO, kot tudi celotnega NNS.
-

Glede na ugotovitve navajava nekaj predlogov za izboljšanje položaja NNO oz. celotnega NNS:

Nedvomno je finančna nestabilnost NNO prva in najbolj pereča ovira pri njihovem delovanju in tudi vzrok za večino drugih težav pri doseganju zastavljenih ciljev. Šibka finančna zmogljivost pa je posledica in hkrati vzrok nezadostne usposobljenosti organizacij pri pridobivanju sredstev, saj imajo NNO nizko število redno zaposlenih kadrov, ki ponavadi niso dovolj usposobljeni na področju 'fund-raisinga'. Vzrok za pomanjkanje primerno usposobljenih kadrov pa ni v samem pomanjkanju le-teh na trgu delovne sile, ampak v finančni nestabilnosti in nezmožnosti organizacij, da bi jih zaposlile. Eden od ciljev Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) je oblikovanje programa javnih del v okviru aktivne politike zaposlovanja, ki bi ga izvajale izključno NNO. Z realizacijo tega programa bi se lahko rešil velik del kadrovskih problemov v tovrstnih organizacijah. (<http://www.ljudmila.org/cnvos>)

Šibka finančna zmogljivost pa je tudi posledica neinformiranosti širše javnosti o delovanju in 'nezavednosti' o pomenu obstoja le-teh. NNO bi morale skrbeti za kvalitetno komuniciranje z javnostjo oz. preko različnih medijev sporočati, osveščati javnost o poslanstvu in ciljih organizacije, s čimer se ustvari pozitivno javno mnenje o njihovem delovanju in s čimer lažje pritegnejo svoje uporabnike, sodelavce ter donatorje, sponzorje in podpornike. (<http://www.skala.salve.si>)

Po najinem mnenju bi se moralo uveljaviti pravilo, da naj bi NNO same obveščale oz. posredovale podatke o sebi in svojem delu na izključno v ta namen ustanovljen informacijski center. Le-ta naj bi predstavljal stičišče vseh sektorjev, informacije bi posredoval tako širši javnosti (neformalnim socialnim mrežam), javnemu sektorju (javnim zavodom, pristojnim ministrstvom ipd.), profitnemu sektorju (podjetjem kot (potencialnim) donatorjem) ter predvsem samim NNO. Da pa bi lahko pričel tudi uspešno funkcionirati, je zelo pomembno, da bi nastal na pobudo več strani hkrati, ne samo na pobudo nekaj organizacij, ki se problematike dezinformiranosti zavedajo.

Zaradi neenakovrednega partnerstva in neseznanjenosti (ločenosti) med sektorji bi bil tak center kot 'povezovalno telo' lahko začetek uspešnega partnerstva in iskanja 'skupnega jezika'. Velikega pomena bi bilo predvsem vzajemno informiranje med profitnimi in

neprofitnimi organizacijami. Le-te bi se na ta način lažje približale k potencialnim donatorjem iz gospodarske sfere, ki bi na drugi strani lahko spoznali, da postaja socialni vidik odgovornosti čedalje pomembnejši ter da 'vlaganje' v socialnovarstvene programe ni zgolj strošek temveč dolgoročna investicija, predvsem z učinki na ugled podjetja in na simpatizerstvo potrošnikov v širši javnosti. Za primer lahko navedeva podjetje Johnson & Johnson kot financerja nekaterih socialnih programov NNO, ki so jih izbrali samoiniciativno in so namenjeni otrokom ter predvsem ženskam, žrtvam nasilja. S tem podjetje vzbuja naklonjenost žensk, kot potrošnic njihovih izdelkov. (Okrogla miza 'JOJ SOCIALA!', 2002)

Z izgradnjo povezanosti med NNS in profitnim sektorjem, bi NNO postale avtonomnejše in močnejše in s tem finančno bolj neodvisne od države, ki je po mnenju mnogih vodilnih v NNO največji krivec za njihovo nestabilno finančno stanje in nesamostojnost. Največkrat se ji očita nestimulativnost davčne zakonodaje, ki ne vzpodbuja gospodarskih organizacij k donatorstvu (po mnenju intervjuvanih bi bilo potrebno spremeniti Zakon o davku od dobička pravnih oseb, Zakon o dohodnini in Zakon o DDV.)

Vendar pa moramo razumeti, da ni pogoj dobrega delovanja in razvoja NNS le ugodna davčna zakonodaja. Najprej bi bilo potrebno postaviti definicije kdo in kaj NNO sploh so, saj v Sloveniji nimamo zakonske opredelitve tega termina. Če torej niti ne vemo kaj NNO so in tudi nimamo pregleda nad njihovim obstojem, meniva, da potem zadovoljiva ureditev zakonodaje, ki bi spodbujala njihov razvoj, sploh ni mogoča. Da bi zagotovili ugodne pogoje za kvalitetno in nemoteno delovanje tovrstnih organizacij, bi bilo v prvi fazi potrebno 'poučiti' državo in državljane, da bi bolje razumeli smisel njihovega delovanja, to pa je trajen proces. Predvsem sredstva donatorjev za socialne dejavnosti bi morala biti boljše vrednotena, kot so sredstva donatorjev športnih prireditev. Kot je povedal eden od intervjuvanih je lepo, da imamo nekaj vrhunskih športnikov, vendar pa ni lepo, da imamo tudi veliko število vrhunskih socialnih problemov.

V nadalje bi bilo potrebno usposobiti same NNO za boljše razumevanje gospodarstva in za pridobivanje sredstev (dejstvo je, da je premalo zaposlenih v NNO, ki bi se ukvarjali s 'fundraisingom') kot tudi za izvajanje projektov. Z marketinškim znanjem bi lahko začele 'tržiti' svoje programe. Čeprav še vedno prevladuje mnenje, da se večina socialnih programov zaradi njihove narave (nasilje, droge...) ne da tržiti, ker so na splošno 'neprivlačni', meniva, da postaja socialni vidik čedalje pomembnejši, socialna odgovornost vseh akterjev v družbi pa

neizogibna (Okrogla miza, 'JOJ SOCIALA!', 2002). Prej ali slej bi lahko začeli vpeljevati v okvir gospodarjenja tudi socialno problematiko, ki je vendarle neizogibni del naše in vsake družbe iz katere izhajamo tudi kot potrošniki. "Kvaliteta življenja in življenjski slog, demokratične pravice, poudarjanje potrebe po rehumanizaciji človeške družbe in človekoljubnosti so v središču pozornosti" (Ovsenik in Ambrož, 1999: 102). Ob tem pa bi bilo potrebno vzpostaviti tudi mehanizme za nadzor nad tovrstno 'simbiozo' med gospodarsko in socialno sfero zaradi morebitnega izkoriščanja NNO in neetičnosti njihovega delovanja. Šele po uresničenju vsega navedenega bi se lahko oblikovale trajne oblike sodelovanja med pridobitnimi in nepridobitnimi organizacijami, ki bi s skupnimi močmi lahko vplivale na spreminjanje in prilagajanje zakonodaje v smeri, ki bi delovala ugodneje za obe strani in pa bolj stimulatивно za nadaljni razvoj celotnega NNS. (Okrogla miza, 'JOJ SOCIALA!', 2002)

Še eno pomembno področje, ki ga ne smemo zanemariti, pa je sodelovanje in povezovanje s sorodnimi NNO v tujini. Poznavanje izkušenj organizacij v drugih državah lahko pomaga slovenskim NNO k hitrejšemu razvoju. Članstvo in sodelovanje s tujimi NNO je pomembno zaradi pridobivanja novih znanj s strani evropskih organizacij, ki veljajo za bolj razvite. Raziskava je pokazala, da kar dve tretjini anketiranih organizacij sodeluje s sorodnimi NNO v tujini, tretjina pa jih je tudi članic mednarodnih zvez. Le-te jim nakazujejo smernice razvoja in ukrepov, so pa pomembne tudi zaradi sofinanciranja (Primer: EU Program Phare Access⁷⁵). Med intervjuvanimi se pojavi celo mnenje, da za sodelovanje pri projektih dobijo več vzpodbud iz tujine, kot pa v lastni državi. Mednarodno sodelovanje med NNO je pomembno tudi zaradi tega, ker problematika mladih presega državne meje. Problemi mlade generacije, ki se pojavljajo pri nas, so namreč problemi tudi v tujini.

---

⁷⁵ Cilj programa je krepitev institucionalne usposobljenosti NNO skozi financiranje projektov, povezanih z uveljavljanjem pravnega reda EU na področju okoljevarstva in socialnoekonomskega razvoja ter za določene prednostne naloge na področju sociale. Poleg tega pa program sofinancira tudi sodelovanje v mrežah NNO v EU. Leta 1999 so bila sredstva v okviru tega programa podeljena petim projektom in ugodna devetim prošnjam za subvencioniranje sodelovanja v mrežah NNO v EU. Leta 2000 pa je bil program decentraliziran, tako da so za podeljevanje finančne pomoči sedaj pristojni slovenski vladni organi. (Phare/ISPA oddelek, Delegacija evropske komisije v Sloveniji, januar 2002)

LITERATURA

1. Arh, Janez (2002): V imenu mladih, ki imajo veliko manj, *Ona*, leto 4, št. 03, str. 13.
2. Avsec, Franci in drugi (1992): Zakon o zadrugah s komentarjem, *Gospodarski vestnik in Kmečki glas*, Ljubljana.
3. Bajzek, Jože (1997): Od skupine k skupnosti, Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno, Ljubljana.
4. Bajzek, Jože (1998): Teritorialna preventiva v: Baligač, A.: *Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj: mednarodni seminar*, Salve, Ljubljana, str. 36-58.
5. Beltram, Peter (ur.) (1993): *Privatizacija na področju družbenih dejavnosti*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
6. Benčina, Dragoljuba in Simoniti, Iztok (1994): *Mednarodne organizacije: priročnik in vodnik*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
7. Bežovan, Gojko (1998): Problemi financiranja neprofitnega sektorja v: Marega, M. in Šepec, M.: *Vloga in financiranje NVO, zbornik strokovnih prispevkov*, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana, str. 67-74.
8. Bohinc, Rado (1990): Primerjalna ureditev delavskih zadrug v Evropi in ZDA, *Podjetje in delo*, let. 16, št. 8, str. 743-753.
9. Bošnjak, Marko (2002): Tretji človek, *Polet*, leto 1, št. 4, str. 6-7.
10. Campedelli, Massimo (1998): Ulične vzgojne ustanove in zmanjšanje škode v: Okorn, S. et. al.: *Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a*, Salve, Ljubljana, str. 75-80.
11. Cigler, Željko (1992): Socialno varstvena politika v: Črnak Meglič, A.: *Socialna država - varnost, svoboda, solidarnost*, Zbornik razprav, Stranka demokratične prenovе Slovenije, Ljubljana, str. 127-134.
12. Čopič, Vesna (1998): Razdržavljanje javnega sektorja z namenom razvoja civilnega javnokoristnega neprofitnega sektorja na področju družbenih dejavnosti v: Marega, M. in
13. Šepec, M.: *Vloga in financiranje NVO, zbornik strokovnih prispevkov*, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana, str. 75-82.
14. Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1992): Povezava med gospodarsko in socialno vlogo države - socialno politiko v: Črnak Meglič, A.: *Socialna država - varnost, svoboda, solidarnost*, Zbornik razprav, Stranka demokratične prenovе Slovenije, Ljubljana, str. 9-19.
15. Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1997): *Vloga in pomen neprofitno - volonterskega sektorja v Sloveniji*, Družboslovne razprave, let. 13, št. 24/25, str. 152-178.
16. Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1998a): *Možnosti in ovire nadaljnega razvoja NVS v: Marega, M. in Šepec, M.: Vloga in financiranje NVO, zbornik strokovnih prispevkov*, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana, str. 27-29.

17. Črnak Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1998b): Ponovno odkritje neprofitno-volonterskega (tretjega) sektorja, *Neprofitni management*, let. 1, št. 2/3, str. 45-46.
18. Črnak Meglič, Andreja (1998): Obseg, struktura in financiranje neprofitno - volonterskega sektorja v Sloveniji v: Marega, M. in Šepec, M.: Vloga in financiranje NVO, zbornik strokovnih prispevkov, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana, str. 19-26.
19. Dekleva, Bojan in Razpotnik, Špela (1999): Odraščati v Sloveniji na prelomu tisočletja v: Žebovec, I. in Erjavec, M.: Mladi, ulica, prihodnost - sodobne oblike revščine mladih: zbornik predavanj: mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 62-87.
20. Destovnik, Karl (1992): Register invalidskih podjetij in zavodov za zaposlovanje invalidov, Zavod invalidskih podjetij Slovenije, Ljubljana.
21. Dragoš, Srečo (2000): Tretji sektor: epistemologija ali statistika, *Socialno delo*, časopis za teorijo in prakso, let. 39, št. 1, str. 51-57.
22. Enciklopedija Slovenije (1987-2001), Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
23. Grosso, Leopoldo (1998): Individualizacija posegov pri projektu »Zmanjšanje škode« v: Okorn, S. et.al.: Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a, Salve, Ljubljana, str. 89-98.
24. Guita, Fabrizio (1998): Usluge zasvojenecem in organiziranje posegov na ulici v: Okorn, S. et. al.: Ulično delo - preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a, Salve, Ljubljana, str. 113-126.
25. Hall, Peter Dobkin (1987): A Historical Overview of the Private Nonprofit Sector v: Powel, W. Walter: *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, New Haven: Yale University Press, London, str. 3-26.
26. Horvat, Mitja (1994): Ob novem zakonu o društvih, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, let. XXII, št. 168-169, str. 135-142.
27. Hrovatič, Danica (1998): Neprofitne nevladne organizacije - nov prostor za socialno delo, *Socialno delo*, časopis za teorijo in prakso, let. 37, št. 3-5, str. 181-188.
28. Iafisco, Salvatore (1998): In za tovariše na ulici »pobaline« v: Okorn, S. et. al.: Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a, Salve, Ljubljana, str. 191-199.
29. Imperl, Franc (1997): Stanje socialnega varstva v Sloveniji: težave in razvojne možnosti, *Firis: strokovno pravni informator*, let. 5, št. 9, str. 14-27.
30. Jalovec Jan, Uršula (1999): Predlog zakona o invalidskih organizacijah, *Neprofitni management*, let. 1, št. 5/6, str. 57-60.
31. Kalčič, Miran (1996): Socialna varnost: zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili, Zavod Republike Slovenije za varstvo pri delu, Ljubljana.
32. Kolarič, Zinka (1993): Privatizacija na področju socialnega varstva v slovenski, postsocialistični družbi v: Beltram, P. (ur.): Privatizacija na področju družbenih dejavnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 267-306.

33. Kolarič, Zinka (1994a): Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji, Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, let. XXII, št. 168-169, str. 107-120.
34. Kolarič, Zinka (1994b): Vloga humanitarnih neprofitno - volonterskih organizacij v slovenskem sistemu blaginje v 90-ih letih, Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, let. XXII, št. 168-169, str. 143-150.
35. Kolarič, Zinka (1996): Analiza pogojev za uspešno delovanje humanitarnih neprofitnih - volonterskih organizacij, Zaključno poročilo o rezultatih opravljenega znanstveno raziskovalnega dela na področju aplikativnega raziskovanja, FDV, IDV, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana.
36. Kolarič, Zinka (1997): Prostovoljne - neprofitne organizacije v Sloveniji, Neprofitni management, let. 1, št. 1, str. 17-20.
37. Kolarič, Zinka (1999): Predavanja pri predmetu Sociologija socialne politike
38. Kolarič, Zinka (2001): Gradivo za knjigo
39. Kolarič, Zinka, Črnak-Meglič, Andreja, Vojnovič, Maja (2002): Zasebne neprofitno – volonterske organizacije v mednarodni perspektivi, Založba FDV, Ljubljana.
40. Kovačič, Matija (1992): Razvojna vprašanja združenstva na Slovenskem v: Avsec, F. (ur.): Zakon o zadrugah s komentarjem, Gospodarski vestnik in Kmečki glas, Ljubljana, str. 14-47.
41. Kuzmanič Korva, Darja (2001): Strategija oblikovanja mreže izvajalcev na področju socialnega varstva, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
42. Leskošek, Vesna (1996): Socialna politika - nova pogodba med državo in civilno družbo, IB revija, let. 30, št. 5/6, str. 3-13.
43. Leskošek, Vesna (1998): Nova razmerja med državo in civilno družbo, Socialno delo, časopis za teorijo in prakso, let. 37, št. 3-5, str. 189-196.
44. Levičar, Robert (ur.) (1999): Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji, ADI - Agencija za razvojne iniciative, Ljubljana.
45. Lipavec, Alena (1994): Analysis of Government - Third Sector Relations; Case of English and Slovene voluntary organizations, dissertation, Ljubljana.
46. Lukšič, Igor (1995): Interesna združenja in lobiranje: zbornik referatov, Slovensko politološko društvo, Ljubljana.
47. Lutter, Elizabeth (2000): Neprofitne organizacije kot pionirji posodabljanja socialnih storitev, Firis, let. 8, št. 3, str. 39-54.
48. Marega, Milan in Šepec, Mateja (1998): Vloga in financiranje NVO: možnosti za izboljšanje političnih, zakonskih, finančnih pogojev delovanja nevladnih organizacij: zbornik strokovnih prispevkov, Fiesa 97, REC - Regionalni center za okolje za vzhodno in srednjo Evropo, Ljubljana.
49. Martinelli, Frank (1999): Strateško planiranje v javni neprofitni organizaciji, Neprofitni management, let. 2, št. 1/2, str. 11-20.
50. Mekinc, Janez (1996): Found raising, Gospodarski vestnik, let. 45, št. 1/2, str. 124-126.

51. Mencin Čepiak, Metka (2000): Šola ter zgodbe o (pre)velikih pričakovanjih in izgubljenih iluzijah v: Ule, M. (ur.): Socialna ranljivost mladih, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Aristej (Zbirka Juventa), Ljubljana, str. 119-142.
52. Mikuš Kos, Anica (1996): Prostovoljno delo danes in jutri v: Samec, T.: Prvi slovenski kongres prostovoljcev: zbornik prispevkov, Slovenska fundacija, Socialna zbornica Slovenije, Ljubljana, str. 18-26.
53. Mikuš Kos, Anica (2001): Kako revščina prizadeva otroke in družino in kaj lahko store nevladne organizacije ter prostovoljci v: Smodiš, M.: Prostovoljci in socialna izključenost otrok, Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, Ljubljana, str. 19-32.
54. Mion, Renato (1999): Odraščati v Evropi na pragu leta 2000 v: Žebovec, I. in Erjavec, M.: Mladi, ulica, prihodnost - sodobne oblike revščine mladih: zbornik predavanj: mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 7-61.
55. Murgel, Jasna (1999): Pravni položaj mednarodnih nevladnih organizacij po mednarodnem pravu in pravu Republike Slovenije, Pravniki, let. 54, št. 9/10, str. 577-586.
56. Otto, Franz-Ulrich (1998): Villa Lampe - Heiligenstadt v: Baligač, A.: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj: mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 103-119.
57. Ovsenik, Marija in Ambrož, Milan (1999): Neprofitni avtopoietični sistemi, Inštitut za samorazvoj, Škofja Loka.
58. Picchi, Mario (1995): Projekt človek, Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno, Ljubljana.
59. Potočnik, Vinko (1998): Mladi proti letu dva tisoč v: Baligač, A.: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj, mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 5-20.
60. Powell, Walter (1987): The Nonprofit Sector: A Research Handbook, New Haven: Yale University Press, London.
61. Projekt Skala: Preventivna vzgojna dejavnost za mlade (1998) v: Baligač, A.: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj: mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 137-151.
62. Projekt Skala - Mladinska ulična vzgoja (1999) v: Žebovec, I. in Erjavec, M.: Mladi, ulica, prihodnost - sodobne oblike revščine mladih: zbornik predavanj: mednarodni seminar, Salve, Ljubljana, str. 185-191.
63. Rode, Nino: Možnosti evalvacije nevladnih neprofitnih organizacij na področju socialnega varstva, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
64. Rus, Veljko (1993a): Privatizacija kot sredstvo revitalizacije družbenih dejavnosti v: Beltram, P. (ur.): Privatizacija na področju družbenih dejavnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 5-11.
65. Rus, Veljko (1993b): Privatizacija kot most med socialno državo in družbo blaginje v: Beltram, P. (ur.): Privatizacija na področju družbenih dejavnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 21- 97.
66. Salamon, Lester M. in Anheier, Helmut K. (1996): The emerging nonprofit sector: an overview, Manchester University Press, Manchester, New York.

67. Samec, Tatjana (1996): Prvi slovenski kongres prostovoljcev: zbornik prispevkov, Slovenska fondacija, Socialna zbornica Slovenije, Ljubljana.
68. Smodiš, Marinka (2001): Prostovoljci in socialna izključenost otrok, Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, Ljubljana.
69. Svete, Pavle (1991): Pravna ureditev zavodov, Podjetje in delo: revija za gospodarsko, delovno in socialno pravo, let. 17, št. 6, str. 604-611.
70. Svetlik, Ivan (1994): Oblikovanje skladov - (Fund Raising), Teorija in praksa, let. 31, št. 11/12, str. 968-981.
71. Tepina, Jasna (1996): Kako pridobiti in obdržati prostovoljce - dileme prostovoljnega dela (poročilo Delavnice) v: Samec, T.: Prvi slovenski kongres prostovoljcev: zbornik prispevkov, Slovenska fondacija, Socialna zbornica Slovenije, Ljubljana, str. 139-142.
72. Tomič, Zora (1995): Etična načela v socialnem varstvu, Otrok in družina, let. 44, št. 3, str. 15.
73. Travner, Anton (1997): Društva. Nova zakonodaja, Založništvo Pozoj, Velenje.
74. Trstenjak, Verica (1992): Ustanove v pravnem sistemu Republike Slovenije, Podjetje in delo, let. 18, št. 7, str. 764-771.
75. Trstenjak, Verica (1998a): Nevladne organizacije v Sloveniji - pravna ureditev, Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja, leto 17, št. 7, str. I-VI.
76. Trstenjak, Verica (1998b): Pravne podlage nevladnih organizacij v Sloveniji, Neprofitni management, let. 1, št. 2/3, str. 59-61.
77. Trstenjak, Verica (1998c): Ustanove ponovno v našem sistemu: prikaz ureditve ustanov po novem slovenskem zakonu, Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja, leto 14, št. 22/23, str. I-IX.
78. Trunk Širca, Nada in Tavčar, Mitja (1998): Management nepridobitnih organizacij, Visoka šola za management v Kopru, Koper.
79. Ule, Mirjana in Rener, Tanja (1998): Youth in Slovenia: new perspectives from the nineties, Ministry of Education and Sport, Youth department, Ljubljana.
80. Ule, Mirjana, Rener Tanja, Mencin Čeplak, Metka in Tivadar, Blanka (2000): Socialna ranljivost mladih, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Aristej (Zbirka Juventa), Ljubljana.
81. Vaupotič, Mirko in Mencin Čeplak, Metka (1998): From the association of socialist youth to modern youth structures v: Ule, M. in Rener, T.: Youth in Slovenia: new perspectives from the nineties, Ministry of Education and Sport, Youth department, Ljubljana, str. 393-399.
82. Verbinc, France (1974): Slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana.
83. Žorž, Bogdan (1997): Stiska je lahko tudi izziv. Čepovski projekt: kratkotrajna izvendružinska obravnava: gestaltični pristop za pomoč otrokom in mladostnikom v stiski, Educa, Nova Gorica.

Pravni viri:

- Zakon o društvih (Ur. l. RS št. 60/95)
- Zakon o zavodih (Ur.l. RS, št. 12/91)
- Zakon o ustanovah (Ur.l. RS, št. 60/95)
- Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 30/93)
- Zakona o zadrugah (Ur. l. RS, št. 13/92)
- Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92)

Internetni viri:

- Aids Fondacija Robert, predstavitev nizkopražnih programov dela na področju uživanja nelegalnih drog, http://med.over.net/zasvojenost/droge_programi_str6.htm#24
- Baza podatkov organizacij, ki izvajajo programe za mlade, Zavod Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije, <http://www.z-misss.si/katalog/>
- Društvo Mladinski ceh, <http://www.mladinski-ceh.si>
- EU Program Phare, <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/program-phare/>
- Krek, Milan (1999) v: Zbornik: Zasvojenost. Imam težave z drogami! Kam po pomoč?, http://med.over.net/zasvojenost/droge_programi_uvod.htm
- Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC (2000): Nevladne organizacije v Sloveniji, Poročilo 2000, http://www.pic.si/projekti/doc/NVO_porocilo2000.doc
- Projekt Skala, <http://www.skala.salve.si>
- Sprejeti zakoni, Zbirke zakonodajnega postopka Državnega zbora, http://www.gov.si/dz/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html
- Urad RS za mladino (1997): Delovno gradivo, Nacionalni program RS za mladino, http://www.mss.edus.si/um/nacprog/nac_prog_97.doc
- Urad RS za mladino, <http://www.uradzamladino.org>
- Zavod Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije, <http://www.z-misss.si>

Drugi viri:

- Filipič, Mojca (1998): Svetovanje mladim po telefonu: priročnik za svetovalce, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana.
- Izpis organizacij s področja socialnega varstva po Standardni klasifikaciji dejavnosti, Centralni register Republike Slovenije, Statistični urad RS, maj 2001.
- 'JOJ SOCIALA!', Okrogla miza o donacijah gospodarstva za socialne programe in humanitarne dejavnosti, 3. april 2002, Ljubljana.
- Mesečni statistični pregled RS (2001), Statistični Urad RS, letnik/volume L, št./No 12, Ljubljana.
- Sos rubrika, Naša žena, let. 60, št. 8, avgust 2001, str. 52-55.
- Zgibanka Imam težave z drogami! Kam po informacije in pomoč?, Urad Vlade RS za droge, Premiere d.o.o., Ljubljana, marec 2002.
- Zgibanka Programi PHARE, ISPA in SAPARD v Sloveniji, Phare/ISPA oddelek, Delegacija evropske komisije v Sloveniji, januar 2002.

PRILOGA

Priloga A: - ANKETNI VPRAŠALNIK za nevladne neprofitne organizacije s sedežem v RS, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike

Priloga B: - INTERVJU za nevladne neprofitne organizacije, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike v RS

Priloga C: - TABELE

Priloga D: - KLASIFIKACIJA NEVLADNIH NEPROFITNIH ORGANIZACIJ, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike v RS, glede na njihovo misijo (poslanstvo)

Priloga E: - SEZNAM NEVLADNIH NEPROFITNIH ORGANIZACIJ, ki izvajajo socialnovarstvene programe za otroke in mladostnike v RS